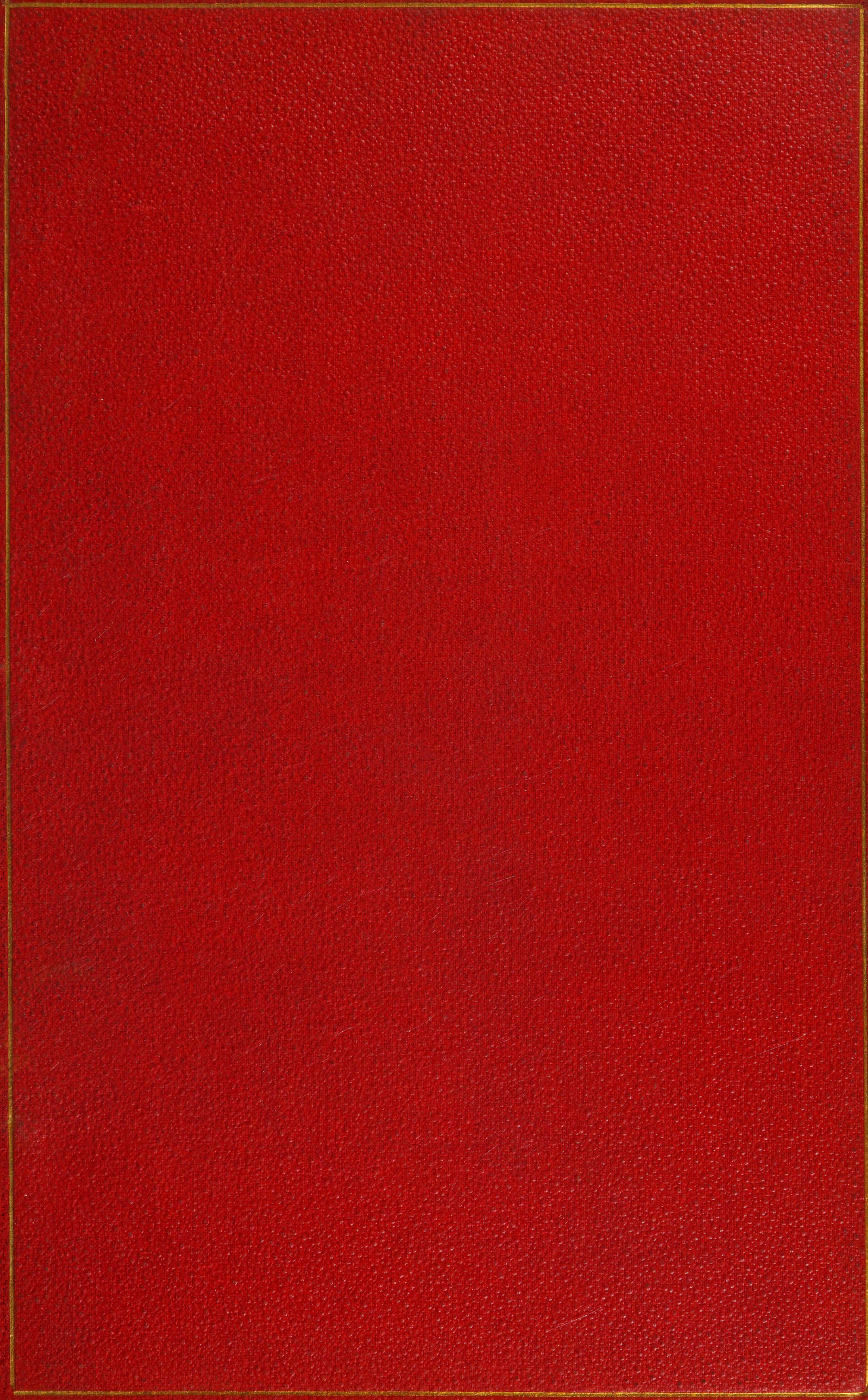
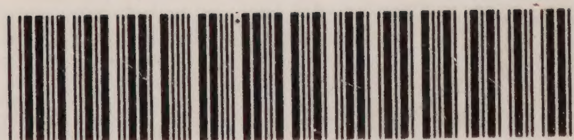

HANDELINGEN

DER

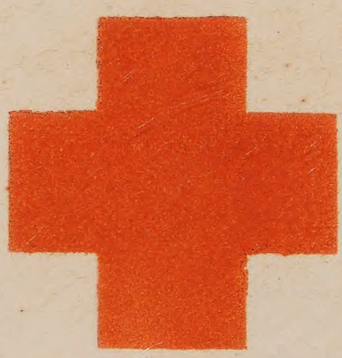
NEDERLANDSCHE VEREENIGING

TOT HET

VERLEENEN VAN HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN, IN TIJD VAN OORLOG.

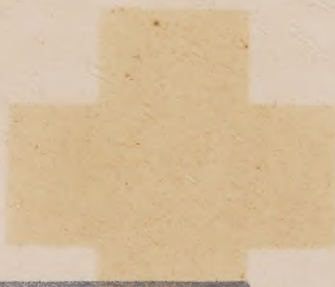
V.

DEN HAAG,
BIJ GEBR. J. & H. VAN LANGENHUYSEN.
1878.

VERSLAG

DER

VERRIGTINGEN VAN HET HOOFD-COMITÉ

EN

VAN DEN STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN DER COMITÉS IN DE JAREN 1875 EN 1876.

Uitgebragt in de vijfde Algemeene Vergadering.

Ter voldoening aan art. 6 der statuten heeft het Hoofd-Comité de eer het Verslag zijner verrigtingen en van den staat der Vereeniging in het afgeloopen tweejarig tijdvak uit te brengen.

Dit Verslag bevat een overzigt van hetgeen door de Nederlandsche Vereeniging sedert de vorige Algemeene Vergadering is verrigt, en de rekening en verantwoording over het tijdvak van den 1sten Julij 1875 tot den 30sten Junij 1877.

De vierde Algemeene Vergadering, waarvan het Verslag in het 4de deel der Handelingen is opgenomen, werd den 23sten September 1875 gehouden.

Het getal Afdeelingen bedroeg toen 121, dat der correspondenten 17.

Thans telt de Vereeniging 118 Comités en 17 correspondenten.

Het getal comités is derhalve met drie verminderd.

Het Hoofd-comité tracht zooveel mogelijk de Afdeelingen in stand te houden, en heeft daarom aan enkele Comités toegestaan het heffen der contributiën tijdelijk te staken.

De speciale Vergaderingen, ingevolge de conclusie aangenomen door de 2de Algemeene Vergadering, werden op den 22sten September 1875 en den 18den October 1876 gehouden. De verslagen dier Vergaderingen met de besluiten van het Hoofd-comité, reeds vroeger aan de Comités en de correspondenten medegedeeld, worden als Bijlage I en II aan dit Verslag toegevoegd.

Ook in het afgeloopen tijdvak vond de Nederlandsche Vereeniging wederom een ruimen werkkring, zoowel met het oog op den oorlog met Atjeh, als op dien in het Oosten van Europa. Bovendien gaven de tentoonstellingen te Philadelphia en te Brussel aanleiding tot bemoeijingen van den kant der Vereeniging. In een ander gedeelte van dit Verslag wordt over een en ander afzonderlijk gehandeld.

De bijzonderheden omtrent den staat der Comités worden voor elk der beide jaren 1875 en 1876 afzonderlijk, onder Bijlage III en IV, in dit deel der Handelingen opgenomen.

Over 't algemeen kan omtrent de werkzaamheid en de belangstelling der Afdeelingen met veel lof melding worden gemaakt. Vele Comités hebben, des gevraagd, het Hoofd-comité krachtdadig ondersteund bij het verleenen van hulp aan zieke en gewonde kijgslieden.

Bovendien werd bij den watersnood door sommige Afdeelingen tijdelijk tegemoet gekomen aan de eerste behoeften, zoo lang daarin niet door anderen werd voorzien.

De Vereeniging heeft sedert de vorige Vergadering een gevoelig verlies geleden door het overlijden van het lid van het Hoofdcomité Jhr. A. Klerck.

Van af de oprigting was de heer Klerck een belangstellend lid, die meermalen blijk gaf van toewijding aan het Roode Kruis.

Van den anderen kant mag de Vereeniging zich verheugen in de aanwinst van een verdienstelijk lid, den heer Gunter von Bültzingslöwen.

Het behaagde nl. Zijner Majesteit den Koning dezen edelen menschenvriend te benoemen tot eerelid der Vereeniging, ter

erkenning van de groote verdiensten, welke hij in Oost-Indië op de slagvelden van Atjeh heeft betoond aan de menschlievende zaak, waaraan onze Vereeniging hare krachten wijdt.

Bij die gelegenheid werd den heer VON BÜLTZINGSLÖWEN door den Voorzitter met vele leden van het Hoofd-comité en vertegenwoordigers van eenige Comités een diner aangeboden, waarbij door den Voorzitter, generaal DE STUERS, de groote verdiensten van het nieuw benoemde eerelid en de onvermoeide werkzaamheid van het Roode Kruis in Indië in de warmste bewoordingen in herinnering werden gebragt.

Reeds meermalen was de wijze van voorbereiding der Nederlandsche Vereeniging in de Vergaderingen van het Hoofd-comité ter sprake gebragt, en de noodzakelijkheid betoogd van eene evenredige verdeeling van den arbeid.

Na uitvoerige gedachtenwisseling over dit onderwerp besloot het Hoofd-comité zijne beschouwingen hieromtrent mede te deelen in eene circulaire, die den 22sten November 1875 aan de Comités werd verzonden (zie Bijlage V).

Het gevolg hiervan was, dat sommige Comités een gedeelte van de taak der Vereeniging, ter voorbereiding voor den oorlog, op zich namen,

De lokalen, bestemd tot het houden van Vergaderingen van het Hoofd-comité en tot het bewaren van modellen, verkregen in het afgeloopen tijdvak eene belangrijke uitbreiding.

Sedert de instelling van het Roode Kruis in Nederland was door den heer Minister van Oorlog voor dat doel tot nu toe welwillend afgestaan een lokaal behoorende aan het Departement van Oorlog.

Meer en meer deed zich echter voor dit departement de behoefte aan meer lokaliteit gevoelen, redenen waarom het Hoofdcomité reeds herhaaldelijk pogingen in het werk stelde tot het verkrijgen van eene andere gelegenheid, doch vruchteloos.

Eindelijk mogt het Hoofd-comité daarin slagen op eene wijze, die zijne stoutste verwachtingen overtrof.

Het behaagde Zijner Majesteit den Koning, voorgelicht door den

Voorzitter van het Hoofd-comité, een huis in het Voorhout (het pages-huis) tijdelijk aan het Hoofd-comité ten gebruike af te staan.

Door deze vorstelijke hulp werd het Hoofd-comité niet alleen in staat gesteld een ruim lokaal voor zijne vergaderingen in te richten, maar tevens voor de modellen-verzameling eene geschikte plaats in te ruimen.

Sedert Mei 1876 is de zetel van het Hoofd-comité gevestigd in het Lange Voorhout no. 6, naar wij hopen voor langen tijd. De meubelen voor de vergaderzaal zijn grootendeels door den heer Minister van Oorlog welwillend in bruikleen afgestaan.

De Comité's te 's Gravenhage waren ook, ten gevolge van eene andere bestemming aan de lokalen, tot nu toe met vergunning van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken in gebruik, genoodzaakt naar eene andere gelegenheid tot berging van hun materieel en tot het geven van onderrigt in ziekenverpleging om te zien.

Daartoe bood zich eene geschikte gelegenheid aan door aankoop van een gebouw voor eene som van *f* 8000. De beide 's Gravenhaagsche Comité's konden slechts eene som van *f* 5000 bijeenbrengen, en deden tot het verkrijgen van de ontbrekende som een beroep op het Hoofd-comité en de ingezetenen der residentie. Het Hoofd-comité heeft dien ten gevolge, met het oog op de behoefte, die er voor het Hoofdbestuur kan ontstaan aan eene gelegenheid tot berging van materieel, besloten het ontbrekende aan te vullen, nadat het bedrag der giften, van de ingezetenen ontvangen, van het te kort zal zijn afgetrokken; onder voorwaarde:

1°. dat het Hoofd-comité gebruik kan maken van de lokalen, indien daaraan behoefte mogt bestaan, ook tot berging van materieel, en

2°. dat het Hoofd-comité in oorlogstijd geregtigd zal zijn over de lokalen zoo noodig te beschikken.

Bij het verstrijken van den termijn der jaarlijksche toelage van *f* 400 aan Mevrouw de wed. L. F. Praeger, heeft het Hoofd-comité, met het oog op de omstandigheden, waaronder de weduwe van een' verdienstelijken vertegenwoordiger van het Roode Kruis verkeert, besloten die toelage alsnog gedurende 5 jaren aan deze weduwe uit te keeren.

Onder de onderwerpen, die schier op elke Algemeene Vergadering een groot gedeelte van den beschikbaren tijd innamen, behoort de verbindbaarheid van de besluiten der Algemeene Vergadering.

Men meende, dat in dit opzigt strijd bestond tusschen het Koninklijk besluit der instelling, de statuten en het Reglement van orde van het Hoofd-comité.

Dien ten gevolge werd in de jongste Algemeene Vergadering, op voorstel van den afgevaardigde uit Utrecht, aan het Hoofdcomité in overweging gegeven de statuten der vereeniging aan eene herziening te onderwerpen.

Het Hoofd-comité heeft, na rijpelijke overweging en na voorlichting van eene commissie uit zijn midden, eene herziening ontijdig geacht, nu de statuten nog geen 10 jaren in werking zijn en de ervaring omtrent de wenschelijkheid eener wijziging nog geene voldoende uitspraak heeft gedaan. Niettemin heeft het Hoofd-comité, ten einde aan den wensch der Comité's te gemoet te komen, een reglement van orde voor de Algemeene Vergadering vastgesteld, waarin de betwistbare bepalingen nader worden verduidelijkt (Zie Bijlage VI).

Verleende Hulp.

Nederlandsch Indië.

Door het Centraal-comité te Batavia voortdurend op de hoogte gehouden van de verrigtingen en behoeften van het Roode Kruis in Neerlandsch Indie, heeft het Hoofd-Comité steeds met spoed zooveel mogelijk aan alle aanvragen voldaan.

De aankoop en verzending van het gevraagde materieel vorderde veel zorg en overleg.

Het is ons aangenaam hier te kunnen melden, dat de berichten omtrent den toestand waarin de bezendingen zijn aangekomen, zeer gunstig luidden, en daarvoor herhaaldelijk de dank van het Centraal-comité werd ontvangen.

De kas van het Centraal-comité te Batavia was, tengevolge van een beroep op het publiek in N. I. in den laatsten tijd goed

voorzien. Daarom werd in het afgeloopen tijdvak geene bijdrage uit de kas van het Hoofd-comité gevorderd.

Bijlage VII geeft een overzigt van de voorwerpen in de twee jaren door het Hoofd-comité naar Indië gezonden.

In eene afzonderlijke afdeeling van dit Verslag worden de handelingen van het Centraal-comité in Nederlandsch-Indië, in hoofdzaak in de circulaires vermeld, medegedeeld.

Rusland en Turkije.

Reeds bij het begin van den oorlog in het Oosten werd bij het Hoofd-comité aanzoek gedaan tot het verkrijgen van hulp voor zieke en gekwetste krijgslieden, van de zijde van den protestantschen predikant Ds. H. A. Gillot te Petersburg, vroeger voorzitter van het Comité te Zierikzee, en van den voorzitter der Turksche Vereeniging tot hulp aan gekwetste krijgslieden, Dr. Arif Bey, te Constantinopel.

Alvorens hiertoe over te gaan heeft het Hoofd-comité zich in verbinding gesteld met de Nederlandsche gezanten te St. Petersburg en te Constantinopel.

Uit deze correspondentie bleek, dat zich te St. Petersburg een Hollandsch Comité had gevestigd onder het voorzitterschap van genoemden Ds. Gillot en onder het beschermheerschap van den gezant Jhr. Mr. van der Hoeven te St. Petersburg.

Van den gezant te Constantinopel, Jhr. Mr. Heldewier, werd eveneens het berigt ontvangen, dat de «Société Ottomane de «secours aux militaires blessés», onder voorzitterschap van Dr. Arif Bey, de eenige vertegenwoordiger was van den Croissant Rouge in Turkije.

Van toen af heeft het Hoofd-comité gedurig ondersteuning in geld en materieel verzonden zoowel naar St. Petersburg als naar Constantinopel en zooveel mogelijk aan alle aanvragen voldaan.

Bijlage VIII bevat eene opgave van de verplegings-voorwerpen, die ten behoeve van dezen oorlog zijn afgestaan en van de bijdragen in geld door het Hoofd-comité ontvangen.

Aan materieel en geld werd reeds tot een bedrag van ruim *f* 25000 verzonden.

De naam van «Croissant Rouge» brengt ons als van zelf op een onderwerp, dat ter dezer plaatse eenige toelichting vordert.

Zooals bekend is had de Porte in dezen oorlog de roode halve maan op een wit veld als teeken van onzijdigheid aangenomen. Tot de erkenning van dit teeken door andere mogendheden was het echter in de eerste plaats noodig, dat de regeringen, die de conventie van Genève hadden onderteekend, daaraan hunne goedkeuring hechtten.

Op het initiatief van het Duitsche gouvernement en door tusschenkomst van de Zwitsersche Bondsregering is daarop een door de beide oorlogvoerende partijen erkende *modus vivendi* voor dezen oorlog in 't leven geroepen. Daarbij hebben de beide oorlogvoerende mogendheden zich verstaan omtrent den volgenden voorloopigen en geheel tijdelijken maatregel:

Gedurende dezen oorlog zullen de Turksche legers het Roode Kruis op de Russische ambulances, geplaatst volgens de regelen en onder de bescherming van de conventie van Genève, eerbiedigen; terwijl de Russische legers van hunnen kant de roode halve maan op de Turksche ambulances, geplaatst onder dezelfde waarborgen, evenzeer zullen eerbiedigen.

Ook de Nederlandsche regering heeft zich bij dezen *modus vivendi* neergelegd.

In het afgeloopen tijdvak werd ook de hulp van het Hoofd-comité ingeroepen ten behoeve der zieken en gekwetsten in den strijd van Servië en Montenegro tegen Turkije.

Het Hoofd-comité heeft echter gemeend hieraan niet te mogen voldoen, aangezien de gevraagde hulp niet betrof een internationalen oorlog.

Tentoonstellingen.

De Nederlandsche Vereeniging van het Roode Kruis heeft aan de tentoonstellingen te Philadelphia en Brussel in 1876 deelgenomen.

Te Philadelphia werden door het Hoofd-comité, in een sierlijken band vereenigd, tentoongesteld alle Handelingen, bulletins en geschriften door het Hoofd-comité uitgegeven, met het gunstig gevolg, dat aan onze Vereeniging eene eervolle vermelding mogt te beurt vallen.

Op de «Exposition internationale d'hygiène et de sauvetage à Bruxelles» waren ingezonden:

van het Hoofd-comité: de gedrukte werken als boven;

van de *Comités te 's Gravenhage:*

1°. een keukenrandsel van den heer Bn. H. N. C. van Tuyll van Serooskerken; en

2°. een verbandkistje, ingerigt voor 't slagveld;

van het *Comité te Amsterdam:* een ambulance-wagen.

Alle deze voorwerpen zijn door den jury bekroond; de Comités te 's Gravenhage bovendien met eene zilveren medaille.

In het begin van het jaar 1877 ontving het Hoofd-comité eene uitnoodiging tot deelneming aan de tentoonstelling in 1878 te Parijs te houden.

Indachtig aan het groote nut door de tentoonstelling te 's Hage in 1869 gesticht, werd dadelijk door het Hoofd-comité het voornemen opgevat tot het houden eener collectieve tentoonstelling van alle voorwerpen tot het gebied van het Roode Kruis behoorende en door de Comités daartoe te bestemmen.

Hiervan werd aan de Afdeelingen kennis gegeven, met aansporing tot deelneming.

Deze laatste bleek echter niet van eenig belang te zullen zijn, zoodat het Hoofd-comité van eene tentoonstelling te Parijs heeft afgezien.

Onder de uitvindingen, die op het gebied van het Roode Kruis als bijzonder te waarderen en goed geslaagd mogen beschouwd worden, behoort zeker die van een Nederlandsch zeeofficier.

De luitenant ter zee 1ste klasse C. J. Marinkelle, die aan de eerste en tweede expeditie te Atchin met onderscheiding deelnam, heeft de inrigting van eene ziekensloep uitgedacht, waardoor het mogelijk wordt zelfs de zwaarst gekwetsten van den wal in de ziekensloep en uit de sloep in het ziekenschip te doen vervoeren, zonder dat de lijder van zijne ligplaats in een ziekenkot behoeft te worden verwijderd.

Door de welwillende medewerking van den heer Minister van Marine zal een model der sloep voor de verzameling van het Hoofd-comité worden aangemaakt.

De beschrijving dezer sloep met de teekeningen worden onder Bijlage IX aan dit Verslag toegevoegd.

De modellen-verzameling onderging in het afgeloopen tijdvak eenige uitbreiding, terwijl sommige voorwerpen door andere meer doelmatige zijn vervangen.

Bijlage X geeft een overzigt der voorwerpen, thans in die verzameling voorhanden.

Bijlage XI bevat een uittreksel uit de rekening der ontvangsten en uitgaven in het afgeloopen tijdvak.

Onder de ontvangsten verdient hier ter plaatse bijzondere vermelding eene gift ten behoeve der zieken en gekwetsten te Atchin, ontvangen uit de gemeente Zwolle, waar tot dusverre nog geen Comité is gevestigd.

Uit die stad werd in het laatst van 1875 de som van *f* 3580,50 toegezonden, t. w. *f* 2750, zijnde de opbrengst van eene fancy fair, door een aantal dames onder voorzitterschap van Baronesse van Nagell geb. Baronesse van Palland van Beërse gehouden, en eene som van *f* 830,50, ingezameld door de heeren Mr. P. C. Bn. Nahuys en Mr. A. C. Vos de Wael te Zwolle.

Na dit uitnemend blijk van belangstelling in het Roode Kruis mogt het bevreemding wekken, dat in eene zoo aanzienlijke gemeente als Zwolle nog niet een Comité was opgerigt. Er bestaat echter grond voor de hoop, dat, naar aanleiding van daartoe gedane stappen, dáár te eeniger tijd een Comité zal tot stand komen.

Vastgesteld in de Vergadering van het Hoofd-comité dd. 24 September 1877.

Het Hoofd-comité voornoemd:

Generaal DE STUERS,
Voorzitter.

Dr. CARSTEN,
Secretaris.

BIJLAGE I.

—

NOTULEN VAN DE VERGADERING VAN AFGEVAARDIGDEN DER COMITÉS MET DE COMMISSIE VAN DAGELIJKSCH BESTUUR UIT HET HOOFD-COMITÉ.

Gehouden den 22 September 1875, in het lokaal Diligentia.

Tegenwoordig volgens de presentielijst:

De Afgevaardigden Dr. GORI, Amsterdam; N. C. MULDER, Voorburg; Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN, Utrecht; DE VRIES VAN HEIJST en A. DE PECKER, Gorinchem; STEENBERGEN, Helder; J. A. M. HAAK, Wageningen; Mevr. PIGEAUD-DERMOUT en Mevr. KNAPPERT-VERNÈDE, Schiedam; BAUM, Harderwijk; Douairière VAN DER OUDERMEULEN en Mevr. DE STUERS DE KOCK, 's Hage; L. A. DESERTINE en Prof. A. HEIJNSIUS, Leiden; Dr. K. W. GRATAMA, Groningen; H. L. VERSPIJCK, Maastricht; Dr. H. C. KIPS, 's Hage en J. W. DE RAAD, Middelburg.

Van de leden van het Dagelijksch Bestuur uit het Hoofd-comité, de Heeren: Generaal F. V. A. Ridder DE STUERS, Voorzitter en Mr. D. C. A. Graaf VAN HOGENDORP;

Generaal W. A. KNOOP, Eerelid der Vereeniging, en

de Secretaris, Dr. B. CARSTEN.

De Voorzitter opent de Vergadering en heet de Dames en Heeren afgevaardigden welkom.

De Voorzitter vraagt of iemand aanmerkingen heeft op de notulen der vorige Vergadering, die gedrukt aan de Comités zijn verzonden.

Niemand het woord vragende worden deze vastgesteld.

Daarna leest de Secretaris een plan van voorbereiding in vredestijd voor, berustende op verdeeling van den arbeid, opgemaakt door het Hoofd-comité.

Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN geeft in overweging deze plannen te doen drukken en aan de Comités te zenden.

De Voorzitter zegt, dat daartoe het plan bestaat.

Dr. TEMPLEMAN V. D. H. mist nog iets in het voorstel, nl. een plan van organisatie, en vraagt naar het lot van het voorstel door Dr. GORI verleden jaar ingediend.

Dr. GORI herinnert het voorgaande jaar voorbereidende maatregelen tot mobilisatie onzer Vereeniging te hebben voorgesteld. Dit voorstel kon toen wegens een gebrek in den vorm niet in behandeling genomen worden. Dezelfde reden bestaat ook nu. Tengevolge van de late kennisneming der circulaire van 30 Julij, was hij niet in de mogelijkheid bij tijds opnieuw een voorstel te doen. Nu er echter tot heden *niets* gedaan is neemt hij de vrijheid zijn voorstel, dat reeds in druk is verschenen, als een zeer bescheiden wensch te herhalen.

Bij het maken van plannen tot voorbereiding moet men volgens spr. niet uit 't oog verliezen het *nationale* en *internationale* karakter onzer Vereeniging.

De ervaring heeft geleerd, dat wij onverwacht kunnen geroepen worden tot het mobiliseren onzer Vereeniging.

Met het oog op dien werkkring wenschte spr. steeds twee mobiele kolonnes gereed te houden, bestaande uit personen die geschikt en bereid zijn om, in geval van oorlog in den vreemde, bij beide partijen de geneeskundige staatshulp te helpen aanvullen.

Ten einde in de tweede plaats aan onze *nationale* verpligtingen te voldoen, behooren er eenige mobiele kolonnes gevormd te worden. Spreker wenscht met de vorming van eene enkele kolonne te beginnen. Die kolonnes zullen in vredestijd kunnen optreden bij het ontstaan van epidemiën en bij het betrekken van kampen en kantonnementen.

De heer STEENBERGEN vindt de voorstellen van den heer GORI zoo omvangrijk, dat hij voorstelt die te doen drukken en aan de Comités te zenden.

De Voorzitter geeft in overweging eerst omtrent het beginsel van verdeeling van den arbeid te beslissen.

Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOÉVEN komt terug op zijn voorstel van 't vorig jaar, om zich aan te sluiten aan de militaire geneeskundige dienst. Dan zal ook de opleiding van ziekenverplegers in de hospitalen met minder bezwaren hebben te kampen.

Spr. verlangt, dat zijn voorstel alsnog in omvraag worde gebragt.

De Voorzitter verwijst naar het besluit van het Hoofd-comité, omtrent dit voorstel.

Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN betreurt dit, en vreest dat het niet goed zal gaan, als men zich niet in vredestijd bij de militaire geneeskundige dienst aansluit, en in oorlogstijd zich niet aan deze onderwerpt. Wij worden alsdan beschouwd als eene lastige hulp.

De Voorzitter doet uitkomen, dat de aard onzer instelling medebrengt, om alleen in tijd van oorlog met de militaire autoriteiten in overleg te treden, en leest daartoe art. 7 van het Koninklijk besluit van 19 Julij 1867, n°. 60 voor.

Dr. GRATAMA vindt het vraagstuk der opleiding van ziekenverplegers het moeijelijkst op te lossen.

Materieel kan men spoedig genoeg bijeenbrengen, dit is niet het geval met het personeel (helpers en verplegers).

Hij vreest dat in oorlogstijd vele der geoefende verplegers, die eene andere kostwinning hebben, niet zullen mede gaan.

Spr. zegt, dat in Duitschland de ziekenverplegers worden opgeleid in de ziekeninrigtingen, en daar gedurende 5 à 6 maanden kost en inwoning genieten. Men vindt dáár dan ook in tijd van oorlog ziekenverplegers genoeg.

De Secretaris zegt, dat de ervaring van de beide Comités te 's Hage geen reden geeft voor de vrees van Dr. GRATAMA; door die Comités worden mannen en vrouwen des Zondags geoefend in het leggen van verbanden, vooral gipsverbanden, in de kunstgrepen tot het stillen eener verbloeding enz. Tevens wordt eenig theoretisch onderrigt gegeven in ontleedkunde, hygiène enz. enz.

In vredestijd wordt aan deze personen g e e n e tegemoetkoming voor tijdverlies gegeven. Daardoor is men zooveel mogelijk ver-

zekerd, dat het hun ernst is in tijd van oorlog hulp te verleenen.

Zoodra deze personen in dienst van het Roode Kruis zijn, worden zij goed bezoldigd, terwijl tevens in hun onderhoud wordt voorzien. Bij overlijden in dienst van het Comité wordt voor de nagelaten betrekkingen gezorgd.

Het kost in de residentie geene moeite om het personeel voltallig te houden.

Dr. GRATAMA zegt, dat hij geen menschen ter opleiding kan vinden. Spreker geeft in overweging, dat het Hoofd-comité de comités inlichte, omtrent de wijze hoe in dezen te handelen, anders heeft men in tijd van oorlog niet genoeg helpers.

De heer HAAK leest een brief voor van een gepasporteerden hospitaal-soldaat, wonende te Wageningen, naar aanleiding van het verzoek van het Hoofd-comité, om deze personen aan het Roode Kruis te verbinden.

De Voorzitter zegt, dat dit onderwerp in de Algemeene Vergadering zal worden behandeld.

Prof. HEIJNSIUS bespreekt de opleiding van ziekenverplegers in de groote ziekeninrigtingen, in verband met de uitgeloofde premie van *f* 100, en ziet tot zijn leedwezen, dat tot nog toe (in 1875) in die rigting niets is gedaan.

De Secretaris meent zich te herinneren, dat van het besluit van het Hoofd-comité is kennis gegeven aan de Comités (zie Handelingen III blz. 166).

Het Haagsche Comité heeft zich ten minste gewend tot den directeur van het ziekenhuis, doch zonder resultaat.

Het bevreemdt Spr. ook, dat bij andere Comités tot dusverre in die rigting niets is gedaan.

Dr. GORI meent, dat juist het formeren van mobiele kolonnes de ambitie zal opwekken. Spr. zegt, laten wij beginnen met het begin, den hier uitgesproken wensch zoo spoedig mogelijk ter kennis brengen van de Comités en het Hoofd-comité, en na 3 maanden weder bijeenkomen.

Een krachtig en bij herhaling uitgesproken wensch der Comités kan bezwaarlijk met een «non possumus» der Centrale Afdeeling op den duur worden geëcarteerd. Doch daarvoor is dan

ook noodig eene meer frequente aanraking, als hij zich zoo mag uitdrukken, van het Hoofd-comité met de leden.

De Voorzitter wijst op de conclusie, aangenomen in de tweede Algemeene Vergadering, dat deze speciale vergadering jaarlijks zal worden gehouden.

Dr. Gori dringt aan op het houden van meer vergaderingen. Verdeeling van den arbeid is niet genoeg, er is meer noodig.

De Secretaris zegt, dat het wenschelijk is, dat men 't eerst over de verdeeling van den arbeid eens worde; dit is het punt thans aan de orde.

Dr. Templeman v. d. Hoëven meent, dat, wanneer dit beginsel wordt aangenomen, de comités zich in eene te eenzijdige rigting zullen bewegen.

De Secretaris antwoordt hierop: het ligt in de bedoeling, dat de Comités zich, afgescheiden van hunnen gewonen werkkring, met 't een of ander onderwerp nog speciaal zullen bezig houden.

Dr. Gori geeft in overweging zijn voorstel in handen te stellen van eene commissie van 3 leden, ten einde in de volgende vergadering een gemotiveerd voorstel te doen.

Daartoe wordt besloten en de heeren Templeman van der Hoeven, Gratama en Gori door den Voorzitter daartoe aangewezen.

Daarna vereenigt de Vergadering zich met het plan van voorbereiding van het Hoofd-comité. (Bijlage V).

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde punt II der agenda:

«Vervoer van zieken en gewonden langs spoorwegen».

Hij verzoekt den Secretaris den brief van het Comité te Utrecht voor te lezen, waarin de wenschelijkheid wordt betoogd van het nemen der noodige maatregelen, ten einde dit vervoer gemakkelijk te maken.

Daarbij geeft de Secretaris eenige inlichtingen omtrent de thans van toepassing zijnde voorschriften bij het verleenen van concessiën aan spoorwegondernemingen. Deze bestaan alleen in het voorschrift, dat de wagens moeten ingerigt zijn, om krijgsmaterieel en paarden te kunnen vervoeren.

Naar aanleiding van de wet tot regeling van den dienst en het gebruik der spoorwegen zal, met betrekking tot dit onderwerp, een maatregel van algemeen bestuur in 't leven worden geroepen. Deze maatregel behoort te worden afgewacht.

Dr. Templeman van der Hoeven is erkentelijk voor den spoed, waarmede het Hoofd-comité dit onderwerp heeft ter hand genomen, en voor de inlichtingen door den Secretaris verstrekt.

Hij komt terug op zijn voorstel tot aansluiting bij den militairen geneeskundigen dienst.

De Secretaris herhaalt, dat het Hoofd-comité dit voorstel heeft afgewezen.

Dr. Templeman van der Hoeven vraagt nogmaals om zijn voorstel in behandeling te nemen.

De heer Verspijck ondersteunt dit voorstel, vooral met het oog op de vorming van ziekenverplegers.

De Voorzitter stelt voor eenige oogenblikken pauze te houden.

De Voorzitter vraagt daarna, of de Vergadering wenscht, dat de Vereeniging zich in tijd van vrede zal aansluiten aan den militairen geneeskundigen dienst.

Prof. Heijnsius wil zelfstandig blijven, en zich niet onderwerpen aan den Minister van Oorlog.

In vredestijd moet het Hoofd-comité zijn zelfstandig. Maar zelfstandigheid sluit overleg over sommige punten niet uit.

In dien geest zoude hij een amendement willen voorstellen.

De Vergadering vereenigt zich daarmede.

Dr. Gori zegt, dat hij op de vraag, of de vervoermiddelen langs spoorwegen in ons vaderland welligt minder gewenscht zijn, ontkennend meent te moeten antwoorden:

1°. met een blik op de kaart van ons land en de kennis van ons verdedigingsstelsel, en met het oog op de oorlogen die wij hebben te voeren;

2°. bij het voorkomen van ongelukken op spoorwegen en

3°. in betrekking tot de hospitaal-hygiëne der toekomst.

In breede trekken wordt door spr. de geschiedenis behandeld van de wijze van vervoer van zieken en gewonden. Na vermeld te hebben, hoe Larrey het eerst van goederenwagens gebruik maakte voor het vervoer van zieken en gewonden uit

het kamp van Chalons in 1840, en daarna in 1859 gedurende den oorlog van Italië, behandelde spr. de proeven van GURLT met hangmatten en stroozakken, het systeem in den Amerikaanschen burgeroorlog, in de oorlogen van 1864 en 1866 in Sleeswijk-Holstein en Oostenrijk, de conferentie te Parijs onder praesidium van Baron MUNDY in 1867, het voorstel van ESMARCH op de conferentie te Berlijn, na den oorlog van 1866, het stelsel van ESMARCH, idem GRUND, idem FLAMBECK, idem EMIL MEIJER, de Waggon-gestelle van WAHL en LIPOWSKY.

De Waggon-gestelle zijn ieder voor 2 lijders bestemd, en worden langs de lange zijden van een goederenwagen geplaatst. De rondgaande duidelijke teekening maakt schier iedere verdere beschrijving overbodig.

Deze toestellen bezitten veerkrachtige elementen, bij de eene caoutchouc en bij de andere staal. Ieder toestel kost, met inbegrip van twee draagbaren, 100 à 150 fl. Zij eigenen zich z. i. bijzonder goed voor spoorwegmaatschappijen, om bij voorkomende ongelukken steeds gereed te zijn. Spr. wenschte ze daartoe over verschillende stations te verdeelen en bij voorkomende ongelukken, naarmate de behoefte, te vereenigen.

Een voorstel in dien geest aan de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij vond een gunstig onthaal. De maatschappij schafte al vast beide soorten van Waggon-gestelle ter beproeving aan.

Maar er is meer; zij wilde de Vergadering in de gelegenheid stellen dezelfde proefneming te herhalen. Ten 4.15, zegt spr., zal een extra trein ter beschikking van de leden dezer Vergadering staan, ten einde de voorhanden hulpmiddelen te beproeven. Spr. verzoekt de heeren dringend van het gracieuse aanbod der Hollandsche Maatschappij gebruik te maken. Eene dergelijke proefneming kan veel nut hebben. Resumeren wij nu, zegt spr., voor wij verder gaan, het standpunt der quaestie bij het uitbreken van den Fransch-Duitschen oorlog, dan zien wij enkele geïsoleerde pogingen van LARREY, ESMARCH, VON FICHTE, MUNDY enz., die wel is waar weerklank vonden in sommige kringen, doch thans staan wij op dit gebied aan den aanvang van een nieuw tijdvak, dat met den laatsten oorlog een begin neemt,

en waarvan de resultaten op de wereldtentoonstelling konden geconstateerd worden.

Spr. doorloopt verder de geschiedenis van het ontstaan der hospitaaltreinen en van het Fransche rollende hospitaal in 't bijzonder; de verschillende onderdeelen van een rollend hospitaal: de artswagens (voitures des médecins); magazijn- en voorraadwagens, het réfectoire en de eigenlijke ziekenwagens. Welke soort van wagens moeten, of beter gezegd kunnen, daarvoor gebruikt worden?

Verder de buigzaamheid der veeren en het middel, door RUDOLFF SCHMIDT aangeprezen, om deze te bevorderen, het systeem om enkele bladen der veeren werkeloos te maken, (het is daarmede als met het ei van COLUMBUS); eindelijk het in- en uitladen van patiënten, de kapdeuren, de perrons en trappen, met afneembare leuningen, ruiterdak en daklantaarns, geen zijdelingsche vensters, temperatuur en verwarming, zindelijkheid en closet; de bevolking van een rollend hospitaal; het bevel en de leiding van den hospitaaltrein enz. enz.

Hier thans, zoo besloot spr., met meerderheid van stemmen uit te maken hoe een hospitaaltrein, resp. hospitaalwagen, moet ingerigt zijn, acht hij een onbegonnen werk. Het dringend verzoek tot het Hoofd-comité te rigten, ten einde eene Commissie van zaakkundigen aan te wijzen, om na een kort tijdsverloop voorstellen te doen; verder kunnen wij op dit oogenblik niet gaan.

Spr. wenscht dat het Hoofd-comité bij de spoorwegmaatschappijen aandringe op de noodige inrigtingen tot vervoer van zieken.

De Voorzitter zegt, dat het Hoofd-comité dit gaarne in overweging zal nemen.

Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN herinnert dat het Utrechtsche Comité in der tijd een proefrid met de Rhijnspoor heeft gemaakt, en daarover een verslag heeft uitgebragt. Utrecht is bereid ten tweeden male eene proef te nemen, doch kan de onkosten niet uit zijne kas bestrijden.

De heer VAN HOGENDORP meent, dat in zoodanig geval het Hoofd-comité bereid zal worden bevonden de proef finantiëel te ondersteunen.

De Voorzitter vraagt of iemand nog het woord verlangt.

Dr. Templeman van der Hoeven deelt mede, dat het Comité te Utrecht zich ook onledig houdt met de studie van het vervoer te water.

De heer Steenbergen bespreekt het aanbrengen van water op het slagveld, waartoe de zoogenaamde melkkarretjes zouden kunnen gebruikt worden.

Prof. Heijnsius vraagt inlichting omtrent de modellen-verzameling.

De heer van Hogendorp zegt, dat de Regering, die zooveel mogelijk voor lokalen moet zorgen, tot dusverre nog geene geschikte gelegenheid heeft aangewezen.

Dr. Templeman wenscht te vernemen, hoe het staat met de modellen-commissie.

Op de vraag, of deze nu heeft gedefungeerd, antwoordt Dr. Gori ontkennend. Afgescheiden toch van de noodzakelijkheid of het nut, om steeds eene Commissie van deskundigen te bezitten, die in bijzondere gevallen kan adviseren, moet de Commissie bij het aanschaffen der modellen, m. a. w. bij het realiseren harer plannen, actief optreden. Zij kan dit werk, als een integrerend deel harer taak, aan niemand overgeven, op gevaar af van die slechts ten halve te volbrengen.

Dr. Templeman van der Hoeven zegt: het is te doen de modellen *te zien*; men ziet ook nog geene barak.

De Voorzitter merkt op, dat de teekeningen er van zijn.

Prof. Heijnsius. Het besluit tot het verzamelen van modellen en het daarstellen van eene barak is met algemeene stemmen genomen. Had men eene barak, dan kon die voorloopig dienen tot modellen-magazijn.

De heer van Hogendorp zegt, dat men dan nog terrein moet hebben om die te plaatsen.

De Voorzitter maakt de opmerking, dat in de Algemeene Vergadering over de barak gesproken zal worden.

Niemand meer het woord verlangende wordt de Vergadering gesloten.

De meeste afgevaardigden hebben gebruik gemaakt van de gelegenheid tot beproeving der «Waggon-gestelle», in een gewonen goederenwagen geplaatst, door deel te nemen aan een

proefrid met een extra trein van 's Hage naar Delft en terug.

Twee soorten van «Waggon-gestelle» werden beproefd; die van Wahl, waarin brancards veerkrachtig waren opgehangen, en die van Lipowsky, brancards met matrassen rustende op knijpveeren. Bovendien waren ter vergelijking eenige bossen stroo in den goederenwagen gelegd.

Algemeen werd het systeem-Lipowsky het doelmatigst geoordeeld; terwijl tevens werd opgemerkt, dat het liggen op eene dikke laag stroo minder zware schokken aan het ligchaam mededeelde, dan a priori wel zoude worden verwacht.

De Voorzitter,
DE STUERS.

De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

BIJLAGE II.

—

NOTULEN VAN DE VERGADERING VAN AFGEVAARDIGDEN DER COMITÉS MET DE COMMISSIE VAN DAGELIJKSCH BESTUUR UIT HET HOOFDCOMITÉ

Gehouden den 18 *October* 1876, *in het lokaal Diligentia.*

Tegenwoordig volgens de presentielijst:

De Afgevaardigden Mevrouw C. van Wickevoort Crommelin-Lewe van Middelstum en Mevrouw de Stuers-de Kock, 's Hage, Mevrouw Jansen-Hoppe en Mevrouw Knappert-Vernède, Schiedam; Templeman van der Hoeven, Utrecht; van Vlierden, Harderwijk; Haak, Wageningen; Fijan, Bergschenhoek; van Hoorn,

Hoorn; ALMA, 's Hage; TILANUS, Amsterdam; HEIJNSIUS, Leiden; VAN DER KUN, Rotterdam; VAN SIJTZAMA, Dantumadeel; DE HOLL en OLY, Schermer; DE BIEBERSTEIN, Eindhoven; VAN OOSTEN, Hoekschewaard; GRATAMA, Groningen, benevens eenige belangstellende Dames, leden van het «Vrouwen-Comité» te 's Hage.

Het eerelid generaal W. J. KNOOP.

Van de leden van het Dagelijksch Bestuur uit het Hoofdcomité: de Generaal Jhr. F. V. A. Ridder DE STUERS, Voorzitter; de heeren SINGENDONCK, VAN MULKEN en HARDENBERG en de Secretaris Dr. B. CARSTEN.

Dr. GORI, lid der commissie omtrent de oprigting van mobiele kolonnes, was door eene buitenlandsche reis, als lid der Nederlandsche commissie voor de Tentoonstelling te Philadelphia, verhinderd de vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de vergadering, heet de afgevaardigden welkom en geeft zijne ingenomenheid te kennen, dat een zoo groot aantal belangstellenden is opgekomen. Tevens brengt de Voorzitter een woord van hulde aan de dames, die door hare tegenwoordigheid ter dezer plaatse blijk geven van belangstelling in het Roode Kruis en zegt, dat de tegenwoordigheid van de afgetreden voorzitster van het Vrouwen-Comité, mevrouw VAN DER OUDERMEULEN, door hem op hoogen prijs wordt gesteld.

Ook is het den Voorzitter aangenaam het eerelid der Vereeniging, den Generaal KNOOP, in de vergadering tegenwoordig te zien.

De Voorzitter deelt mede dat het rapport van de Commissie, bestaande uit de heeren Dr. GORI, Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN en Dr. GRATAMA, omtrent de oprigting van mobiele kolonnes (zie Bijl. A) aan alle Comités is rondgezonden, en verzoekt den Secretaris het praeadvies van het Hoofd-comité (zie Bijl. B) hieromtrent voor te lezen.

Na mededeeling van dit praeadvies vraagt de Voorzttter wie daarover het woord verlangt.

De heer TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN, lid der commissie, geeft zijn leedwezen te kennen over dit praeadvies. Spr. gevoelt

zich niet in staat al de punten daarin behandeld op dit oogenblik te weerleggen. Het komt hem echter voor, dat wij door dit praeadvies een stap achter uitgaan. Vroeger was er nog sprake van een overleg met den geneeskundigen dienst in vredestijd; thans wil het Hoofd-Comité van voorafgaand overleg niets weten. Wanneer het Roode Kruis niet in overleg met het oorlogs-bestuur wordt georganiseerd, dan zullen wij volgens Spr. in tijd van oorlog zeer onvoorbereid zijn.

En toch heeft ons leger de hulp van het Roode Kruis onmisbaar noodig; daarom is het de pligt der Nederlandsche Vereeniging alles voor te bereiden.

De bezwaren tegen de kosten zijn naar Spr. meening van ondergeschikt belang. Wanneer de belangstellenden in het Roode Kruis zien, dat hunne giften doelmatig besteed worden, dan zullen deze ruimer toevloeijen.

Dat geene bemiddelde jongelieden zich zouden aanbieden voor de betrekking van ziekenverpleger, meent Spr. te mogen betwijfelen, wanneer hij nagaat, wat de leden van de *Turnvereinen* in dit opzigt in het buitenland hebben verrigt.

De heer Hardenberg zegt dat het Hoofd-Comité in algemeenen zin niet tegen het organiseeren van mobiele kolonnes gestemd is, mits deze noodig blijken. Op dit oogenblik acht het Hoofd-Comité de mobiele kolonnes, in den geest van het voorstel, voor ons land ontijdig. De ervaring heeft in den oorlog van 1870/71 geleerd, dat het dadelijk verleenen van heelkundige hulp op het slagveld, door het Roode Kruis, aan groote bezwaren onderhevig is. Bovendien staat het vast, dat vermeerdering van den trein bij manoeuvrerende troepen, indien zulks niet gebiedend noodig is, moet vermeden worden; want dikwijls heeft het geval zich voorgedaan, dat in den oorlog het voerwezen belemmeringen in de bewegingen der troepen te weeg bragt en dit moet dus zooveel mogelijk beperkt worden.

De Comités vinden een' ruimeren en nuttigeren werkkring in de opleiding van zieken-verplegers en verpleegsters dan in het organiseeren van mobiele kolonnes. Dit verplegend personeel kan in tijd van oorlog groote diensten bewijzen door de gekwetsten van het slagveld op te nemen, te vervoeren en, om het zoo

eens te noemen, onder dak te brengen, om hen dáár onder toezigt van de geneeskundigen van het Roode Kruis te verzorgen.

Aan gelegenheid tot opname van zieken en gekwetsten in kerken, scholen, schuren en woningen zal het in ons sterk bevolkt land wel niet ontbreken. Vooral met het oog daarop acht spreker ook het aanschaffen van tenten niet zoo dringend noodig.

Het lid der commissie Dr. GRATAMA komt ter vergadering.

De Voorzitter verzoekt den Secretaris nogmaals het præadvies van het Hoofd-Comité, waarmede Dr. GRATAMA niet bekend is, voor te lezen.

Dr. GRATAMA zegt uit dit præadvies te mogen opmaken, dat het Hoofd-Comité in de meening verkeert, dat de kring van werkzaamheid van het Roode Kruis zich niet tot het slagveld behoort uit te strekken. Spr. is van een tegenovergesteld gevoelen. Het Roode Kruis heeft dezelfde middelen noodig als de geneeskundige dienst, ook voor het slagveld. Het Hoofd-Comité heeft wel gewezen op de vervoermiddelen *te water*, die de voorkeur zouden verdienen, maar Spr. behoeft slechts de aandacht te vestigen op het kamp, gedurende dezen zomer gehouden in het oostelijk gedeelte van Overijssel, waar bepaald gebrek aan water was, om aan te toonen dat wij ook andere vervoermiddelen behoeven.

De groote kosten voor 4 mobiele kolonnes zouden volgens Spr. kunnen leiden om voorloopig met *ééne kolonne* te beginnen.

De heer VAN SYTZAMA wijst op het groote belang dezer zaak, en hoewel Spr. niets wil te kort doen aan de goede bedoelingen der Commissie, zoo komt het hem toch voor, dat de voorgestelde maatregel niet in toepassing kan gebracht worden. Spr. wijst op de moeijelijkheid om in tijd van vrede geschikte geneeskundigen te vinden, en op de uitputting van de kas, die het gevolg van den voorgestelden maatregel zou zijn.

Spr. geeft daarom in bedenking dat voorstel zooveel mogelijk binnen enge grenzen te beperken.

De heer VAN HOORN meent een zeker verschil in opvatting van de roeping van het Roode Kruis op te merken, tusschen de mannen van het zwaard en de philantropie. Het komt hem voor, dat het overleg met het leger-bestuur in tijd van vrede niet in

strijd is met het Koninklijk besluit der instelling, en brengt in herinnering 't geen door de Commissie omtrent de kolonnes in Oostenrijk gezegd is.

Spr. zoudė tevens gaarne nog nader worden ingelicht omtrent de reden, waarom de mobiele kolonnes niet in den leger-trein kunnen worden opgenomen.

De heer HARDENBERG wil niet beweren, dat het voerwezen bij het leger kan gemist worden, maar dat het beperkt worde tot het hoogst noodzakelijke. Hij haalt voorbeelden aan uit de geschiedenis, waaruit blijkt dat de leger-trein wel eens bij de bewegingen van het leger een hinderpaal is geweest, o. a. in den Pruisisch-Oostenrijkschen oorlog.

De Secretaris wijst er op, dat de plannen eener organisatie van het Roode Kruis in vereeniging met den militairen geneeskundigen dienst, *in tijd van vrede*, tot dusverre alleen in Duitschland worden beraamd, doch voor zoover hem bekend ook in Pruissen nog niet zijn uitgevoerd, en dat de Duitsche orde, zoowel in oorsprong als in werking, eene geheel andere instelling is dan de vereeniging van het Roode Kruis. Spr. ziet in het overleg met den geneeskundigen dienst, *in tijd van vrede*, strijd met de beginselen der instelling van het Roode Kruis in Nederland.

Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN meende, dat tot dit overleg reeds lang besloten was. Wat de geldkwestie betreft, deze behoort niet op den voorgrond te worden geplaatst. 't Is waar, dat de contributiën niet sterk meer toevloeijen, doch dit is een natuurlijk gevolg van onze werkeloosheid. Spr. vraagt, welke vruchten ziet het publiek van ons bestaan?

Prof. HEIJNSIUS zegt dat door het Hoofd-Comité teregt bezwaren tegen het voorstel worden ingebracht. Zijn grootste bezwaar bestaat in de bezoldiging van de geneeskundigen en verplegers. Spr. geeft zijne bevreemding te kennen, dat de Commissie tot deze conclusie is gekomen. Overigens wenscht Spr. wel mede te werken tot het nemen van eene proef, en meent dat men op finantieele gronden het voorstel niet behoeft te bestrijden.

De heer VAN HOORN vraagt nog eenige nadere inlichtingen omtrent de hulp van het Roode Kruis in oorlogstijd, die door den heer HARDENBERG worden gegeven.

Prof. Tilanus wijst op het principieel verschil tusschen het rapport der Commissie en het præadvies van het Hoofd-Comité. De Commisssie wil het Roode Kruis actief laten optreden in den oorlog, het Hoofd-Comité en de vorige Spreker (Hardenberg) meenen, dat de personen van het Roode Kruis alleen op het slagveld de gekwetsten moeten oprapen en laven, en verder achter de linie op verwijderde plaatsen behandelen.

Moest het laatste denkbeeld als wet worden aangenomen, dan kan van de voorstellen der Commissie niets komen. Hoewel Spr. de militaire organisatie van de mobiele kolonnes niet kan goedkeuren (hij wenseht niet dat de leden van het Roode Kruis met den leger-trein ten oorlog uittrekken) meent hij toch dat het aanschaffen van rollend materieel, bruikbaar te velde, wel degelijk tot de roeping van het Roode Kruis behoort. Spr. haalt daarbij voorbeelden aan om te bewijzen, dat de pogingen van het Roode Kruis in dien zin ook indirect nuttig geweest zijn voor het leger.

De heer Templeman van der Hoeven geeft in overweging bij wijze van proefneming éene mobiele kolonne te organiseeren. In antwoord aan den heer Heijnsius zegt Spr. dat z. i. bezoldiging van het personeel moet vermeden worden; de diensten behooren vrijwillig te zijn. In tijd van oorlog kan even als in 1870 eene geringe bezoldiging van het verplegend personeel noodig zijn.

Dr. Gratama meent, dat er voldoende waarborgen behooren te zijn voor de verzorging der ziekgeworden verplegers en der betrekkingen van in dienst van het Roode Kruis gestorven vrijwillige helpers.

De heer de Bieberstein vraagt, wat zal het resultaat zijn van deze beraadslagingen, die zijns inziens tot iets moeten leiden.

Hierop onderwerpt de heer Hardenberg, in overleg met den Voorzitter, de volgende vraag aan de beslissing der Vergadering:

«Verlangt de Vergadering, dat aan het Hoofd-comité wordt «aanbevolen, om, in opvolging van het voorstel der Commissie, «eene som plus minus van f 10,000.— te bestemmen tot de aan-«schaffing van eenige voertuigen enz. voor eene Saniteits-kolonne?»

In stemming gebragt wordt deze vraag met 18 tegen 4 stemmen bevestigend beantwoord.

De Voorzitter sluit daarna de Vergadering, onder dankbetuiging aan de afgevaardigden voor hunne tegenwoordigheid.

De Voorzitter,
DE STUERS.

De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

BIJLAGE IIA.

—

In de laatste vergadering van het dagelijksch bestuur uit het Hoofd-comité met de afgevaardigden der Comités werd door den Voorzitter eene Commissie benoemd, ten einde het voorstel GORI — mobiele kolonnes — te onderzoeken. Ik heb de eer, namens die Commissie, het hiernevensgaande rapport aan het Hoofd-comité te doen toekomen.

Amsterdam, 15 Junij 1876.

Dr. M. W. C. GORI.

Aan
het Hoofd-comité der Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden, in tijd van Oorlog. te 's Gravenhage.

Er worden in den laatsten tijd, zoowel hier te lande als elders, verschillende middelen ter sprake gebracht, voorgesteld of ingevoerd, om aan de vrijwillige hulp onder het Roode Kruis eene doelmatige organisatie te verzekeren.

Reeds bij herhaling werd dan ook dit zoo zoo gewichtig onderwerp behandeld op de vergaderingen van het dagelijksch bestuur uit het Hoofd-comité met de afgevaardigden der Comités.

Aan eene algemeene organisatie der vrijwillige hulp bestaat *dringend* behoefte.

Wij brengen daartoe het opleiden van ziekenverplegers en ziekenverpleegsters, het oprichten van depôts van materieel achter de Hoofdlinie van defensie, het organiseeren van transport-kolonnes

met verwisselings-stations, het vormen van veld-ambulances en reserve-hospitalen.

Tot die middelen behoort het vormen van mobiele kolonnes, die het onderwerp van dit voorstel uitmaken.

Wij gaan daarbij van de volgende overwegingen uit:

Op het slagveld kan gedurende den strijd geen element toegelaten worden, dat geene onbeperkte gehoorzaamheid schuldig is aan den Opperbevelhebber en niet staat onder de krijgstucht. In de tweede plaats moet er eene innige zamenwerking en een nauw verband bestaan tusschen de vrijwillige hulp en de militaire geneeskundige Staats-hulp. De mobiele kolonnes zullen het mogelijk maken, dat aan deze dubbele vordering worde voldaan. Door hare organisatie wordt gehuldigd het groote beginsel van eenheid van leiding met verdeeling van den arbeid. Zoo doende zullen er waarborgen verkregen worden van orde en regelmaat, kortom aan de militaire eischen worden voldaan, zonder dat daarom nog aan de bijzondere weldadigheid te enge grenzen worden gesteld.

Toen de Duitsche orde in Oostenrijk, gedachtig aan hare oorspronkelijke bestemming, volgens welke hare Ordens-leden tot persoonlijke krijgsdienst verplicht waren, besloot, om in plaats daarvan zich te belasten met de zorg voor de in den strijd gewonde krijgslieden, toen ging zij o. a. over tot het vormen van mobiele kolonnes, die thans aan ieder van de 40 divisiën van het Oostenrijksche leger zijn toegevoegd.

Wij wijzen hier op dit voorbeeld, doch laten er al aanstonds op volgen, dat, èn door de verdedigende oorlogen, die wij waarschijnlijk hier te voeren zullen hebben, èn door de beperkte hulpmiddelen waarover wij beschikken kunnen, het goede voorbeeld daar gegeven slechts op zeer bescheidene wijze zal kunnen worden nagevolgd.

Wij wenschen bij het vormen van mobiele kolonnes onder het Roode Kruis uit te gaan van hetzelfde denkbeeld, nauwe vereeniging en aansluiting in tijd van oorlog aan den officieelen militairen geneeskundigen dienst, voorafgegaan, en daardoor mogelijk geworden, door doelmatige voorbereiding in tijd van vrede.

In de keuze der middelen tot voorbereiding zijn wij vrij en

moeten wij vrij blijven, daar anders de bijzondere milddadigheid te veel aan banden zou worden gelegd.

Bij de door ons voorgestane organisatie gaan wij van het denkbeeld uit, dat ons veld-leger uit vier divisiën zal bestaan, en wenschen aan die legerafdeelingen even zoovele kolonnes van het Roode Kruis te zien toegevoegd. De speciale toevoeging sluit echter het gebruik dier kolonnes niet uit in of achter de hoofdlinie der defensie, of op zoodanige wijze, als de Chef van den geneeskundigen dienst bij het veldleger dit nuttig en noodig zal oordeelen. De mobiele kolonnes zijn in tijd van oorlog geheel ter beschikking van het legerbestuur.

Iedere kolonne stellen wij voor op de volgende wijze zamen te stellen: een dirigeerend geneesheer, tevens directeur, twee geneeskundigen, twee adsistent-geneeskundigen, zestien gekwetsten-dragers, twee bereden ordonnancen, zes voerlieden en een kok. De geneeskundigen en hunne adsistenten worden in den tijd van vrede reeds aangewezen. Het is de meest wenschelijke toestand dat het geneeskundig personeel kosteloos, zonder eenige aanspraak op vergoeding, den dienst bij de mobiele kolonnes verricht. Is het niet mogelijk zonder belooning een geschikt personeel te krijgen en te behouden, dan zal men er toe moeten overgaan dit te bezoldigen. Voor gekwetsten-dragers wenschten wij mede zooveel mogelijk bemiddelde personen op te leiden, jonge lieden van goeden huize van een gezond en krachtig lichaamsgestel, die zich, geleid door menschlievende gevoelens, zonder daarvoor eenige vergoeding te vorderen, uit vaderlandsliefde aan die taak wijden. Mogt het niet mogelijk zijn het vereischte getal dragers langs dien weg te verkrijgen, dan zou men door het uitloven van premiën en het toekennen van bezoldiging in die behoeften moeten trachten te voorzien. Het behoeft zeker geen betoog, dat het geheele personeel der mobiele kolonnes in tijd van oorlog recht heeft op voeding en verpleging van Rijkswege. De toe te kennen gratificatie of pensioen, wanneer zij in en door den dienst onder het Roode Kruis ongeschikt geworden zijn voor de verdere uitoefening van hun beroep, moet in verhouding staan tot de positie der individuen en de door hen gepraesteerde diensten. Ingeval van overlijden ontvangen de nage-

laten betrekkingen in dezelfde verhouding zoo noodig pensioen of onderstand van wege de Nederlandsche Vereeniging onder het Roode Kruis of *van Rijkswege.*

Aan het geheele personeel wordt een uniform of distinctief gegeven. Het is ongewapend. Het materieel eener kolonne moet bestaan uit twee ziekenwagens, een voorraad- en een keukenwagen, eene tent voor 12 bedden met toebehooren, benevens een wagen om een en ander te vervoeren, en een kleine omnibus voor het transport van het geneeskundig en verder personeel, met uitzondering van den Directeur en de beide Ordonnancen der kolonne, die bereden moeten zijn.

Wij krijgen zoodoende ten slotte zes voertuigen, ieder met twee paarden bespannen, benevens drie rijpaarden.

Als model voor een ambulance-wagen stellen wij voor te volgen dat der Oostenrijksche militaire-commissie, vervaardigd door KELLNER (zie pag. 27 en 28 en Pl. II van het verslag aan het Hoofd-Comité over de Weener wereldtentoonstelliug 1873). Aan iederen wagen, voor zes liggende gekwetsten bestemd, wenschten wij nog drie reservedraagbaren toe te voegen. Wij krijgen zoodoende bij iedere colonne 18 draagbaren. Als model voor de te kiezen draagbaar bevelen wij aan, de uniforme draagbaar bij het Oostenrijksche of het Fransche leger ingevoerd.

Aan iederen wagen moet eene doelmatige inrichting aangebracht worden, ter bewaring van water en zoo mogelijk ook van ijs. Zoowel aan het eene als aan het andere is op de verbandplaats groote behoefte.

Tot model van voorraadwagen bevelen wij aan: fourgon voor verband-, genees- en levensmiddelen bestemd, doch tevens geschikt tot het vervoer van vier liggende patienten (pag. 31, 51 en 52 van bovengenoemd verslag aan het Hoofd-Comité) vervaardigd door A. LOCATY, volgens de aanwijzingen van Prof. Baron MUNDY te Weenen. Wanneer de fourgon van zijne kisten en korven ontlast is, worden de draagbaren daarin aan riemen opgehangen. Wij zien daarin eene poging om het getal vervoermiddelen tijdelijk te vermeerderen, in oogenblikken dat daaraan juist de meeste behoefte bestaat; dit verdient beproefd te worden.

Daar er zich verder gevallen kunnen voordoen, dat het ondoenlijk

zal zijn, om eene kolonne met rollend materieel het terrein van den strijd te doen bereiken, zoo is het niet alleen wenschelijk, maar zelfs noodzakelijk, dat een gedeelte van het materieël, instrumenten, verband- en geneesmiddelen, benevens voedingsmiddelen, en verfrisschingen zoo gepakt worden, dat het ten allen tijde door de geneeskundigen, hunne adsistenten en het dienstpersoneel onmiddellijk meêgevoerd kan worden. Bij de inrichting van den voorraadwagen moet daarop worden gelet.

Is dit toch voor het optreden der mobiele kolonnes in ons Vaderland reeds gewenscht, nog meer wordt dit noodzakelijk bij eene internationale werkdadigheid.

Het zenden toch van kolonnes met een uitgebreid, waaronder ook rollend materieel, buiten de grenzen van ons vaderland, zal wel tot de hooge uitzonderingen blijven behooren, en op groote bezwaren in de toepassing stuiten. Met het oog daarop kan dus een doelmatig gekozen geheel draagbaar-materieel groote diensten bewijzen.

Wij bevelen voor het draagbaar maken van het materieel aan: den Belgischen verband-randsel, model Hermant, en het Ersatzpacket van Esmarch (zie pag. 85—87 en 89—90 van bovengenoemd verslag aan het Hoofd-Comité), Het verdient verder, met het oog hierop, overweging, een gedeelte der trekpaarden zoodanig op te tuigen, dat zij een gedeelte van het materieel z. b., benevens eenige draagbaren kunnen dragen (zie Planche IV van het Essai sur l'organisation des ambulances volantes sur le champ de bataille par le Dr. Em. Hermant).

Wij bevelen verder aan: « Tente d'isolement ou d'ambulance à double toile, modèle L. le Fort » (zie La Chirugie militaire et les sociétés de secours etc. par Léon le Fort, Paris 1872, pag. 168 en 169, fig. 10 eu 11).

Tot model voor keukenwagen vestigen wij de aandacht op den veld-keukenwagen voor de verbandplaats eener divisie, model vervaardigd door Kellner te Parijs, ten behoeve van de Duitsche Orde (zie pag. 42 en 43 en Pl. III van bovengemeld verslag aan het Hoofd-Comité).

Wij wenschen eindelijk voor het vervoer van het geneeskundig personeel een kleinen omnibus te bestemmen. Het behoeft zeker

geen betoog, dat de geneeskundigen en hunne adsistenten niet te voet de kolonne, waartoe zij behooren, kunnen volgen, doch tevens, dat een groot getal paarden niet zelden een beletsel kan worden.

Léon le Fort en anderen stellen daarom voor het geneeskundig personeel per as te vervoeren. Zij kunnen dan hunne instrumenten en al het benoodigde voor een eerste verband steeds bij zich hebben.

Op het imperiaal van den omnibus wordt de bagage van het personeel meêgevoerd, benevens een paar verbandpakken of verbandrandsels z. b. Is de kolonne op marsch, dan kunnen de dragers in de beide ziekenwagens plaats nemen, zoodat de bewegelijkheid van het geheel ten slotte wordt verkregen.

De noodzakelijke eenheid van leiding met verdeeling van den arbeid zal zeer worden bevorderd, indien van deze plannen, alvorens daaraan uitvoering wordt gegeven, mededeeling wordt gedaan aan het oorlogsbestuur.

Dit zal zijn in den geest van art. 7 van het Koninklijk besluit van 19 Juli 1867.

In tijd van oorlog worden de kolonnes van het Roode Kruis toegevoegd aan de divisien van het veldleger. Zij staan dan onder de bevelen van den chef van den geneeskundigen dienst te velde. In tijd van vrede vinden diezelfde kolonnes een vereenigingspunt in de plaatsen, waar de staven dier legerafdeelingen gevestigd zijn.

De mobiele kolonnes moeten ten slotte passen in het algemeene kader onzer militaire geneeskundige organisatie.

Wij stellen in verband met het bovenstaande voor te bepalen: 1°, dat er mobiele kolonnes van de Nederlandsche Vereeniging onder het Roode Kruis zullen gevormd worden te Amsterdam, 's Gravenhage, Utrecht, 's Hertogenbosch of te Arnhem; 2°. dat aan die vorming, zoowel in personeel als in materieel, zal deelgenomen worden door de verschillende Comités. Het Hoofd-Comité zal de leiding van het geheel in handen nemen, en beschikt uitsluitend over het gebruik der gevormde kolonnes in tijd van vrede.

Bij het mobiliseeren van het leger wordt de leiding overgegeven aan het oorlogs-bestuur. Dit is ook tijdelijk het geval bij

het deelnemen der mobiele kolonnes aan militaire oefeningen enz.; 3°. er zal eene instructie ontworpen worden voor het geneeskundig- en dienst-personeel der mobiele kolonnes; 4°. alles wat verder op de uitvoering van dit voorstel betrekking heeft, zal geregeld worden in eene vergadering ad hoc van het Hoofd-Comité met de afgevaardigden der Comités; 5°. wij bevelen aan bij wijze van proefneming met de vorming van ééne kolonne te beginnen en wel te 's Gravenhage, zetel van het Hoofd-Comité.

Wij verzoeken ten slotte beleefdelijk dit voorstel te doen drukken en ter kennis te doen brengen van de Comités en het oorlogsbestuur.

Amsterdam, 27 Mei 1876.

Dr. M. W. C. Gori.
Dr. K. W. Gratama.
Dr. P. Templeman van der Hoeven.

ORGANIEKE STAAT VAN EENE MOBIELE KOLONNE.

Directeur geneeskundige	1	Rijpaarden	1
Geneeskundigen	2		
Adsistent-geneeskundigen	2		
Te zamen	— 5	Te zamen	— 1
Gekwetsten-dragers	16		
Ordonnancen	2	Rijpaarden	2
Voerlieden	6		
Kok	1		
Te zamen	— 25	Te zamen	— 2
Totaal	3	Totaal	3

VOERTUIGEN EN TREKPAARDEN:

2	ziekenwagens	4	trekpaarden
1	voorraadwagen	2	»
1	keukenwagen	2	»
1	wagen voor tent en toebehooren	2	»
1	omnibus	2	»
Totaal 6		12	trekpaarden.

Vijf geneeskundigen en vijf en twintig minderen. Zes voertuigen, drie rij- en twaalf trekpaarden.

Bijlage IIb.

PRAEADVIES *van het Hoofd-Comité omtrent het rapport der Commissie, benoemd tot het onderzoeken van het voorstel* Gori, *betreffende het oprigten van mobiele kolonnes.*

Het Hoofd-Comité kan zich geheel vereenigen met hetgeen in het rapport wordt te kennen gegeven omtrent: 1°. de opleiding van ziekenverplegers, en 2°. de oprigting van de depôts voor materieel, — minder met de organisatie van transport-kolonnes en mobiele kolonnes. Aan deze laatste bestaat naar zijne overtuiging geene dringende behoefte.

Het ligt naar de meening van het Hoofd-Comité niet in de bedoeling van het Roode Kruis, om het Nederlandsche leger bij al deszelfs bewegingen te volgen met afzonderlijke kolonnes, zoo als dit plaats heeft met het voerwezen, dat bij elke divisie behoort en waaronder de veld-ambulances gerekend worden.

Voor elke divisie van het leger is dit aangewezen, en wel als volgt:

Ambulance.

8 ziekenwagens, ieder bespannen met 4 paarden;

2 karren, ingerigt tot het medevoeren van geneesmiddelen, verbanden, enz., ieder bespannen met 2 paarden;

2 bagagekarren, ten behoeve van het personeel der ambulance, ieder bespannen met 2 paarden;

2 transportwagens, tot berging van materieel voor de zieken en gekwetsten, ieder bespannen met 4 paarden;

1 transportwagen met levensmiddelen, keukengereedschappen, enz., bespannen met 4 paarden;

1 transportwagen, tot het medevoeren van tentmaterieel, brancards, enz.

Hierbij moet tevens worden opgemerkt, dat daarenboven bij elke divisie worden medegevoerd:

8 ziekenwagens bespannen met 4 paarden;
8 pakpaarden met geneesmiddelen;
4 paarden met sacoches d'ambulance;
8 man, dragers van de verbandrandsels.

Verder:

35 bagagekarren, ieder bespannen met 2 paarden;

26 transportwagens, ieder bespannen met 4 paarden;

80 patroonkarren, ieder bespannen met 2 paarden, benevens nog een 20tal wagens tot verschillende doeleinden, elk bespannen met 4 paarden.

Het zal hieruit blijken dat het voerwezen bij elke divisie (hoogstens sterk 8 à 9 duizend man) nog al aanzienlijk is en wanneer men weet, dat het voerwezen in den oorlog dikwijls oponthoud en belemmeringen in de bewegingen van het leger kan te weeg brengen, en daarom elk generaal trachten zal om het voerwezen zoo gering mogelijk zamen te stellen, dan ligt het

voor de hand, dat hij niet zal toelaten dat voertuigen van het Roode Kruis de kolonnes volgen. Eerst dan, wanneer de behoefte aan hulp van het Roode Kruis blijkt, zal deze Vereeniging worden toegelaten.

Dat men in andere groote rijken, — Oostenrijk, Duitschland, enz., — is overgegaan tot het organiseren van saniteits-kolonnes, laat zich verdedigen; de oorlogen, die door de legers van die rijken gevoerd kunnen worden, zijn niet te vergelijken met die waartoe het Nederlandsche leger kan worden geroepen; het laatste zal niet dan verdedigend optreden, en dit is geheel iets anders dan wanneer men aanvallende, invasie-, oorlogen voert in soms onbewoonde streken, waar aan alles gebrek is, enz.

Wij dienen ons in de eerste plaats te bepalen tot het verleenen van hulp aan *ons* leger en verder in de tweede plaats tot hetgeen er te doen valt, ten behoeve of ten nutte van zieken en gekwetsten van vreemde oorlogvoerende mogendheden.

Voor ons land hebben wij, zooals boven gezegd is, die mobiele kolonnes niet noodig en zoo wij aan andere legers hulp wenschen te verleenen, dan kunnen wij ons bepalen om dit te doen in navolging van hetgeen wij in 1870 en 1871 hebben verrigt, daarbij gebruik makende van de ervaring toen opgedaan. Deze leert, dat het Roode Kruis in de eerste plaats behoefte heeft aan goed gevormde ziekenverplegers en verpleegsters, die overal, waar hunne hulp vereischt wordt, tegenwoordig kunnen zijn, met het materieel dat zij zelf vervoeren kunnen, en aan ervaren artsen, om de militaire geneeskundigen ter zijde te staan; in de tweede plaats heeft het Roode Kruis behoefte aan geld, om in oorlogstijd het noodige te kunnen aanschaffen.

Wil men vooraf bruikbaar materieel verzamelen, een en ander in den geest der circulaire van 22 November 1875, dan bestaat daartegen geen bezwaar.

Daarbij zal men tevens, voor ons land vooral, het oog moeten gevestigd houden op de vervoermiddelen *te water*.

Er is nog iets anders dat het daarstellen van die mobiele kolonnes niet aanbeveelt, namelijk de geld-quaestie.

Volgens eene matige berekening zou daartoe voor elke divisie minstens *f* 10.000 noodig zijn, dus voor vier kolonnes *f* 40.000,

maar nu moet men nog bergplaatsen voor dat materieel aanwijzen, dus aankoop of huur; het personeel, dat bestemd moet worden voor het onderhoud, zal ook kosten veroorzaken en hierbij moet ook gevoegd worden de reparatie enz.

Men verlieze niet uit het oog, dat hierbij niet zijn gerekend de uitgaven voor paarden, noodig in tijd van vrede, wanneer men, zooals het rapport bedoelt, de mobiele kolonnes aan de militaire oefeningen wil doen deelnemen.

Let men op dit een en ander dan kan men voor vast aannemen, dat, wanneer aan het voorstel gevolg werd gegeven, de mobiele kolonnes al spoedig de kas van het Hoofd-Comité zouden *uitputten* en men dus bij onverwachte gebeurtenissen voor eene ledige kas zou staan,

Met het denkbeeld om bemiddelde jongelingen tot ziekendragers (hospitaal-soldaten) op te leiden, kan men zich in 't geheel niet vereenigen; dat zijn verrigtingen waartoe men gereedelijk andere personen kan bestemmen. Het Hoofd-Comité houdt zich overtuigd, dat in tijd van vrede zich geen bemiddelde jongelieden daartoe zullen aanbieden.

Van een anderen kant is het denkbeeld eener bezoldiging van het personeel, vooral geneeskundig personeel, in strijd met het beginsel van vrijwillige hulp, dat aan de verrigtingen van het Roode Kruis moet ten grondslag liggen.

Bovendien meent het Hoofd-Comité, dat de voorgestelde innige zamenwerking en het naauw verband tusschen de vrijwillige hulp en de militaire geneeskundige staats-hulp, *in tijd van vrede*, niet is in den geest van art. 7 van het Koninklijk besluit van 19 Julij 1867, dat alleen aan het Hoofd-Comité overleg met de Ministers van Oorlog en Marine voorschrijft *in tijd van oorlog.*

Evenmin moet in tijd van oorlog het personeel van het Roode Kruis gevoed en verpleegd worden van Rijkswege, dat strijdt met den aard der instelling; ook moet er geen sprake zijn om van Rijkswege pensioenen of gratificatiën te verleenen. Het Roode Kruis behoort zelf de zorg voor zijn personeel en materieel op zich te nemen.

Het uiterlijk kenteeken is de armband. Uniform komt niet te pas, althans moet als overtallig beschouwd worden.

Met het oog op bovenstaande bezwaren heeft het Hoofd-Comité geene vrijheid gevonden gevolg te geven aan het verzoek, om het voorstel ter kennis te brengen van het oorlogs-bestuur.

Het Hoofd-Comité voornoemd,
DE STUERS,
Voorzitter.
Dr. CARSTEN,
Secretaris.

BESLUIT *van het Hoofd-comité naar aanleiding van de aanbeveling der vergadering van afgevaardigden der comités, op den* 18*den October* 1876 *gehouden.*

Het Hoofd-comité heeft den wensch van de jongste vergadering van afgevaardigden der Comités met de Commissie van het dagelijksch bestuur, aangaande het aanschaffen van eenige voertuigen enz. voor eene Saniteits-kolonne (zie Notulen dier vergadering blz. 26), met het oog op de behoeften van het Roode Kruis in Nederland, ernstig overwogen.

Het Hoofd-comité is echter, ook na raadpleging van het verhandelde in de vergadering van afgevaardigden, niet teruggebragt van hare zienswijze, vervat in het praeadvies over het rapport betreffende mobiele-kolonnes, en acht het nemen van eene proef met ééne mobiele-kolonne thans niet geraden.

Het Hoofd-comité moet daarom bezwaar maken vooralsnog aan den wensch tot het bestemmen van eene som van *f* 10,000 uit de algemeene kas, voor dat doel, gevolg te geven.

's Gravenhage, 8 Februarij 1877.

De Voorzitter van het Hoofd-Comité,
DE STUERS.
De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

BIJLAGE III en IV.

OVERZIGT

VAN

DE VERSLAGEN DER COMITÉ'S,

VAN

DEN TOESTAND HUNNER INRIGTING

GEDURENDE DE JAREN

1875–1876.

BIJLAGE III.

Overzigt van de verslagen

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvangsten in geld.
			Gld.
Almelo.	C. Cardinaal Jr. en Dr. H. G. Hesselink.	32	17.50
Amsterdam.	Jhr. D. Bicker en Dr. E. Laurillard.	189	800.50
Apeldoorn (vr.)	Mevr. G. A. de Fiellietaz Goethart—van Dam van Isselt en Mevr. Goetbloed—van Blommenstein.	77	77.—
Arnhem.	J. G. Plate en H. J. Cordes.	369	416.86
Barneveld.	Mejufvr. M. H. Brem en de heer G. van Vollenhoven.	64	92.16[5]
Bed-Schermer.	G. O. R. Fontein en Ds. C. de Holl.	60	60.—
Bergenopzoom.	A. Clarkson en J. B. Ente.	156	156.—
Bergschenhoek.	G. J. le Fèvre de Montigny en N. Kloppert.	39	39.—
Bladel.	Ds. E. J. F. van Dissel.	18	5.—
Borculo.	A. E. van Steeden en O. R. J. Immink.	—	—
Brummen.	L. N. J, van Essen en J. Viehmann.	89	33.75
Delden.	F. A. A. Kistemaker en Mr. A. L. Fraissinet.	38	43.70
Deventer.	Mr. H. R. van Marle en Mevr. Nieuwenhuijs van Lanschot—Hubrecht.	167	363.50
Doesborgh.	F. J. W. van Pallandt en H. G. Candri.	128	128.—
Dordrecht.	S. Essenius Greeff en J. C. A. van der Meer van Kuffeler.	—	—
Ede.	A. A. C. de Vries Robbé en Jhr. C. J. H. van der Dussen.	33	34.—
Eindhoven.	A. van de Ven en Mr. F. Baron de Bieberstein.	44	—
Giessendam.	J. M. Geluk en J. Steynis.	20	20.—
Gorinchem (vr.)	Mevrouw E. Noorduijn—van Sprang en Mevr. Kattenbusch—Kehrer.	160	305.75
Gorinchem.	W. J. de Vries van Heijst en Ds. A. de Pecker.	147	147.—
Gouda (vr.)	Mevrouw de Wed. A. Roest van Limburg—van der Meer van Kuffeler en Mejufvrouw C. Sältzer.	373	965.15
's Gravenhage (vr.)	Mevrouw Douairière van der Oudermeulen en Jonkvrouw L. van Randwijck.	87	625.—

er Comité's over 1875.

ezonden aan het Hoofd-Comité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
4.37^5	204.69^5	Ten behoeve der strijders in Atchin f 100 afgestaan. Het getal leden vermindert allengs.
200.12^5	3884.62	Ontving eene som van f 308.53, voor de zieken en gewonden te Atchin, van de Protestantsche zangvereeniging.
20.—	77.—	f 75.— aan de Amalia-Stichting te Utrecht gezonden.
92.25	1624.28^5	Diverse goederen aan de watersnood-commissie te Lijnstede gezonden.
16.50	23.96^5	Aan het Hoofd-Comité f 48.50 gezonden voor Atchin.
		Verbandlinnen aan hulpbehoevende lijders verstrekt.
15.—	—	
39.—	727.34^5	Het magazijn wordt van tijd tot tijd aangevuld en is vrij wel voorzien.
10.—	74.48^5	Aan den Commissaris des Konings in Noordbrabant eene kist kleedingstukken gezonden voor de watersnoodlijders.
5.—	—	
—	—	Het bestuur belast zich met de inzameling van vrijwillige giften aan de huizen in de gemeente, wanneer zulks door het Hoofdbestuur verlangd wordt.
8.44	3.85	In de spaarbank f 182.97.
10.92	53.42^5	
90.87^5	268.84^5	Heeft f 181.11, zijnde de opbrengst eener tooneelvoorstelling door de onderofficieren, bestemd voor Atchin.
32.—	9.17^5	
32.50	—	
8.50	183.67	Verschillende verbandmiddelen verstrekt; van de voorhanden krib is tweemalen gebruik gemaakt.
—	1000.—	f 200 ten behoeve van den watersnood te 's Bosch afgestaan.
5.—	73.77	
40.—	337.23	Kleederen verstrekt aan watersnoodlijders. Het magazijn is verplaatst in het gebouw der Loge « Orde en Vlijt ». (Vrijwillig aangeboden)
36.75	—	f 100 voor Atchin gezonden.
90.—	548.42^5	Aan 90 herstellende zieken versterkende middelen verstrekt.
		De bestuurderessen bezoeken de zieken, ten einde zich te overtuigen van de doelmatigheid der aangewende hulp.
		Een rustbank met bed en toebehooren en een stoel aangekocht; een en ander wordt in bruikleen gegeven.
156.25	491.24^5	

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvangsten in geld.
			Gld.
's Gravenhage.	Dr. H. van Cappelle en Dr. Wellenberg.	128	505.50
Groningen.	Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein en Mr. B. Cohen.	45	238.17
Haarlem.	Mr. B. J. Müller en A. van Stralen.	141	424.74
Haarlemmermeer.	J. W. Lantzendorffer en D. Eggink.	35	64.01
Haastrecht.	M. Bisdom van Vliet en C. den Baars.	56	51.—
Harderwijk.	Mr. D. van Meurs en J. Baum.	77	90.75
Harlingen.	P. Cool.	100	—
Heerde.	A. T. H. van Troostenburg de Bruin en P. van Regteren Altena.	7	7.—
Helder.	H. L. Oudenhoven en H. C. Steenbergen.	58	58.—
Heusden.	B. H. Frackers.	31	31.—
Hillegersberg.	F. van den Berg en A. P. A. Vink.	60	124.88
Hoorn.	Dr. H. J. E. van Hoorn en Jhr. D. G. J. van Akerlaken.	70	83.—
Leiden.	M. Polano en M. J. de Goeje.	—	—
Nieuwlekkerland en omstreken.	Dr. P. M. S. Kros en P. A. van Schagen.	47	70.50
Lisse.	M. Temminck en Dr. A. C. van Ewijk.	34	34.—
Lochem en Laren.	Mr. J. E. H. Baron van Nagell tot Ampsen en M. C. Wansleven.	39	151.50
Maastricht.	W. H. Pijls en H. L. Verspijck.	111	238.72
Meppel.	Dr. C. van der Boon en Dr. R. J. C. Stoffels.	87	365.39
Middelburg.	Ds. E. J. W. Koch en J. W. de Raad.	91	179.—
Nijkerk.	Mr. R. A. J. Colenbrander en J. H. Krudop.	34	34.—
Nijmegen.	Mr. F. P. Bijleveld en A. M. van Voorthuysen.	91	—
Over-Betuwe.	W. L. H. A. van der Monde en S. J. O. P. van Weezel.	180	180.—
Overschie.	W. Tak en A. J. Willems.	40	40.—
Raamsdonk.	C. van Baak en A. W. van Duuren.	—	—
Renkum en Oosterbeek.	J. van Embden en H. C. Lindonck.	46	79.—

…zonden …an het Hoofd- …omité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
120.62^5	3806.58^5	Opleiding van ziekenverplegers en verpleegsters.
23.25	4002.41	f 141.77^5 voor Atchin en f 500 aan de Amalia-Stichting gezonden. Houdt zich bezig met de opleiding van ziekenverplegers en verpleegsters, welke van tijd tot tijd ook dienst doen bij zieken.
215.37^5	1105.25	Opleiding van ziekenverplegers wordt voortgezet.
155.—	—	Eene som van f 400 werd bestemd voor de noodlijdenden door den watersnood.
11.72^5	42.80	Het saldo is in de spaarbank belegd.
23.56	217.29	Heeft zich een raderbrancard Gauvin aangeschaft.
—	—	f 100 van het vrouwen- en f 100 van het mannen-Comité gezonden voor Atchin.
8.—	18.—	
16.—	120.—	f 100 voor Atchin gezonden.
7.75	23.25	
16.50	62.45	
20.75	15.65	Door het Comité wordt veel werk gemaakt van het verleenen van hulp aan zieke en lijdende personen. Heeft behalve het saldo ook nog geld in de spaarbank.
—	—	Van heeren studenten ontvangen voor Atchin de som van f 31.06, de opbrengst van een tombola, gehouden op een bal.
16.50	55.66^5	
8.50	239.05	
35.—	162.28	Het Comité maakt veel werk van het verleenen van hulp aan zieken binnen zijne gemeente, en zorgt voortdurend voor aanvulling van 't magazijn.
59.68	5500.—	f 300 voor den watersnood opgezonden.
	(2,5°/o N. S.)	Het Comité doet in voldoende mate ziekenverplegers en verpleegsters opleiden in de burgerlijke en militaire hospitalen; verkeert in betrekkelijk bloeijenden toestand.
32.62^5	23.56^5	Aan het Hoofd-Comité f 200 voor Atchin gezonden.
44.75	—	Het Comité is begonnen, bij wijze van proefneming, met de opleiding van ziekenverplegers en verpleegsters.
8.50	121.86^5	Geeft ook goederen uit zijn magazijn in bruikleen aan arme zieken der gemeente.
64.75	180.29^5	Aan het Hoofd-Comité f 496.06 gezonden voor Atchin.
44.75	839.14^5	
10.—	185.30	
12.—	—	
19.75	106.79	Het Comité beijvert zich zooveel mogelijk de ziekenverpleging te ondersteunen.

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvangsten in geld.
			Gld.
Roermond.	L. Beerenbroek en Mr. H. J. F. Schieffer.	246	—
Rotterdam.	E. L. Jacobson Lz. en P. H. Smalt.	—	870.—
Schiebroek.	J. Wijnaendts en T. Houtzager.	11	11.—
Schiedam.	L. Knappert en A. K. J. van der Drift.	48	120.—
Schiedam (vr.)	Mevrouw J. J. E. Pigeaud—Dermout en Mejufvrouw D. G. Drost.	109	109.—
Sittard.	P. L. Martens en M. J. Jansen.	13	—
Sliedrecht.	N. A. C. Slotemaker en J. Luyt.	—	—
Steenwijk.	Mr. P. M. Schuurman en A. J. Bijl.	25	25.—
Tiel.	Dr. F. J. J. A. Junius en P. C. van der Willigen.	30	40.—
Utrecht.	J. W. Schubart en Dr. P. Templeman van der Hoeven	167	416.50
Uden.	H. van den Heuvel en J. Vogels.	37	18.50
Vlissingen.	J. W. Callenfels en E. G. J. Stuart.	22	26.40
Voorburg.	N. C. Mulder en Ds. W. G. F. van Voorthuijzen.	28	44.50
Voorst en Wilp.	G. C. Crommelin en C. M. F. A. C. Baron van Wijnbergen.	35	35.—
Wageningen.	D. Vreede en J. A. M. Haak.	45	55.50
Warnsveld (vr.)	Mejufvr. H. von Hoff en Mevrouw Gisius—Nanning ten Cate.	15	18.36
Woerden.	Dr. O. A. J. Richelle en C. E. van der Quast.	19	10.—
IJsselmonde (eiland)	C. A. Molenaar en C. van Riet.	50	—
Zalt-Bommel.	Mr. J. C. Thooft en J. Hartogh.	63	63.—

ezonden an het Hoofd-Comité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
—	8.80^{5}	
217.50	—	f 1500 voor Atchin gezonden.
2.75	44.50	
30.—	668.43^{5}	
27.25	455.45	Aan het Hoofd-comité f 500 gezonden.
—	337.87	
—	—	
25.—	53.76	
15.—	25.—	
109.75	693.60 Nadeelig saldo van 1875.	Een Cursus voor vrouwen geopend 4 Februarij, en na verhuizing voortgezet tot op 8 Mei 1875. Het materieel is naar de magazijnen van de Amalia-Stichting overgebracht. De stichting in gebruik genomen met eene gift van f 2000 van de Ridderlijke Duitsche Orde. Daarvoor een passend ameublement aangeschaft. Materieel nagezien, hersteld, vernieuwd en uitgebreid. Onderscheidene giften ontvangen voor de fondsen der Amalia-Stichting van particulieren en Comités. De groote kosten beletten inzending naar de tentoonstellingen te Brussel en te Philadelphia. — Eerste bestuursvergadering in de Amalia-Stichting 12 Juli, gepresideerd door den Beschermheer Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, die de kosten aanbiedt voor het bouwen eener kruisbarak voor 32 zieken.
4.50	14.—	
26.25	88.75	Aan de noodlijdenden door den watersnood te 's Hertogenbosch een groot deel der kleedingstukken uit het magazijn gezonden; benevens f 25 aan de Amalia-Stichting.
11.12^{5}	125.16	Het bestuur heeft gelden verzameld ten bedrage van f 659.40, benevens een pak kleêren voor de lijdenden gedurende den jongsten watersnood, en ter beschikking gesteld van de commissie te 's Gravenhage.
—	108.15	f 50 aan de Amalia-Stichting afgestaan.
13.12^{5}	288.95^{5}	
5.—	104.06^{5}	
2.50	52.—	
—	—	
15.75	109.67	

Bijlage IV.

Overzigt van de verslagen

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvangsten in geld.
			Gld.
Almelo.	C. Cardinaal Jr. en Dr. H. G. Hesselink.	30	16.—
Amsterdam.	D. Bicker en E. Laurillard.	182	2329.65
Apeldoorn (vr.)	Mevr. G. A. de Fiellietaz Goethart—van Dam van Isselt en Mevr. R. Goetbloed—van Blommestein.	66	66.—
Arnhem.	J. G. Plate en H. J. Cordes.	332	382.27
Barneveld.	Mejufvrouw M. H. Brem en de Heer G. van Vollenhoven.	63	67.20
Bergschenhoek.	G. J. le Fèvre de Montigny en N. Kloppert.	39	39.—
Bergenopzoom.	Jhr. J. L. C. Pompe van Meerdervoort en J. B. Ente.	135	135.—
Breda.	C. C. C. Pels Rijcken en A. Sassen.	202	202.—
Brummen.	L. J. N. van Essen en J. Viehmann.	70	26.75
Delden.	F. A. A. Kistemaker en Mr. A. L. Fraissinet.	29	29.70
Delfshaven.	J. J. Kam	23	23.—
Deventer.	Mr. H. R. van Marle en Mevr. M. L. Nieuwenhuijs—van Lanschot Hubrecht.	197	455.95
Doesborgh en omstr.	T. J. W. Baron van Pallandt en H. G. Caudri.	100	100.—
Dordrecht.	S. Essenius Greeff en J. C. A. van der Meer van Kuffeler.	186	105.56
Ede.	J. C. ten Cate en Jhr. C. J. H. van der Dussen.	30	33.—
Giessendam.	J. M. Geluk en J. Steynis.	17	17.—
Gorinchem (vr.)	Mevr. Noorderbroek—Ebell en Mevr. Kattenbusch—Kehrer.	190	759.75
Gorinchem.	W. J. de Vries van Heyst en Ds. A. de Pecker.	126	233.—
Gorsel.	Ds. Rebel en J. P. Amshoff.	—	—
Gouda (vr.)	Mevr. de Wed. A. Roest van Limburg—van der Meer van Kuffeler en Mejufvr. C. Sältzer.	368	1123.50
's Gravenhage (vr.)	Mevr. Wickevoort Crommelin—Lewe van Middelstun en Jonkvrouw A. M. van Vredenburch.	82	708.—

r Comité's over 1876.

…zonden …an het …loofd- …omité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
4.—	219.65	f 50 voor Atchin gezonden.
…190.62	5606.22	
20.—	372.—	
83.—	1889.76[5]	
15.75	22.16	Aan 't Hoofd-Comité voor Atjeh f 49.25 gezonden.
10.—	74.48[5]	Eene kist kleêren aan den heer Commissaris des Konings in Noordbrabant voor de watersnoodlijdenden gezonden.
39.—	798.—	Het magazijn is in vrij goeden toestand en wordt steeds aangevuld. Goederen worden in bruikleen gegeven.
50.50	284.30	Het Comité is in het bezit van eene legertent, voorzien van een behoorlijk aantal ijzeren kribben met toebehooren en verschillende andere verplegingsmiddelen. Het Comité legt zich toe op aanvulling van zijn magazijn.
6.69	89.67	Meer dan f 100 zijn verstrekt aan een eervol ontslagen militair uit Atchin, ten gevolge van dyssenterie, zonder tractement en niet vallende in de termen om opgenomen te worden in het fonds voor gewone dienst.
7.42[5]	74.60	f 50 aan de Commissie voor de watersnoodlijders in Noordbrabant en f 25 voor die in Gelderland gezonden.
5.75	272.40	
104.37[5]	247.51	
25.—	10.42	
26.37	138.56	Ondersteuning van opleiding tot ziekenverpleging.
8.50	23.55	Aan verschillende behoeftigen verbandmiddelen uitgereikt.
4.25	—	
47.50	633.16	De vereeniging schijnt meer en meer het vertrouwen harer stadgenooten te winnen.
33.25	248.34	
—	—	
95.—	759.51	Aan 78 herstellende zieken versterkende middelen verstrekt. De bestuurderessen bezoeken de zieken, ten einde zich te overtuigen van de doelmatigheid der aangewende hulp. Voorwerpen worden in bruikleen gegeven.
177.—	—	Aan de weduwe van een ziekenverpleger wekelijks f 2.50 uitgekeerd.

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvang-sten in geld.
			Gld.
's Gravenhage.	Dr. H. C. Kips en Dr. A. E. Post.	131	502.50
Groningen.	Jhr. Mr. W. C. A. Alberda van Ekenstein en Mr. B. Cohen.	47	237.90
Haarlem.	Mr. B. J. Müller en A. van Stralen.	140	378.50
Haarlemmermeer.	J. W. Lantzendorffer en D. Eggink.	35	—
Haastrecht.	M. Bisdom van Vliet en C. den Baars.	47	47.—
Harderwijk.	Mr. D. van Meurs en J. Baum.	75	89.62
Harlingen.	P. Cool.	—	—
Heerde.	A. J. H. van Troostenburg de Bruin en P. van Regteren Altena.	7	7.—
Helder.	H. L. Oudenhoven en R. Boomsma.	72	72.—
Heusden.	G. van Suchtelen van de Haare.	26	51.—
Hillegersberg.	J. H. Steenhaus en J. R. Arnold.	48	49.—
Hoorn.	Dr. H. J. E. van Hoorn en J. A. Heule.	62	1591.—
Leeuwarden.	Jhr. Mr. W. E. Engelen en Dr. L. Proes.	—	—
Leiden en omstr.	Prof. M. Polano en Prof. M. J. Goeje.	—	—
Lisse.	M. Temminck en Dr. A. C. van Ewijk.	33	41.—
Lochem en Laren.	J. E. H. Baron van Nagell tot Ampsen en W. C. Wansleven Jr.	75	149.—
Maastricht en omstr.	W. H. Pijls en H. L. Verspijck.	99	219.72
Meppel.	Dr. C. van der Boon en Dr. R. J. C. Stoffels.	80	222.34
Middelburg.	Ds. E. J. W. Koch en J. W. de Raad.	109	196.50
Nijkerk.	J. H. Krudop.	84	245.50
Nijmegen.	Mr. F. P. Bijleveld en A. M. van Voorthuijzen.	33	33.—
Ouden IJsel te Doetinchem	Jhr. G. A. van Nispen en J. Leyds.	40	20.—
Overschie.	W. Tak en A. J. Willems.	39	39.—

…zonden …n het …loofd- …omité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
.19.87^5	3931.88^5	De opleiding van ziekenverplegers en verpleegsters wordt voortgezet.
19.62^5	4141.50	Door den Commissaris des Konings werd een lokaal afgestaan tot inrichting van een magazijn.
49.12^5	1088.30^5	Opleiding van ziekenverpleegsters wordt door het Comité ondersteund en door het lid van het bestuur, Dr. Rodelstürtz, wordt de cursus welwillend voortgezet. — Het bestuur houdt zich onledig met het inrigten van een goederenwagen van de Hollandsche spoorweg-maatschappij tot vervoer van zieken en gewonden.
—	—	
11.15	--	
22.68	265.08^5	
—	—	
10.—	15.—	
18 —	54.—	f 236.74, opbrengst van een concert voor Atchin, aan het Hoofd-Comité gezonden.
72.75	59.72	
12.25	94.10	
20.75	56.49	f 1463 aan den Burgemeester van Amsterdam voor de watersnoodlijders, en voor ongeveer f 100 aan diverse goederen naar de commissie voor de watersnoodlijders te 's Hertogenbosch gezonden.
—	—	f 50 aan de vrouwenvereeniging tot bevordering van gezondheidsbelangen, afdeeling ziekenverpleging, en f 250 voor de watersnoodlijders in de omstreken van Gorinchem bestemd.
—	—	
8.25	268.80	
35.—	200.—	Het magazijn ondervond eene uitbreiding, zoodat geene enkele aanvraag behoefde geweigerd te worden.
34.93	5500.—	2½ pCt. Effecten en f 300 4½ pCt. stad Maastricht.
30.—	41.04^5	f 80 voor Atchin afgestaan.
49.12	—	Het bestuur heeft aan een der geneeskundigen verzocht zich, bij wijze van proef, te willen belasten met de opleiding van ziekenverplegers, die in tijd van vrede hunne diensten in de stad kunnen bewijzen en in tijd van oorlog zich naar het slagveld zouden kunnen begeven. De lessen zijn gedurende den winter in het gasthuis bijgewoond door 12 mannen en 2 vrouwen; met den zomer zijn de lessen gestaakt.
61.37^5		
8.25	178.29^5	
5.—	48.06	Bij het uitbreken van epidemische ziekten wordt door de afdeeling aan mingegoeden hulp verstrekt.
11.50	211.01	

COMITÉ'S.	Voorzitter en Secretaris.	Getal leden.	Ontvan sten in gel
			Gld.
Renkum en Oosterbeek.	J. van Embden en H. C. van Lindonk.	38	71.-
Roermond.	L. F. H. Beerenbroek en Mr. F. Schieffer.	246	—
Rotterdam (vr.)	Mevr. van Vollenhoven en Mejufvr. Muntz.	—	—
Rotterdam.	E. L. Jacobson Lz. en P. H. Smalt.	—	—
Schermer.	G. O. R. Fontein en Ds. C. de Holl.	—	—
Schiebroek.	J. Wijnaendts en T. Houtzager.	11	11.-
Schiedam (vr.)	Mevrouw J. J. E Pigeaud—Dermout en Mejufvrouw D. G. Drost.	105	105.-
Schiedam.	L. Knappert en A. K. J. van der Drift.	46	164.4
Sittard.	P. L. Martens en M. J. Jansen.	12	—
Sliedrecht.	N. A. C. Slotemaker.	—	—
Steenwijk.	Mr. P. M. Schuurman en A. J. Bijl.	22	22.-
Tiel.	Dr. F. J. J. A. Junius en J. A. Heidenrijk.	30	40.-
Utrecht.	Dr. J. Smith en Dr. P. Templeman van der Hoeven.	—	984.3
Vlissingen.	J. W. Callenfels en E. G. J. Stuart.	16	22.8
Voorburg.	N. C. Mulder en Ds. W. G. F. van Voorthuijzen.	25	41.5
Voorst en Wilp.	G. C. Crommelin en C. M. T. A. C. Baron van Wijnbergen.	30	30.-
Wageningen.	D. Vreede en J. A. M. Haak.	38	51.5
Woerden en omstr.	O. A. J. Richelle en C. E. van der Quast.	18	11.0
Woudrichem.	B. H. Bommezijn en K. J. van Tussenbroek.	—	—
IJselmonde.	C. A. Molenaar en C. van Riet.	70	—
Zalt-Bommel,	Mr. J. G. Thooft en J. Hartogh.	50	56.-
Zeist.	J. R. A. Kuytenbrouwer, Secr.	—	—

Comités welke geene verslag

Alblasserdam, Alkmaar, Assen, Bergambacht, Kampen, Kinderdijk, Langstra donk, Rozenburg, Delft, Dieren, Dockum, Eindhoven, Elburg, Sassenheim, Smil Vlaardingen, Warnsveld, Weesp, Westzaan, Hattem, 's Heerenberg, 's Heerenwaar Hoeksche Waard, Joure, Zwijndrecht. Totaal 48 comités.

ezonden aan het Hoofd-Comité.	Saldo in kas.	Toestand en werkzaamheden van het Comité.
Gld.	Gld.	
17.75	15.89	
—	8.80^{5}	
—	—	
100.—	—	
60. —	—	
2.75	52.48	
26.25	470.32	
30.—	797.26^{5}	Er worden geene contributiën meer geind.
—	—	
—	—	
25.—	49.26	
15.—	25.—	
109.37^{5}	—	De plannen tot het dienstbaar maken van de Amalia-Stichting in tijd van vrede werden weder opgevat.
22.80	61.13	
35.12^{5}	162.58^{5}	
31.—	105.65	
12.87^{5}	316.34	Tijdens de mazelen-epidemie is aan behoeftigen hulp verleend.
2.40	60.18	
7.—	—	
—	—	
14.—	151.67	
—	—	

ebben ingezonden over 1876.

erdam, Bladel, Borculo, Coevorden, Dantumadeel, de Lymers, Overbetuwe, Raams-
xel, Tilburg, Uden, Franeker, Gendringen, Goedereede, 's Gravendeel, Vianen,
eze, Winterswijk, Zaandam, Zierikzee, Zutphen, Hellevoetsluis, 's Hertogenbosch,

AFDEELING IN NEDERLANDSCH-INDIE.

Centraal-comité te Batavia.

H. M. Andrée Wiltens, *Voorzitter.* A. K. Brondgeest, *Secretaris.*

De Handelingen van het Centraal-comité in Nederlandsch-Indië zijn vermeld in de uitvoerige en zeer belangrijke verslagen dier afdeeling over de jaren 1875 en 1876.

Deze verslagen zijn door den druk verspreid en zooveel mogelijk aan de comités verzonden.

Wij meenen dus met een kort overzigt hier ter plaatse te kunnen volstaan, en vestigen verder de aandacht op den rijken inhoud van deze verslagen.

Het getal der in 1874 opgerigte comités, zijnde een blijvend comité te Soerabaija en drie voorloopige (te Samarang, Padang en Macassar) onderging eene belangrijke uitbreiding, zoodat met het einde van 1876 reeds 10 comités waren opgerigt, t. w. het Centraal-comité te Batavia, tevens plaatselijk comité voor die residentie, het comité te Samarang, Soerabaya, Soerakarta, Djokjokarta, Padang, Menado, Celebes, Amboina en Banda.

Bovendien wordt het Centraal-comité door 33 correspondenten vertegenwoordigd, nl. te Krawang, Poerwakarta, Pamanoekan en Tjiassemlanden, Bandong, Tjandjoer, Cheribon, Tagal, Benkoelen, Palembang, Lahat, Tebing—Tinggie, Bangkalis, Deli, Siak, Assahan, Laboean, Lingga, Karimon, Tjandjong-pinang, Banka, Tandjong-pandan, Manggar, Pontianak, Sintang, Montrado, Sambas, Saparoea, Hila, Boeroe, Elpapoeti-baai, Wahaai, Ternate en Timor.

Het Roode Kruis in Indië was daardoor in staat op onbekrompene wijze hulp te verleenen, niet alleen in den oorlog met Atchin, maar ook aan de zieken en gekwetsten in de gevechten tegen Kraeng Bonto Bonto op Celebes en aan de expeditionaire magt naar Menado gezonden.

Voor de doelmatige hulp, door het Roode Kruis in Indië ver-

leend, werd bij herhaling den dank ontvangen van den kommandant van het leger en van de zeemagt in Nederlandsch-Indië.

Ten einde steeds op ruime schaal te kunnen voortgaan met het verleenen van hulp, werd een beroep gedaan op den weldadigheidszin van het publiek in Indië. Eene in indrukwekkende taal geschrevene en verspreide circulaire leidde tot het schitterend resultaat, dat door den Bataviaschen handelstand in twee dagen niet minder dan f 22000 werd bijeengebragt, eene som, die door giften van verschillende kanten spoedig tot een bedrag van ruim f 50000 klom.

Onder de inkomsten verdient bijzondere vermelding een legaat van den generaal-majoor DE BRABANT, die een gedeelte van zijn vermogen tot een bedrag van f 5000, ten behoeve der zieke en gewonde krijgsmakkers naliet.

Het Centraal-comité had het overlijden te betreuren van twee zijner verdienstelijke leden, de heeren J. J. P. STORM VAN 's GRAVESANDE en Dr. A. J. D. STEENSTRA TOUSSAINT.

De heer STORM VAN 's GRAVESANDE heeft van af de oprigting van het Centraal-comité de functie van penningmeester met ijver en naauwgezetheid vervuld; hij werd in die betrekking opgevolgd door het lid, den heer J. J. VAN SCHREVEN. De heer Mr. J. ALTING MEES, verzocht zijn ontslag wegens vertrek naar Nederland, terwijl de heer A. J. W. VAN DELDEN, na zijne terugkomst in Indië, weder in het Centraal-comité zitting nam.

De ontvangsten in geld bedroegen van 1 Januarij 1875 tot ultimo December 1876 . . . . *f* 110,430,03.

Saldo in kas op ultimo December 1876 . . . - 40,758,60.

De Voorzitter van het Hoofd-comité,
DE STUERS.

De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

NAAMLIJST DER CORRESPONDENTEN VAN HET HOOFD-COMITÉ.

NAMEN.	WOONPLAATS.
O. R. F. Immink	Borculo.
K. G. F. W. Ham	Boskoop.
A. Kerkhof	Dinther.
M. J. Wentink	Dinteloord.
W. A. Boland	Dinxperlo.
J. E. Moltzer	Drachten.
L. W. Lasonder	Groenlo.
L. R. van den Broek	Haamstede.
J. H. A. Alsdorf	Heerlen.
A. J. Winter	de Lier.
C. ter Kuylen	Oosterhout.
F. H. Bulaeus Brack	Reeuwijk.
N. J. Telders	Renesse.
H. P. Schuuring	Ruurlo.
R. Ruiter	de Rijp.
H. J. van Opstal	Rijssen.
N. A. C. Slotemaker	Sliedrecht.
J. F. Storm van 's Gravesande	Vorden.
J. F. Croockewit	Wijk-bij-Duurstede.

BIJLAGE V.

CIRCULAIRE.

's Gravenhage, 22 November 1875.

Volgens art. 1 der statuten heeft de Nederlandsche Vereeniging ook ten doel: *in tijd van vrede* zich *uitsluitend* tot de taak (het lot van den gekwetsten en zieken krijgsman te helpen verzachten) voor te bereiden, om daarvoor steeds gereed te zijn.

Die voorbereiding bestaat hoofdzakelijk in de opleiding van

geschikte ziekenverplegers, en het verzamelen van een doelmatig materieel.

Beide onderwerpen vorderen niet alleen voortdurend de zorg van het Hoofd-comité en van de afdeelingen, maar tevens eene gezette studie en onderzoek van hetgeen elders op dit gebied wordt tot stand gebragt.

De opleiding van ziekenverplegers verdient in de eerste en voornaamste plaats de aandacht der comités, omdat zij meer tijd vordert dan het verzamelen van materieel.

Bovendien heeft de ervaring in den jongsten Fransch-Duitschen oorlog geleerd, dat de behoefte aan bekwame helpers veel grooter was dan aan verblijf-, vervoer-, verpleegmiddelen enz.

Het ligt voor de hand, dat de opleiding van verplegend personeel bij voorkeur behoort te geschieden in de grootere zieken-inrigtingen (1), ofschoon het gemis van zulk eene gelegenheid geen reden behoeft te zijn om, bij beschikbaar personeel, van deze opleiding geheel af te zien.

Men houde daarbij de eischen in het oog, die in de eerste plaats aan een *ziekenverpleger* van het *Roode Kruis* behooren gesteld te worden, als:

1°. een krachtig ligchaamsgestel;
2°. gezond verstand;
3°. algemeene beschaving en goed zedelijk gedrag;
4°. vaardigheid in het verleenen van hulp bij een eerste verband, het opwekken der onderdrukte levenswerkdadigheid, het stillen van den bloedvliet, het aanleggen van verbanden (vooral gipsverbanden), het wegvoeren van gekwetsten van het slagveld en
5°. eenige kennis van de beginselen der gezondheidsleer.

Het valt niet te ontkennen, dat men in den ziekenverpleger in 't algemeen gaarne verlangt: bedrevenheid in den omgang met en in de verpleging van zieken, iets, dat men zich alleen aan het ziekbed kan eigen maken, maar, het moet hier met

---

(1) Wij herinneren hierbij aan het besluit van het Hoofd-comité (zie Handelingen III blz. 166) waarbij eene premie van f 100 wordt uitgeloofd aan geschikte personen, in ziekeninrigtingen opgeleid, die zich twee jaren ten dienste van het Hoofd-comité stellen.

nadruk worden herhaald, deze eigenschap is niet de hoofdvoorwaarde bij een verpleger van het Roode Kruis, die zijn werkkring hoofdzakelijk vindt op en nabij het slagveld, en minder veelvuldig in een geregeld hospitaal.

Voldoet de verpleger aan bovengestelde eischen, hij zal (men houde zich daarvan overtuigd) in tijd van oorlog onschatbare diensten kunnen bewijzen.

De ervaring van onze Vereeniging heeft de waarheid dezer stelling genoeg in het licht gesteld.

De beginselen, die bij de comités, welke zich met de opleiding van vrijwillige verplegers bezig houden, op den voorgrond moeten staan, zijn:

1°. *in tijd van oorlog:* voorziening in het onderhoud van den verpleger in dienst der Vereeniging, ruime bezoldiging, onderstand bij ziekte, en bij overlijden zorg voor de nagelaten betrekkingen;

2°. *in tijd van vrede:* oefening der verplegers, zonder eenige vergelding voor tijdverlies, op voor den handwerksman vrije tijden (zon- en feestdagen), en op voor dezen het meest passende uren.

Na volbragten oefeningstijd, en na het leveren van voldoende bewijzen van geschiktheid, kan aan den verpleger des verlangd een getuigschrift worden gegeven.

Men bevordere zooveel mogelijk, dat de geoefende verplegers in de plaats hunner inwoning aan het ziekbed werkzaam zijn.

Overigens hangt de wijze van opleiding te veel af van plaatselijke toestanden, om in dit opzigt meer algemeene regelen te kunnen aan de hand geven.

Niet minder overleg en studie vordert in de tweede plaats de door de Statuten van de Vereeniging opgelegde zorg voor de *stoffelijke hulpmiddelen.*

Het ligt in den aard der zaak, dat niet alle comités zich kunnen bezighouden met al de onderwerpen, die tot het gebied van het Roode Kruis behooren. Verdeeling van den arbeid zal ook in dit opzigt tot het meest gewenschte einde kunnen leiden.

Wij veroorloven ons in korte trekken hieromtrent eenige denkbeelden aan de overweging der comités te onderwerpen.

De zorg voor voorwerpen van *kleeding*, de *bedfournituren*, de *verband-*, *wasch-*, *reinigings-*, *voedings-* en *verkwikkingsmiddelen*, de *keukenbenoodigdheden* en de uitrusting voor verpleegsters behoort eigenaardig te huis bij de *vrouwen-comités.*

Daar al deze voorwerpen nog een te ruim veld voor elk der vrouwen afdeelingen *afzonderlijk* aanbieden, zoo is in dit opzigt eene onderverdeeling aan te bevelen.

Tot de bemoeijingen van de *mannen-comités* behoort voornamelijk de zorg voor de *verpleeg-*, *ontsmettings-* en *geneesmiddelen*, de *instrumenten*, de *verblijfmiddelen* en *legersteden*, de *vervoermiddelen* en de uitrusting van de verplegers.

De vier eerste middelen zijn bij behoefte meestal spoedig te verkrijgen. Niettemin is het wenschelijk, dat enkele comités voortdurend hunne aandacht aan deze onderwerpen schenken, en zich op de hoogte houden van de uitvindingen en verbeteringen op dit gebied.

De comités gevestigd in plaatsen, waar deze voorwerpen fabriekmatig worden bereid, kunnen reeds in vredestijd de noodige schikkingen treffen, ten einde bij bestaande behoefte daarin dadelijk te kunnen voorzien.

De zorg voor doelmatige vervoermiddelen van gekwetsten en zieken neemt eene voorname plaats in onder de werkzaamheden van het Roode kruis.

De oplossing van het vraagstuk omtrent de beste wijze van zieken-vervoer te water behoort te worden overgelaten aan de comités, gevestigd in plaatsen aan de grootere rivieren gelegen; die omtrent het vervoer langs spoorwegen, op de centraalpunten der lijnen.

De *draag-* en *raderbaren* vallen binnen den werkkring van bijna alle comités, te meer omdat van deze ook in tijd van vrede overal een nuttig gebruik kan worden gemaakt.

De verblijfmiddelen verdienen evenzeer in hooge mate de aandacht der comités, omdat daarvan zoo zeer, zoo niet het meest, de spoedige genezing der lijders afhankelijk is.

In de eerste plaats komen hier in aanmerking de *tenten.*

Het is allezins wenschelijk dat de Nederlandsche Vereeniging in het bezit zij van eene model-tent, die in alle opzigten aan de eischen van het Roode Kruis voldoet.

Daaraan dient echter onderzoek, studie en proefneming vooraf te gaan.

De comités van plaatsen, waar men op de hoogte is van alles wat tot het vak van den zeilmaker behoort, zijn als van zelf voor deze taak aangewezen.

Ook de inrigting van ligt verplaatsbare *barakken* verdient in vele opzigten nadere overweging. In den laatsten tijd heeft de industrie, met het oog op art. 7 der wet tot voorziening tegen besmettelijke ziekten, in ons land zich hier en daar op de vervaardiging van barakken toegelegd. Dáár zijn de comités in de gelegenheid zich met vrucht met dit onderwerp bezig te houden.

Niet minder verdient de al of niet geschiktheid van *openbare gebouwen*, *woonhuizen*, enz. en de wijze, waarop deze doelmatig tot verpleging van gekwetsten kunnen worden ingerigt, de aandacht der comités, met het oog op een eventueelen oorlog, waarin ons land mogt betrokken zijn.

Nog steeds bestaat er behoefte aan een goed model *ziekenkrib* voor het Roode Kruis. Ook van dit onmisbaar hulpmiddel behoort na veelzijdig onderzoek en proefneming een in alle opzigten voldoend model te worden vastgesteld.

Zoo voortgaande is er voor bijna elke afdeeling een gedeelte van de omvangrijke taak der Nederlandsche Vereeniging aan te wijzen.

Het ligt niet in de bedoeling van het Hoofd-comité, dat de comités, die zich tot dusverre op uitgebreider veld verdienstelijk maakten, *een* dezer middelen *uitsluitend* tot onderwerp hunner bemoeijingen kiezen, integendeel het bovenstaande heeft alleen de strekking, dat elk comité zich, *afgescheiden van zijn gewonen werkkring*, toelegge op het daarstellen van een doelmatig model, of zich onledig houde met de studie van een of meer der genoemde onderwerpen, alles in overeenstemming met de geldelijke middelen, waarover het comité kan beschikken.

In dien geest heeft het Hoofd-comité in de jongste vergadering van afgevaardigden der comités met de commissie van dagelijksch

bestuur, een plan van voorbereiding in vredestijd ter sprake gebragt, waarmede de Vergadering zich heeft vereenigd.

De overwegingen in die Vergadering hebben het Hoofd-comité versterkt in de overtuiging, dat die voorbereiding onmisbaar is, zal de Vereeniging in oorlogstijd aan hare roeping beantwoorden, en aan het voorschrift van art. 1 der statuten getrouw blijven.

Met het oog op die Statuten moet daarbij steeds op den voorgrond staan, dat het Hoofd-comité een vast plan beraamt, en de werkzaamheden der comités overeenkomstig dit plan leidt; een en ander in overleg met de speciale Vergadering.

Tot de uitvoering van zoodanig plan kan men geraken door eene doelmatige verdeeling van den arbeid, zoodanig, dat elk Comité de behartiging van een of meer onderwerpen, tot het gebied van het Roode Kruis behoorende, op zich neme.

Door de voorstellen der Commissie voor de modellen-verzameling, die dezer dagen in druk onder de afdeelingen zijn verspreid, zijn de comitès op de hoogte gebragt van de verschillende onderdeelen, waarmede het Roode Kruis zich behoort bezig te houden, en hebben deze daardoor een leiddraad voor eene geschikte keuze.

Bij het vaststellen van een der voorwerpen door de comités, in verband met bovenstaande denkbeelden, ontworpen of vervaardigd tot model voor de Vereeniging, wordt de Commissie voor de modellen-verzameling zooveel mogelijk gehoord.

Het Hoofd-comité heeft besloten bovenstaand plan van voorbereiding aan de comités in ernstige overweging te geven, en u dringend uit te noodigen ter bereiking van het doel een deel van den arbeid op u te nemen.

Wij nemen daarom de vrijheid de vraag tot u te rigten, met welk onderwerp uw Comité zich, afgescheiden van zijn gewonen werkkring, wenscht bezig te houden. Langs dien weg zal het Hoofd-comité tevens in kennis worden gesteld, tot welke afdeeling het zich heeft te wenden, indien inlichtingen omtrent een bepaald onderwerp worden verlangd.

Indien elk Comité een steentje bijbrengt tot opbouw van het geheel, dan kunnen de gunstige gevolgen niet uitblijven, en zal

de Vereeniging, bij het uitbreken van een oorlog, niet onvoorbereid worden gevonden.

Gaarne zouden wij uw antwoord vóór 1 Januarij 1876 inwachten. Daarna zal het Hoofd-comité de verdeeling van den arbeid regelen.

Wij zijn steeds bereid alle gewenschte nadere inlichtingen te geven, en de comités in hunne pogingen zooveel mogelijk te ondersteunen.

Namens het Hoofd-comité der Nederlandsche Vereeniging tot hulp enz.

De Voorzitter,
DE STUERS.

De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

Aan de besturen der Comités.

BIJLAGE VI.

REGLEMENT VAN ORDE VOOR DE ALGEMEENE VERGADERING, BEDOELD BIJ ART. 6 DER STATUTEN VAN DE NEDERLANDSCHE VEREENIGING TOT HET VERLEENEN VAN HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG.

Artikel 1.

De leiding van de Vergadering en de handhaving der orde berusten bij den Voorzitter van het Hoofd-comité of, bij ontstentenis, bij diens plaatsvervanger.

Art. 2.

Elk lid der Vereeniging heeft het regt in de Vergadering aan de beraadslaging deel te nemen.

Art. 3.

Niemand voert het woord, dan nadat het hem door den Voorzitter is verleend, en niet meer dan tweemalen over hetzelfde onderwerp, tenzij de Vergadering daartoe verlof geve.

Van dit laatste zijn uitgezonderd de Voorzitter en zij, die een voorstel hebben gedaan. Deze kunnen, ter verdediging van hun voorstel, meermalen het woord voeren.

Art. 4.

De Algemeene Vergadering is bevoegd verbindbare besluiten te nemen omtrent:

1°. de rekening en verantwoording van het Hoofd-comité;

2°. de aanbeveling voor nieuwe leden van het Hoofd-comité, overeenkomstig het besluit van het Hoofd-comité, (Handelingen III blz. 184);

3°. het algemeen beheer der middelen van de Vereeniging in tijd van vrede, met dien verstande:

1°. dat door de uitvoering dier besluiten geene andere uitgaven zullen worden gedaan, dan die gevonden kunnen worden uit de jaarlijksche renten der kapitalen van het Hoofd-comité, na aftrek van hetgeen daarvan voor de loopende dienst noodig zal zijn; en

2°. dat die besluiten in overeenstemming zijn met de instelling, den aard, het doel en de Statuten der Vereeniging;

een en ander ter beslissing van het Hoofd-comité.

Alle besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen genomen. Een voorstel, waarover de stemmen staken, wordt geacht te zijn verworpen.

Art. 5.

De afgevaardigden der Comités brengen een aantal stemmen uit in verhouding tot het getal leden van hunne afdeeling, met dien verstande, dat een Comité van 10—25 leden ééne stem, van 26—50 leden twee stemmen, van 51—100 leden drie stemmen, van 101—250 leden vier stemmen en boven 250 leden vijf stemmen uitbrengt.

Bovendien behouden de Voorzitters en Voorzitsters der Comités de stem hun bij art. 6 der statuten toegekend.

Art. 6.

Over zaken wordt mondeling, over personen bij gesloten briefjes, gestemd.

Art. 7.

Indien bij keuze van personen bij de eerste stemming geene volstrekte meerderheid is verkregen, bepaalt zich de tweede stemming tot het tweetal, dat bij die eerste stemming de meeste stemmen op zich vereenigde.

Bij gelijkheid van stemmen beslist het lot.

Art. 8.

Het programma der werkzaamheden voor de Vergadering wordt minstens ééne maand te voren aan de comités en correspondenten medegedeeld.

Art. 9.

Voorstellen van de Comité's en van de Correspondenten moeten, om in behandeling te kunnen komen voor de gewone Vergaderingen vóór 1 Julij en, voor buitengewone Vergaderingen zoo mogelijk ééne maand te voren, ter kennis van het Hoofd-comité worden gebragt.

Art. 10.

Voorstellen, niet vermeld op het programma, worden niet in behandeling genomen.

In spoedeischende gevallen benoemt de Voorzitter eene Commissie van 5 stemgeregtigde leden, die omtrent de urgentie van een te laat ingekomen voorstel beslist.

Bij toestemming geschiedt de behandeling na afloop der beschreven onderwerpen.

Art. 11.

Het Hoofd-comité brengt over de ingediende voorstellen desverkiezende een preadvies uit.

Art. 12.

Geene andere amendementen op voorstellen, die op het programma worden gebragt, komen in behandeling, dan die, welke minstens eene week vóór de Vergadering bij het Hoofd-comité zijn ingediend of welke, in den loop der Vergadering voorgesteld, door minstens 10 stemgeregtigde leden worden ondersteund.

Art. 13.

De Voorzitter benoemt eene Commissie van 5 afgevaardigden, tot het nazien der rekening en verantwoording.

Art. 14.

De Voorzitter, zich omtrent eenig punt niet genoegzaam ingelicht achtende, kan het nader onderzoek daarvan opdragen aan eene Commissie, zamengesteld uit leden der Vereeniging.

Art. 15.

Van het verhandelde in de Vergadering maakt het Hoofd-comité een verslag op, dat door den druk wordt openbaar gemaakt.

Vastgesteld in de vergadering van het Hoofd-comité van den 20sten December 1876,

De Voorzitter van het Hoofd-comité,
DE STUERS.
De Secretaris van het Hoofd-comité,
Dr. CARSTEN.

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris van het Hoofd-comité,
Dr. CARSTEN.

BIJLAGE VII.

OVERZIGT VAN DE VOORWERPEN NAAR HET CENTRAAL-COMITÉ VAN HET ROODE KRUIS TE BATAVIA GEZONDEN, VAN 30 JUNIJ 1875 TOT 1 JULIJ 1877.

Houten pijpen.	20,000	stuks.
Sigaren	85,000	»
Damschijven	50	spellen.
Schaakspellen	4	stuks.
Dobbelsteenen	1	dozijn.
Trictac bekers	1	»
» borden.	6	stuks.
Damborden	40	»
Schaakborden	4	»
Lotto spellen	5	dozijn.
Domino »	5	»
Belegerings »	4	stuks.

GELDEN, TOEGEZONDEN AAN HET HOOFD-COMITÉ, BESTEMD VOOR GEWONDE EN ZIEKE KRIJGSLIEDEN IN DEN OORLOG MET ATCHIN, VAN 1 JULIJ 1875 TOT 1 JULIJ 1877.

Comité	Almelo	*f*	50.00
»	Barneveld . , ...	»	97.75
»	Ede , ...	»	50.00
»	Gorinchem	»	100.00
»	Haarlemmermeer.	»	155.00
»	Harlingen	»	200.00
»	Helder	»	100.00
»	Heusden	»	65.00
»	Meppel	»	230.00
»	Nijmegen	»	50.00
»	Over Betuwe	»	50.00
»	Rotterdam	»	1500 00
	Transporteren	*f*	2647.75

Per Transport	*f*	2647.75
Comité Utrecht	»	2.50
» Vlissingen	»	17.02[5]
» Zaandam	»	100.00
De officiers-vereeniging E. V. H., te Haarlem .	»	44.18[5]
Ingezonden door Mr. P. C. Baron NAHUIJS en A. F. VOS DE WAEL te Zwolle	»	830.50
Jhr. J. A. LYCLAMA A NYEHOLT te Beesterzwaag .	»	100.00
Opbrengst eener te Zwolle gehouden fancy-fair .	»	2750.50
Onderofficieren van het 8ste regiment te Deventer, opbrengst van eene tooneelvoorstelling .	»	181.11
Onderofficieren van het regiment Grenadiers en Jagers, id	»	418.00
Persikhaafsche ijsclub	»	176.30
K. & Z. (postmerk Amsterdam)	»	6.24
Redactie van «Het Vaderland»	»	25.00
Generaal majoor SMITS	»	400.00
Een onbekende, door tusschenkomst van het Comité te Heusden.	»	25.00
de Kapitein GÖTZ, opbrengst van een concert .	»	236.74
Onderofficieren te Geertruidenberg, opbrengst van eene tooneelvoorstelling	»	10.00
Totaal . . .	*f*	7970.85

BIJLAGE VIII.

—

LIJST VAN VERPLEGINGSVOORWERPEN ten behoeve van den Russisch-Turkschen oorlog afgestaan, tot den 1sten October 1877.

(Uit den voorraad van het Hoofd-comité, het Utrechtsche en de 's Gravenhaagsche comités.)

Zeegras	2500	KG.
Amputatie toestellen .	11	kistjes.
Naalden, zijde, enz. .	6	〃
Kogeltangen	10	stuks.
Veldtourniquetten . .	33	〃
Schroeftourniquetten .	5	〃
Resectiezagen. . . .	4	〃
Resectietangen . . .	4	〃
Beenschrapers. . . .	16	〃
Beenzagen.	2	〃
Gipsscharen	2	〃
Bistouries	12	〃
Sondes voor resectie .	2	〃
Wondhaken	6	〃
Glazen urinalen . . .	10	〃
Zakjes gevuld met een eerste verband. . .	50	〃
Zweeftoestellen . . .	4	〃
Hellende vlakken van Esmarch	4	〃
Beenbogen.	3	〃
Spalken.	12	〃
Zinken spalken voor noodverband, volgens Dr. POST	1	stel.
Verbandkistje ingerigt voor 't slagveld . .	1	stuks.
Bussen met gips . . .	5	〃
Sponsen	25	〃
Kleefpleister	5	busjes.
Gittercharpie	8	pakken.

Draadpluksel . . .	25	KG.
Katoenen zwachtels .	50	〃
〃 〃 . .	649	stuks.
Flanellen 〃 . .	150	〃
〃 lijfbanden . .	80	〃
Katoenen 〃 . .	24	〃
Watten	29	vellen.
Hoofdnetjes	69	stuks.
Verbandkussens . .	54	〃
Kompressen	75	KG.
Driehoekige verband-doeken.	166	stuks.
Gereedgemaakte ver-banden.	170	〃
Gewaschte taf . . .	24	vellen.
Gutta percha verband .	2	〃
Wollen dekens . . .	90	stuks.
Matraszakken . . .	86	〃
Bedlakens	220	〃
Kussensloopen . . .	216	〃
Kussenzakken . . .	16	〃
IJzeren kribben . .	20	〃
Wollen nightingales .	33	〃
〃 borstrokken .	24	〃
〃 broeken . .	10	〃
Flanellen hemden . .	16	〃
Katoenen 〃 . . .	200	〃
Model-hemd voor ge-kwetsten volgens Dr. KIPS	2	〃
Katoenen kabaaijen .	90	〃

Katoenen broeken . .	50	stuks.	Handdoeken	210	stuks.
„ jassen. . .	60	„	Zakdoeken	100	„
„ borstrokken .	20	„	Sokken	100	paar.
„ onderbroeken	100	„	Model koperen ketels.	3	stuks.

BIJDRAGEN DOOR HET HOOFD-COMITÉ ONTVANGEN VOOR DE ZIEKEN EN GEKWETSTEN IN DEN RUSSISCH-TURKSCHEN OORLOG, TOT 1 JULIJ 1877.

Comité	Almelo	*f*	50.00
»	Amsterdam.	»	1000.00
»	Apeldoorn (vrouwen) . . .	»	150.00
»	Arnhem.	»	200.00
»	Dantumadeel	»	25.00
»	Deventer	»	100.00
»	Ede	»	25.00
»	Gorinchem (mannen) . . .	»	100.00
»	» (vrouwen) . . .	»	50 00
»	Gouda (vrouwen)	»	100.00
»	Haastrecht	»	10.00
»	Leeuwarden	»	300.00
»	Lochem en Laren	»	50.00
»	Maastricht	»	150.00
»	Nijmegen	»	100.00
»	Steenwijk	»	20.00
»	Voorburg	»	25.00
»	Wageningen	»	100.00
»	Zaandam	»	160.00
	Te zamen . . .	*f*	2715.00

BIJLAGE IX.

—

BESCHRIJVING DER ZIEKENSLOEP, GEBRUIKT BIJ DE 2DE EXPEDITIE TEGEN HET RIJK VAN ATJEH.

Inleiding.

Bij de 1ste expeditie tegen het rijk van Atjeh had ik de eer aan den Opperbevelhebber te worden toegevoegd als Adjudant, en werd bij het terugkeeren naar het strand-bivak belast met het algemeen toezigt op de verschillende em- en debarkementen. Steeds was ik tegenwoordig bij het embarkeren van de gewonden, die in gewone koopvaardij- en oorlogsloepen naar het ziekenschip ter reede werden getransporteerd. Alles werd door ons in het werk gesteld, om dat transport zoo dragelijk mogelijk te maken, doch mogten wij daarin niet slagen, en menig pijnlijken raauwen kreet werd den gekwetsten afgeperst, wanneer zij geen doelmatig rustpunt mogten vinden voor hunne gefractureerde ledematen.

Meermalen getuige van deze ellende, nam ik het besluit om eene sloep te ontwerpen, waardoor het lijden der brave strijders zoo veel mogelijk zou verzacht worden, en deelde ik dit plan mede aan den dirigeerend Officier van gezondheid der 1ste klasse Becking, chef van den geneeskundigen dienst bij die expeditie, die er zeer mede was ingenomen; daar de tegenwoordige wijze van vervoer niet meer bij eene 2de expeditie mogt plaats vinden.

Op Java teruggekeerd, ontwierp ik eene sloep voor het transport van gewonden van het strand naar de reede, waarvan beschrijving en teekeningen hierbij zijn gevoegd. (Plaat 1, 2 en 3.)

De sloep.

Eene ziekensloep moet naar mijne meening voldoen aan de volgende voorwaarden:

1°. Moeten de gewonden er gemakkelijk kunnen worden ingedragen, vooral zonder pijnen te vermeerderen;

2°. moeten zij in de sloep zoodanig liggen, dat ze niet heen en weder of tegen elkander aan kunnen rollen bij slingerende beweging;

3°. moeten de gewonden beschermd zijn tegen de zon; en

4°. moet het overhijschen uit de sloep aan boord van het ziekenschip zoo gemakkelijk mogelijk geschieden.

Volgens mijne meening kon aan die eischen voldaan worden, door een nieuw model 14- of 12 riems marine-sloep (bekend onder B_1 en B_2 op 's Rijks-marine werven) volgenderwijze in te rigten.

Inrigting.

Het zetboeisel (1) van af de achterste doft (2), tot voorbij de tweede doft van voren, wordt aan beide zijden weggebroken, en vervangen door losse stukken (zie teekening plaat I) *a a a* enz., die met ijzeren of metalen pennen a_1 a_1 a_1 enz. in het vaste boeisel gezet worden.

Boven de doften zijn tegen boord aangebragt metalen stoeltjes *b* (plaat I), welke houten rollen b_1 moeten dragen; de rollen zijn tegen 't splijten voorzien van ijzeren banden en liggen met metalen tappen in de tapgaten der stoeltjes *b*. De assen der tapgaten moeten in eene regte lijn liggen.

Van af de achterste doft tot ongeveer vier decimeters voorbij de 2de doft van voren, wordt een dekje getimmerd, in één vlak met de bovenkanten der doften, zooals het geharceerde op de teekening (Plaat I, topzicht) aanwijst.

Draagplanken.

Op het hierboven bedoelde dekje komen in dwarsscheepsche rigting zes draagplanken A (plaat I) te staan, met eene onderlinge afstand van ongeveer één dM. Op die draagplanken worden

(1) Los boord van eene hand breedte, gesteld op het berghoutje of vaste boeisel van eene sloep. De roeigaten zijn van deze afgenomen.

(2) De doften zijn de dwarsscheepsche planken in de sloepen, die dienen tot zitplaatsen van de roeijers.

scheepsziekenkotten (1) geplaatst met matras en kussen. De draagplanken zijn ingerigt als volgt:

Zij zijn lang 2 M., breed 0.90 M. bij eene dikte van 0.03 M.; die dikte wordt zamengesteld door twee dikten van 0.015 M., — dat is door planken van 0.015 M. over kruis op elkander te klinken, — zoodat onder- en bovenkanten der planken gladde oppervlakten vertoonen. Aan weerszijden der draagplanken zijn drie ijzeren draagbeugels of handvatsels *c* (plaat I A) aangebragt, die met ingelaten veeren de draagplanken omvatten.

Aan de uiteinden der draagplanken zijn steunplanken *d* van 0.2 M. hoogte aangebragt om bij hellingen van de draagplank het afschuiven van het ziekenkot te beletten; de steunplanken worden met ligte metalen knietjes *e* aan de draagplank bevestigd. Onder aan de draagplank zijn op de vier hoeken ijzeren pennen $a_{//}$ aangebragt, welke vallen in de vrij ruime gaten van het dekje en dienen om de draagplank het heen en weerschuiven te beletten (Plaat I).

Zonnetent.

De zonnetent BB (Plaat 1) moet van zwaar zeildoek zijn gemaakt, en voorzien van vaste kleppen aan weerszijden, die moeten opgerold kunnen worden. Daar het wegnemen en weder uithalen van de tent voor de gewonden zeer hinderlijk is, moeten de tentstutten *ff* (Plaat 1) zoo ingerigt zijn, dat de tent naar stuur- of bakboord gekaaid kan worden, zonder de lijders eenigzins te hinderen. Daardoor moeten aan de tentstutten *ff* beugels *g* (Plaat 1) worden gesmeed, waarlangs de ring met haak *h* kan schuiven van de eene naar de andere zijde. Deze beugels *g* zitten bij den achtersten stut aan den vóórkant, en bij den voorsten stut aan den achterkant. De tent nu wordt uitgehaald op de haken *h* (gespannen tusschen de haken *h*), en met

---

(1) Zijn zeildoeksche vierkante hangmatten lang 1.80 M., breed 0.80 M. met een houten raam onder in om het digtvallen te beletten (plaat I). Ze worden aan boord van Z. M. schepen gebruikt voor zware zieken en worden aan de dekbalken in haken gehangen; op plaat I is een ziekenkot voorgesteld, hangende aan den ijzeren stang in den takel van het ziekenschip.

het overschietende einde der uithalers een paar slagen genomen om stut en beugel, waardoor de tent boven de sloep gespannen is en niet kan verschuiven; wil men nu de tent aan eene zijde brengen en doorkaaijen, dan worden de torns losgemaakt, en de haken *h* van de beide stutten langs de beugels *g* naar de verlangde zijde geschoven, en dan de tent in den verticalen stand gebragt. (Zie Plaat 2, waar de tent aan stuurboordszijde is doorgekaaid, terwijl de zieken aan bakboord worden ingedragen). Uit de inrigting der sloep blijkt reeds voldoende, dat ik voorop stel dat de ziekensloep immer door eene stoombarkas of ander stoomvaartuig gesleept moet worden; het roeijen toch zou te veel plaats wegnemen, en de schokken, door het roeijen veroorzaakt, zekerlijk hinderlijk zijn voor de gewonden.

Inventaris.

De inventaris der ziekensloep moet zoo eenvoudig mogelijk zijn, en bestaan uit een' zwaren dreg (1) met lang dreggetouw (2), één vanglijn (3), een paar sloepshaken, zes à acht pagaaijers (4) en in het hennegat (5) een opgeslagen trosje van ± 50 M., aan iedere zijde één. Eenige gevulde watervaatjes van 40 liters met drinkwater, voorzien van de noodige akertjes (6), moeten onder het dekje worden geborgen.

De matras en het hoofdkussen in het ziekenkot moeten over-

---

(1) Klein vierarmig anker voor ligte vaartuigen.

(2) Touw op dreg gestoken, en waarvoor geankerd wordt.

(3) Een gedeelte van een tros, die vóór in de sloep op een ring in den steven wordt gesplitst, en waarmeê de sloep wordt vastgemaakt aan een schip, of waarmeê ze gesleept wordt.

(4) Korte riemen van ongeveer 1.25 meter lengte, met breede korte bladen, en krukken of handvatsels soms knoppen aan de boveneinden. Zij worden gebruikt in volgeladen sloepen, als er geene plaats is voor de beweging met lange riemen; de roeijers zitten dan op de sloepsboorden met het gezigt naar den voorsteven, en maken met de pagaaijers eene naar zich toe scheppende beweging door het water.

(5) Plaats achter in de sloep, waarin gestuurd wordt.

(6) Koperen, van binnen vertinde, mokjes van weinig doormeter, ten einde door het sponsgat van het vaatje water daaruit te kunnen putten.

trokken zijn met zwart *imitatie* leder; evenzoo moeten de zitplaatsen in de kajuit voorzien zijn van met *imitatie* leder overtrokken kussens.

Bemanning.

Op de sloep moeten zeven flinke matrozen en een goed onderofficier worden geplaatst, die zoo weinig mogelijk verwisseld mogen worden, daar het voor de gewonden van véél belang is verzorgd te worden door geoefende menschen.

Manoeuvreren met de sloep, enz.

Als de sloep gewonden van den wal moet halen, van eene kust waar branding staat, wordt de kalmste plaats daarin uitgezocht, in de nabijheid van het punt waar de ambulance zich bevindt. De stoombarkas sleept de sloep daar zoo digt mogelijk heen en komt voor dreg; zoo mogelijk blijft de ziekensloep achter de barkas liggen en viert van de vanglijn in de branding tot zoo digt mogelijk bij den wal.

Kan door omstandigheden de stoombarkas niet ankeren, dan komt de ziekensloep voor dreg en viert op het dreggetouw naar den wal; de opgeslagen trosjes in het hennegat kunnen hierbij van veel dienst zijn, als ze naar den wal worden gebragt ('t zij door een vlet, 't zij door een goed zwemmer) om de sloep regt op de zee te houden. Zoo mogelijk moet de ziekensloep zich immer in de branding vieren op de voor dreg liggende stoombarkas, daar het weder ligten van de dreg in de ziekensloep hinderlijk zal zijn voor de gewonden.

In de sloep brengen der gewonden.

Bij vanglijn of dreggetouw blijft een man zitten om te vieren of op te halen, zoo als noodig zal zijn. De overige manschappen brengen de tent aan de tegenovergestelde zijde van die waar de gewonden zullen worden ingenomen. Zij geven nu de draagplanken, met ziekenkot er op, aan de dragers van den wal, die door het water op zijde van de sloep zijn gekomen, terwijl

inmiddels het losse zetboeisel (de stukken *a. a.*, plaat 1) uitgenomen zijn. De draagplanken worden naar de ambulance aan den wal gedragen, en dáár de gewonden er op gelegd.

Zes dragers nemen de draagplank met gewonde op, en plaatsen die op het hoofd; de drie regtsche dragers slaan de regterhand aan het handvat *c.* (Plaat 1), de drie linksche dragers de linkerhand, terwijl de dragers zich onderling twee aan twee vasthouden met de vrijblijvende handen, op deze wijze loopen zij bedaard in zee naar de sloep, waar de matrozen de planken over de rollen *b.* (Plaat 1) naar binnen brengen. — De ligt gewonden, «zij die kunnen zitten,» worden het eerst op de draagplanken genomen en naar de sloep gedragen, waar zij plaats nemen in de kajuit van de sloep, op de zitplaatsen; de zwaar gewonden, zij die moeten liggen, worden het laatst uit de ambulance gehaald, en blijven natuurlijk in de sloep op de draagplank. Nadat de draagplanken door de matrozen geplaatst zijn, worden de losse stukken *a.* weder ingezet, en de tent in het midden der beugels *g.* gebragt en vastgezet. De matrozen nemen nu plaats aan de voeten- en hoofdeneinden der gewonden, tusschen het boord en de rollen, ze nemen de pagaaijers in handen om daarmee zoo noodig uit de branding of rolling te halen, en de ziekensloep wordt door de stoombarkas naar het ziekenschip gesleept.

Overhijschen aan boord van het ziekenschip.

Aan boord van het ziekenschip is de ra opgetuigd en hangt een ijzeren stang met hanepooten en haken (zie Plaat 1) aan den takel. — Komt nu de sloep op zijde van het ziekenschip onder den takel, dan wordt de tent doorgekaaid naar den buitenkant; door de sloep op te halen of te vieren kan men ieder ziekenkot beurtelings regt onder den takel brengen; de haken van den ijzeren stang worden nu gehoekt in de oogen van een kot, en de gewonde wordt daarin zoo overgeheeschen, terwijl de draagplank in de sloep blijft. (Plaat 3).

Als de zwaar gewonden zijn overgenomen worden de kotten weder afgevierd in de sloep, en de ligt gewonden worden er mee overgeheeschen.

Aan boord van het ziekenschip kan het ziekenkot gedragen worden naar de krib voor den gewonde bestemd. De matrassen en hoofdkussens worden aan boord van het ziekenschip afgewasschen, terwijl de bemanning van de sloep in dien tusschentijd het dekje, de draagplanken en de kajuit schoonmaakt.

De teekening op plaat I is van eene twaalfriemssloep (zoogenaamde B_2), in welke sloep plaats is voor zes zwaar gewonden en voor een tien- of twaalftal ligt gewonden.

De Luitenant ter zee 1e kl.,
C. J. Marinkelle.

NASCHRIFT.

Bij de 2e expeditie had ik weder de eer toegevoegd te zijn als Adjudant aan den Opperbevelhebber van land- en zeemagt.

Tusschen de 1e en 2e expeditie was op het Marine-Etablissement te Onrust eene ziekensloep vervaardigd naar bovenstaande beschrijving.

Zooals alle sloepen, afgeleverd door het Etablissement voornoemd, was ook de ziekensloep weder keurig afgewerkt. Ze was van binnen donkergroen geschilderd, van buiten wit met een rood kruis op ieder boegzijde; ze was zóó geschilderd om haar te onderkennen op afstand van andere marinesloepen, die gewoonlijk zwart zijn geschilderd, terwijl op het wit ook de roode kruizen op de boegzijden beter in het oog vielen.

De sloep werd per particuliere stoomer naar Atjeh getransporteerd, en aldaar afgegeven aan den kommandant der maritieme middelen.

De bemanning zou op mijn verzoek bestaan uit matrozen van Z. M. zeemagt. De eerste maal dat de ziekensloep aan den wal moest komen, om gewonden te halen, was zij bemand door een Djoeroemoedie (rang van korporaal) en zes inlandsche matrozen. Zij gingen echter zoo *baarsch* en ongelukkig met de sloep om, dat ik aandrong op verwisseling, waaraan bereidwillig werd voldaan; nu bestond de bemanning voortaan uit een kwartiermeester en Europeesche matrozen, die behendig met de sloep

omgingen. Met zelfs vrij zware branding werden onder anderen den 14en December 1873 zwaar gewonden met de sloep van Moesapi naar het ziekenschip getransporteerd, en tot mijne niet geringe voldoening verklaarden allen, dat zij zeer gemakkelijk en zonder pijnvermeerdering, veroorzaakt door schokken of gebrek aan steunpunten, aan boord van het ziekenschip aankwamen (1).

De geneeskundige dienst was over 't algemeen zeer met de sloep ingenomen. Herhaaldelijk ging ik gedurende die expeditie met transporten gewonden door de branding voor de rivier naar de reede, en ruimschoots werd ik dan voor mijn werk beloond door een' hartelijken dankbaren handdruk van één gewond strijdmakker.

In het gebruik heb ik echter enkele zaken opgemerkt, die ik onder de aandacht wenschte te brengen, om er partij van te kunnen trekken bij aanmaak van eene volgende ziekensloep.

1°. De nu gebruikte was eene 12riems sloep (B_2). Wenschelijk zoude het zijn om in het vervolg een 14riems sloep (B_1) daartoe in te rigten, daar deze meer lig- en zitplaatsen aanbiedt; de sloep is ook veel breeder, waardoor meer plaats blijft voor de bemanning der sloep, om langs hoofd- en voeteneinden der draagplanken van voren naar achter te komen. Het gebeurde meermalen dat geene stoombarkassen disponibel waren om de sloep te sleepen, en men moest dan met een geladen sloep door de geul en branding voor de rivier boomen en roeijen naar het ziekenschip; voor het roeijen (met de pagaaijers) was ruimte genoeg, het boomen ging lastig. Voor het eventueele geval dat er geroeid (gepagaaid) moet worden, is ook de bemanning te klein, en bij een 14riemssloep (B_1) kan die uit tien man bestaan. Zoolang de handelbaarheid er niet onder lijdt is het verkiezelijk, de grootste sloep in te rigten tot ziekensloep; — steeds kon er nog meer plaats benut worden.

2°. De losse stukke *a* (plaat I), die de zetboeisels vervangen, moeten niet meer met pennen in het vaste boeisel worden gezet, en de stukken niet te naauw passend worden gemaakt;

---

(1) Dit vervoer geschiedde meestal onder opzigt van een geneeskundige, en het embarkement onder behoorlijke militaire bedekking.

ik vermeen dat de dubbele veeren aan de losse stukken, die het vaste boeisel omvatten, en ruimere sponningen in die losse stukken, doelmatiger zullen zijn; nu ging het uit- en inbrengen dezer stukken dikwerf moeijelijk.

3°. Het dekje waarop de draagplanken rusten moet zóó ingerigt zijn, dat het bij gedeelten kan opgenomen worden; bij wijze van gezonken luiken. De gewonde soldaat brengt steeds geweer en randsel mede, en die goederen, waaraan hij zoo gehecht is, moesten nu soms door plaatsgebrek achterblijven, terwijl, als het dekje los is, daar eerst geweren en randsels onder geborgen kunnen worden, alvorens de gewonden er ingebragt worden.

4°. De pennen a_{11} (plaat I) onder de draagplanken moeten vervallen; zij waren eer lastig dan praktisch en breken spoedig af, Beter is het op het dekje vaste klampjes te spijkeren, waartusschen iedere draagplank staat.

5°. Inrigting van tent en stutten voldeed goed; men moet echter indachtig zijn de tentstutten dubbel zoo zwaar te smeden als voor gewone sloepen, daar ze veel meer te dragen hebben. Ook moet eene regen-tent bij de sloep worden verstrekt, die moet worden uitgehaald op de haken h, en waarmeê gemanoeuvreerd wordt als met de zonnetent.

Ten slotte moet ik nog opmerken, dat het dragen door de branding niet anders kan geschieden dan ik hiervoor heb aangegeven. Meermalen wilden betweters de planken anders doen dragen, doch telkens raakten de dragers dan in de branding van de been, zeker niet tot gemak en genoegen van den gewonden soldaat. Op de door mij voorgeschreven wijze bleven allen in de branding goed op de been, daar ze elkander twee aan twee steunen, en ook nog steun vinden in de plank die ze dragen.

Het behoeft geen betoog dat de wijze van dragen door mij aangegeven alléén behoeft in acht te worden genomen, als men door de branding moet; aan de vaste wal droegen vier man de ziekenplank gemakkelijk met een gewonde er op.

De Luitenant ter zee 1ste klasse.
C. J. Marinkelle.

RAPPORT (1) VOOR HET HOOFD-COMITÉ DER NEDERLANDSCHE VEREENIGING TOT HET VERLEENEN VAN HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG TE 'S GRAVENHAGE, VAN ZIJN GEDELEGEERDE BIJ HET « CONGRÈS D'HYGIÈNE ET DE SAUVETAGE » TE BRUSSEL IN SEPTEMBER EN OCTOBER 1876,

C. J. G. BARON VAN HARDENBROEK VAN BERGAMBACHT.

Op voorstel van onzen hooggeachten Voorzitter, luitenant generaal DE STUERS, viel mij de eer te beurt in de vergadering van het Hoofd-comité van den 13 April 1876 met Dr. L. J. EGELING te worden benoemd tot afgevaardigde bij bovengenoemd congres. Moest ik het voorregt missen mijn medeafgevaardigde daar te zien en van zijne voorlichting en ondervinding op geneeskundig gebied verstoken blijven, het kon niet anders dan nadeelig werken op de degelijkheid van een rapport, dat meer eigenaardig aan de pen van een medicus is toevertrouwd. En is het in het algemeen moeijelijk een juist overzicht te geven van hetgeen verhandeld is op een congres, waar bijna alle natien in grootere of kleinere mate waren vertegenwoordigd, die moeijelijkheid nam toe voor uw afgevaardigde, die uit den aard der zaak, niet op de hoogte is van het gebied, waarop alles zich uitsluitend bewoog, en waar de verschillende besprekingen bovendien slechts in algemeenen zin plaats hadden, zonder door het nemen van bepaalde conclusien te worden gevolgd.

Wat hiervan zij, mijne poging om verslag te doen van de ten congresse behandelde aangelegenheden vinde verschooning, wanneer zij te kort schiet en worde slechts beschouwd als een voorloopig aperçu van hetgeen bekwamer pennen van deskundigen later daarover ten beste zullen geven.

De taak der tentoonstelling en van het congres, op touw gezet door «la Société royale des sauveteurs de la Belgique» onder voorzitterschap van den luitenant generaal RENARD, en aangemoedigd door het hooge patronaat des Konings van Belgie, maakt aanspraak op de ondersteuning van allen, wien het ernst is mede te werken tot het verkrijgen van hetgeen strekken kan

(1) Ingevolge het besluit van de Vergadering van het Hoofd-comité wordt dit verslag in dit deel van de Handelingen opgenomen.

om het leven der menschen te redden en te bewaren; zij is ondernomen met menschenlievende bedoelingen en heeft regt op de belangstelling van alle menschenvrienden, zoowel als op de bescherming van Souvereinen en gouvernementen.

Woensdag 27 September werden de congresleden uitgenoodigd zich te vereenigen in het gebouw der «cercle artistique». Deze bijeenkomst had ten doel om eenige algemeene besprekingen omtrent de officiele opening te houden, en werd geleid door den heer VERVOORT, president van het congres.

Na den gebruikelijken welkomstgroet werd al aanstonds voor- en vastgesteld de beide sectien (Hygiène en Sauvetage) gezondheidsleer en reddingswezen, te splitsen elk in twee onderdeelen, namelijk:

1ste sectie, Hygiène in het algemeen.
2de » Hygiène médicale.
3de » Sauvetage.
4de » Werkkring van het Roode Kruis.

In tegenwoordigheid van den Koning van Belgie had de officiele opening plaats door den luitenant generaal RENARD, waarna de heer VERVOORT de vergadering leidde. De heer VIRCHOW uit Berlijn en de heer MARIANO CARERAS uit Madrid spreken eenige goed gekozen woorden van dank, en brengen hulde aan het edele denkbeeld, dat aan het congres ten grondslag ligt.

Na zijne betuiging van erkentelijkheid jegens den Koning, die de opening dezer internationale aangelegenheid door zijne tegenwoordigheid had opgeluisterd, verzocht de president, dat de verschillende sectien zich zouden formeren; dit had plaats, de bureaux werden geconstitueerd en de orde van werkzaamheden voor den volgenden dag vastgesteld.

Donderdag, 28 September, des voormiddags ten 9 ure had de eerste sectievergadering plaats; ik voegde mij bij de vierde sectie.

Aan de orde was de 7de vraag van het programma. De rapporteur was echter niet tegenwoordig, zoodat het eerst besproken werd het 8ste punt, dat de strekking had: «pour déterminer «l'organisation du service médical sur les champs de bataille «pendant et après l'action». Aan het bespreken dezer aange-

legenheid ging nog vooraf een voorstel, namens de Pruissische regering gedaan, tot bespreking der kwestie van ventilatie der waggons, ingerigt voor ambulance. Na inschrijving van dit vraagpunt werd het rapport over de zooeven omschrevene aangegelegenheid uitgebragt door Dr. Appia.

Daarbij werd op den voorgrond gesteld, dat de meeste aandacht moest worden gevestigd op de geschiktheid van de plaats om den gekwetste het eerste verband aan te leggen, en op de doelmatigheid van het transport der gewonden. De Duitsche veldlazaretten, welke de strijdenden in de tweede linie volgen, vond rapporteur uitstekend.

In Duitschland heeft men per legerkorps twaalf zulke lazaretten, ieder van 200 bedden, zoodat men, door middel dier vliegende ambulance's, kort achter de slaglinie, over 2400 bedden beschikken kan. Elke divisie heeft 106 verplegers en evenveel ziekendragers, benevens zes ziekenwagens en twee fourgons met geneesmiddelen en verdere behoeften, waaronder vooral de tourniquets moeten worden genoemd, Voor verplegers kieze men in het algemeen met eenig oordeel begaafde militairen, die voor den eigenlijken dienst als combattant minder geschikt zijn. — Bij brancard-dragers komt het echter alleen op kracht aan; ontwikkeling is bij hen geen vereischte. Ook komt het er veel op aan te letten op de verbandstukken, welke voor het eerste verband den verplegers worden verstrekt. Modellen hiervan waren op de tentoonstelling in ruime mate aanwezig.

Men is het tegenwoordig vrij wel eens, dat het pluksel doortrokken moet worden met carbolzuur, het pluksel namelijk waarvan de verpleger voorzien wordt, benevens dat, hetwelk behoort tot de verbandstukken, welk ieder strijdbaar man bij zich heeft. Ook een eerste vereischte is verstrekking van wijn. Wijn doet, volgens rapporteur, den gewonde goed. De Italianen schijnen dat niet zoo te begrijpen, die willen geen wijn, maar vragen limonade. Tot de verbandstukken terugkeerende, zeide spreker, dat op het slagveld voor eerste verbanden aanwezig moesten zijn gipsverbanden en buigzame zinken plaatjes met gaten. Bij Wörth had hij, bij gemis daarvan, stukken van zadels en banden van boeken moeten gebruiken in gevallen van beenbreuk. Over

de vervoermiddelen sprekende, werd de brancard, zonder in détails af te dalen, het beste gekeurd; hij had er wel zien improviseren van kapotjassen, stukken linnen, enz. Er zijn tegenwoordig brancards, welke de gebroken ledematen bewegingloos laten; aan dezulken is zeker de voorkeur te geven. Rapporteur bestrijdt de strekking eener brochure van doctor Vogel uit Munchen, waarin, bij veroordeeling der brancards, kleine voertuigen worden aanbevolen, welke, door één paard getrokken, twee lijders kunnen bevatten. De redenaar, meester van zijn onderwerp, eindigt met de opmerking, dat de vrijwillige ziekenverpleging groote diensten kan bewijzen in de derde linie, mits geheel staande onder de bevelen der militaire bevelhebbers.

Door Dr. Dauvé, médecin principal bij het Fransche leger, wordt dit denkbeeld zeer ondersteund; hij wil vrijwillige verpleging, maar eenigermate onder militaire tucht.

De ondervinding heeft Dr. Merchie geleerd, dat niet-georganiseerde vrijwillige verpleging veel last kan veroorzaken, men dient daarmede zeer voorzigtig te zijn. Vóór alles is de inrigting der ambulances een gewigtig punt, waaraan de meeste aandacht moet worden gewijd. — De volgende spreker, Mr. Bougard, acht het noodig te wijzen op de wenschelijkheid, dat de geneeskundige dienst bij de legers zoo compleet mogelijk zij, en de militaire artsen dienst moeten doen in de voorste linie. — Men was dat niet eens; het leven van den geneesheer is te kostbaar, om het op het slagveld te wagen. Achter de slaglinie ware het best twee plaatsen te hebben: de een, waar de eerste hulp werd geboden, de andere, waar het eerste verband kon worden gelegd (place de secours et place de pansement). De beroemde geleerde professor Langenbeck keurde het gebruik der gipsverbanden op het slagveld af; hij noemde ze daar gevaarlijk. Gouttières van hout of zink zijn aan te bevelen. Bij het Oostenrijksche leger in gebruik, heeft men ze daar leeren waardeeren als verbanden, die geen drukking veroorzaken, wanneer de wond zwelling te weeg brengt. De geneesheeren worden door dien spreker in de slaglinie gewenscht; kon het anders, het ware voor de artsen te aangenamer, maar wonden aan schedel, strottenhoofd en slagaderen eischen zorgvuldige hulp, welke geen tijdverlies toelaat. — Algemeen was

men van gevoelen, dat de militaire geneeskundigen zich op het slagveld zouden bevinden; de burgerlijke deskundigen daarentegen moeten in de derde linie blijven. Sommigen (Dr. LEUTHOLD en Dr. HEYFELDER) verklaarden zich bepaald tegen de vrijwillige ziekenverpleging op het slagveld; hoe goed de bedoeling ook zij, waarmede deze wordt ondernomen, ze kan niet nalaten verwarring te stichten, die men met alle magt moet voorkomen.

Met deze besprekingen liep de eerste zitting ten einde; ze hebben mij den indruk gegeven, dat de vrijwillige verpleging, zoolang deze niet tot de conventie van Genève in betrekking staat, niet moet worden aangemoedigd.

Dien dag werd de voorzitterstoel bij de vierde sectie ingenomen door Dr. ROMBERG, die den volgenden dag zou worden vervangen door Prins DE CARAMAN CHIMAY.

Vrijdag 29 September. Het presidium wordt waargenomen door den prins DE CARAMAN CHIMAY.

Alvorens de rapporteur, Dr. APPIA, spreekt over de „organisation « des sociétés de secours avant et pendant la guerre », betuigen een paar leden, na het hooren lezen der notulen, hun leedwezen, dat hunne woorden welligt aanleiding hebben gegeven tot geringschatting van de vrijwillige hulp der geneesheeren. Niets minder dan dat was hunne bedoeling; de vrees verkeerd begrepen te zijn doet hun thans der vrijwillige verpleging hulde brengen. Hun doel was alleen te wijzen op het voordeel, dat een gedisciplineerd korps boven de vrije hulp aanbiedt; daarom wenschen zij te constateren, dat, zoo de militaire artsen door arbeid overmand zijn, het zeer gewaardeerd zal worden, als de burgergeneeskundigen aan de roepstem om hulp gehoor willen geven.

De organisatie der « Sociétés de secours » vóór en gedurende den oorlog zou het best kunnen plaats vinden, door in elk land een Hoofd-Comité te vestigen, dat zich in betrekking stelt met de verschillende comités, en als tusschenpersoon dient tusschen het gouvernement en die comités. In Duitschland heeft men behalve een Hoofd-comité nog een Commissaris-generaal, die onmiddelijk met de militaire autoriteit de zaken regelt. Van dien Commissaris en het Hoofd-comité ontvangen de comités de verschillende bevelen.

Dit verdient navolging en zoodoende wordt elke vrijwillige verpleging uitgesloten, behalve natuurlijk die der Johanniter- en Malthezerridders, welke goed georganiseerde ridderlijke orden zijn. Algemeene bijval viel den spreker te beurt.

Verscheidene Duitsche deskundigen, zich beroepende op het jaar 1870/71, betoogen de wenschelijkheid van den maatregel, welke er toe leidt dat de comités, zich voorbereidende in tijd van vrede, geen stap doen zonder voorkennis of goedvinden van het Hoofd-comité.

Het gewigt van het onderwerp vordert evenwel, dat de zaak à tête reposée worde onderzocht, ze is te belangrijk om er dadelijk een oordeel over te vellen. Men wilde uitstel der beraadslaging. De voorzitter verzette zich daartegen, de tijd zou de leden verrassen, en bovendien kunnen alle vraagpunten niet speciaal worden bestudeerd.

Een afgevaardigde, Dr. RIANT, gaf eenige belangrijke beschouwingen over de comités in Frankrijk ten beste. Onder anderen vindt men die in bijna alle steden, terwijl elk hunner bij het Hoofd-comité wordt vertegenwoordigd. Dat Hoofd-comité zendt gedelegeerden naar de verschillende provinciën, om de comités te controleren. Het fransche Hoofd-comité handelt nimmer zonder ruggespraak met het Ministerie van Oorlog.

Een ander spreker, le comte SERRURIER, meent dat de vrijwillige ziekenverplegers, welke tot de conventie van Genève behooren, zich onder de vlag moeten stellen van eene der strijdende partijen, alvorens tot het slagveld te worden toegelaten.

Ofschoon, zegt de bij ons Hoofd-comité welbekende Russische doctor HEYFELDER, Rusland eerst laat is toegetreden tot de conventie van Genève, heeft toch de werkkring van het Roode Kruis, op dezelfde wijze georganiseerd als in Duitschland, in eerstgenoemd rijk eene grootere uitbreiding gekregen, dan in laatstgemelden Staat. In Rusland reikt het Roode Kruis de hand aan den nood, ook in vredestijd; zoo is door het Hoofd-comité aldaar, tijdens den hongersnood te Samara, geld en goed verstrekt aan de ongelukkigen. Deze handelwijze vindt geene onverdeelde goedkeuring.

Een Engelsch kapitein, DOUGLAS GASTON, deelt mede, dat men

zich in Engeland wendt tot den Minister van Buitenlandsche Zaken, door wiens tusschenkomst aan de strijdende mogendheden het verzoek wordt overgebragt, om op het slagveld toegang te verkrijgen tot het verleenen van hulp aan zieken en gewonden.

De vergadering houdt zich verder bezig met het onderzoek der vraag omtrent het verband, dat er moet bestaan tusschen de comités en de militaire autoriteit, in zake de te verleenen hulp.

In Duitschland is het de Commissaris-generaal, in Frankrijk het Hoofd-comité, waarmede het Ministerie van Oorlog in regtstreeksche verbinding staat; beide stelsels zijn goed, eene keus te doen valt moeijelijk.

Onder de leden, die ten congresse uit de bronnen hunner kennis of ondervinding ten bate der menschheid hebben geput, behoort, als eene aangename verschijning, eene dame, Mevrouw Behrends, die als directrice eener ambulance werkzaam is geweest. Met alle welwillendheid sprekende over hetgeen gedaan moet worden, en met bescheidenheid gewagende van hetgeen zij zelve heeft verrigt, wijst zij op de noodzakelijkheid van bepaalde voorschriften, welke zamenwerking en onderlingen bijstand bevorderen. Het is haar gebeurd, dat ze gebrek aan het noodige had en geene hulp of verstrekking kon krijgen van ambulances, waarvan de voorraad ver van uitgeput was; o. a. van levensmiddelen, medicijnen, materieel, al waren ze in de nabijheid te bekomen; het weigeren van hulp noodzaakte haar dikwerf deze van ver afgelegen plaatsen te ontbieden; dit moest worden voorkomen, de oprigting van dépôts zou hier veel verbetering in brengen.

Het manlijk personeel is, naar hare meening, veel te groot; van hen kan gezegd worden het « trop de bras et trop de bouches». Die lieden hebben altijd behoefte en ontzien zich niet te nuttigen, wat den gewonden toekomt. Zoo deelde zij met tranen in de oogen mede, dat een geblesseerd majoor verstoken moest blijven van een glas bier, omdat de mannen der ambulance alles hadden leeggedronken. Het is niet gelegen in de quantiteit, maar in de qualiteit der hulp. Aan die vrouw, wier door een edel gevoel ingegevene rede zeer werd toegejuicht, werd de bescheiden opmerking gemaakt, dat eene beschuldiging van de verschillende ambulances in het algemeen welligt niet te billijken is dáár, waar hoogst-

waarschijnlijk, hoe treurig ook voor hem of haar die de weigering ondervindt, gehandeld is overeenkomstig de gegeven instructiën.

Ook kon het strijdig zijn met de tucht en het belang zelfs van den geneeskundigen dienst, dadelijk gevolg te geven aan de vele aanvragen, welke door naburige ambulances aan de militaire administratie worden gedaan.

Een even zonderling als onuitvoerbaar denkbeeld werd nog door mevrouw Behrends aangestipt. Zij zag namelijk gaarne, dat er zooveel mogelijk naar wordt gestreefd, het juiste stervensuur der gesneuvelden of overledenen te kennen, ten einde daarvan bij de verdeeling van nalatenschappen gebruik te kunnen maken.

Verder wijdde Prof. von Held nog eenige woorden aan de organisatie van het personeel eener ambulance, en sprak ook over het gereed maken van materieel. Wat het laatste betreft, — van het opleggen van grooten voorraad — is hij geen voorstander, vooral wat aangaat de middelen, welke aan bederf onderhevig zijn; de onverwijlde aanschaffing, wanneer noodig, baart toch geene moeite. Ook omtrent het personeel gaf hij eenige wenken ten beste; het kwam hem wenschelijk voor, dat eene bepaalde commissie werd belast met het onderzoek naar de geschiktheid en bekwaamheid van de lieden, welke men als verplegers wilde uitzenden.

Met deze beschouwingen nam de zitting van Vrijdag een einde.

Den 30 September werd de vergadering geopend met de behandeling van het 9de vraagpunt, waarvan de strekking was: de beste middelen aan te wijzen tot het vervoer van het slagveld. De rapporteur, Dr. Hermant, zegt, dat de organisatie der oorlogs-ambulances zich in drie hoofddeelen splitst, die van zelf wordt aangewezen door den natuurlijken loop der zaken. Men heeft 1°. de vliegende ambulances, 2°. het vervoer der gewonden naar de veldhospitalen, 3°. de inrigting der veldhospitalen of lazarets.

De eerste rubriek, eigenlijk de onmiddelijke hulp genoemd, bevat het dragen naar de plaats, waar den gewonde het eerste of voorloopig verband wordt gelegd, om daarna op kleineren of grooteren afstand van het gevecht te worden gebragt. Het is het eerste bedrijf der geneeskundige tusschenkomst, waar de arts de grootste mate van heldenmoed, werkzaamheid en koelbloedigheid

aan den dag moet leggen; door eene geregelde werking dezer zal men er in kunnen slagen het grootste aantal slagtoffers te behouden; — ook het gebruik van den brancard is daarbij zoo onmisbaar, dat het niet mogelijk is er aan te denken dien door eenig ander middel te vervangen. Eerst van af het oogenblik dat de gewonde, door de eerste zorgen versterkt, voor verder vervoer in aanmerking kan komen, voldoet de brancard niet meer en wordt het gebruik van rijtuigen noodig. — Deze nu zijn twee- of vierwielig, welke laatste in verschillende landen evenzeer worden aangewend.

De tweeradige rijtuigen verdienen volgens Dr. DAUVÉ en FORLEY de voorkeur wegens hunne ligtheid en gemakkelijken trek in het open veld. Om aan het doel te beantwoorden moeten ze door één paard getrokken worden, en ruimte hebben voor 5 à 6 zittende of 2 zittende en 2 liggende gewonden; deze moeten goed veerkrachtig zijn en geschikt voor alle terreinen; zoo digt mogelijk moeten ze de slaglinie naderen, om het vervoer te bewerkstelligen van de eerste verbandplaats naar de digt bij het slagveld gelegen lazaretten, en slechts kleine afstanden afleggen. De tweewielige voertuigen zijn praktischer, zoolang men geene gebaande wegen heeft, en hebben ook het voordeel minder te schudden of te schokken dan de voertuigen met vier raderen. Verder worden de verschillende rijtuigen besproken, welke op de tentoonstelling aanwezig zijn.

Waarin ook het een van het andere moge verschillen, waarin het een boven het andere moge uitmunten, het komt er slechts op aan, dat de inwendige inrigting zoo zij, dat de patienten niet te digt bij elkander liggen, dat er voldoende luchtververschring zij, dat er tusschen de bedden een gang blijve om de zieken te kunnen naderen en wat dies meer zij. Een Russisch generaal, OBROUTCHEW, achtte het wenschelijk om gewone rijtuigen in ambulance wagens te herscheppen.

Op de tentoonstelling had men een wagen van den Russischen kolonel Zavadowsky, geheel gelijk aan een gewonen goederenwagen, die door middel van stokken en lussen in korten tijd in een ambulance wagen herschapen wordt, en een achttal zieken bergen kan. De rijtuigen der Malthezer ridders kunnen zes liggende gewonden bevatten, bij tweetallen boven elkander geplaatst, eene

inrigting, waardoor de zieke te weinig ruimte heeft en die gegrond is op het beginsel om, zooveel mogelijk, zware gewonden met één rijtuig te vervoeren. Door NEUDORFER werd de opmerking gemaakt, dat het doelmatig zou zijn de brancard's naar een algemeen internationaal model in te rigten, zoodat zij in de verschillende ambulance-wagens passen. De lijders, in 's vijands handen gevallen, behoeven alsdan niet van de brancard's te worden geligt, waardoor nieuwe schokken en pijnlijke aandoeningen zooveel mogelijk worden vermeden.

Opmerkelijk is de ziekentrein der Malthezer ridders: op de locomotief volgt een wagon voor de directie, daarna eene keuken in den meest volledigen staat, dan eene eetkamer, vervolgens ziekenwagens en eindelijk een rijtuig, waarin boeken, schrijfgereedschap en wat dies meer zij voorhanden waren.

Er werd veel gesproken over de wijze, hoe het doelmatigst de bedden in de wagens te bevestigen. Men wilde ze hangen aan elastieke banden, om de schokken te neutraliseren; zulks werd goedgekeurd op spoorwegen; in de wagens op het slagveld echter niet; de elasticiteit, dat geschommel op en neer, scheen daar eer nadeelig te zijn. — Wat de bovenbedoelde luchtverversching der wagens betreft, deze scheen reeds tijdens den jongsten oorlog in Duitschland op eene goede hoogte te wezen; ze heeft veel bijgedragen tot versterking der zieken bij de transporten.

Gaarne had ik thans ter sprake willen brengen de vervoermiddelen te water, zooals we die hier op onze tentoonstelling hebben gezien, en die te Brussel ontbraken; ik bedoel de als ambulance ingerigte schuit of boot, welke voor het transport der zieken en gewonden op uitnemende wijze dienst kunnen doen. Maar de tijd voor de bespreking van dit onderwerp was verstreken, en de gelegenheid ontbrak mij dus van dit even nuttig als eenvoudig middel te gewagen. Na eenige gedachtewisseling over de beste wijze van op- en inrigting van tenten en barakken werd deze zitting opgeheven.

Maandag, 2 October, werd de vergadering geopend met de bespreking van het 11de vraagpunt der 2de sectie, luidende:

«Quels soins faut-il prendre des cadavres sur les champs de «bataille?»

De rapporteur, Dr. Guillery, zegt, dat ná het gevecht en het vervoer der gewonden er nog een pligt te vervullen blijft; het is de zorgvuldige opneming van het slagveld, zoo uit eerbied voor de dooden, als in het belang der levenden. De zorg voor het begraven kan aan geene der strijdende partijen worden overgelaten. Het is het belang en de pligt van naburige volken tusschen beide te komen, om het begraven te bewerkstelligen en de terreinen te zuiveren. Een eerste zorg is de verwijdering der lijkenberoovers — de hyena's der slagvelden — eene zaak, welke, naar het algemeen gevoelen, alléén aan de politie ter beteugeling en uitroeijing kan worden overgelaten. Over de geschikte wijze van begraven liep nu het debat. Tot hiertoe had de vernietiging der lijken plaats door scheikundige processen, door ongebluschte kalk, pek en petroleum. De heer van de Vijvere vond deze methode onvoldoende; ná dusdanige vernietiging bleven er nog altijd ligchaamsdeelen over, welke tot ontbinding overgaan. Hij vestigde derhalve de aandacht op een wagen van *Kuborn*, waarin, door een crematorisch toestel, 12 lijken per uur kunnen verbranden.

Dit punt gaf veel stof tot overweging. De heer Créteur, destijds belast met het desinfecteren te Sédan, heeft, evenmin als de 300 door hem gebezigde arbeiders, daarvan eenig letsel bekomen. Hij gelooft dat de eigentlijke crematie niet uitvoerbaar is; de toestellen zijn niet geschikt; de oplossing dezer kwestie moet eerder gezocht worden in de soort van grond, waarin de begraving plaats heeft; in zandgrond wordt de verrotting bespoedigd, in vette of kleigronden blijft het lijk maanden lang geconserveerd, terwijl de ontbinding slechts langzaam vordert. Een ander wil de lijken verdrogen door cement, een derde beveelt weder een nieuwe methode aan.

De rapporteur besluit met den wensch, dat aan het *Roode Kruis* zich eene vereeniging moge aansluiten, welke onder den naam van het *Zwarte Kruis*, zich uitsluitend belast met de zorg voor de dooden. Eenige leden hebben bezwaar tegen de vermeerdering van vereenigingen. Aan den overwinnaar zij het overgelaten deze aangelegenheid te behartigen.

Op deze kwestie volgde het punt omtrent de gewonde en op het slagveld dwalende paarden. Tot dusver heeft men in de

paarden geen ander belang gesteld dan dat der diensten, welke ze kunnen bewijzen; het gevoel van menschelijkheid heeft zich niet tot de dieren uitgestrekt. Zoo ongeveer begon de rapporteur zijn onderwerp toe te lichten. Het paard, zegt hij, is uit een militair oogpunt van ontwijfelbare waarde; als de kosten der behandeling de waarde der herstelde dieren niet overtreffen, als de aard der wonden niet belet ze verder te benuttigen, dan worden ze verzorgd en bewaard; in elk ander geval is het wijs van elke behandeling af te zien.

Op het slagveld wordt dikwijs een groot aantal paarden door ongeneeslijke wonden getroffen; aan hun ongelukkig lot overgelaten zijn ze dikwerf aan een wreeden en langen doodstrijd ten prooi. Is men niet verpligt, zoo vraagt hij, uit een gevoel van regtmatig medelijden, aan zulk een lijden zoo spoedig doenlijk een einde te maken? De doode paarden moeten dadelijk verbrand worden of zoodanig begraven, dat hunne uitwasemingen geen ernstig gevaar kunnen veroorzaken. In 1870 dreef in de Maas, na de ramp van Sédan, eene groote menigte paardenlijken. Deze wijze van opruiming verdient de strengste afkeuring; tot op verren afstand kan het door de ontbinding dier lijken besmette water zijn heilloozen invloed doen ondervinden. De van inwendige ziekten vrije, voor de dienst ongeschikte, paarden, die niet dan met groote kosten kunnen worden onderhouden, moeten geslagt en tot voedsel van den soldaat aangewend worden. Ten slotte reclameert hij voor den militairen veearts het voorregt der neutraliteit, welke bij de conventie van Genève aan de officieren van gezondheid en de intendance is toegekend. Deze uitsluiting is eene verkrachting van regt, waardoor belet wordt, dat de veearts de gewonde of zieke paarden verzorgt, dan wel den geneesheer bijstaat, of toezigt houdt op de verbranding of begraving der dierenlijken.

Geen debat ontstond ten gevolge dezer beschouwingen, welke met belangstelling werden gevolgd als eene zaak, waaraan het karakter van internationaal belang niet kan worden ontzegd.

De heeren Porter, Howard en White bespreken de opleiding der geneeskundigen en hunne voorbereiding tot den werkkring, welke hen in den oorlog wacht, waarna de zitting wordt opgeheven.

De zitting van Dingsdag, 3 October, was bepaald voor de bespreking der hulp en zorg aan de krijgsgevangenen te verleenen; rapporteur ROMBERG.

Waar de stoffelijke verbetering der menschheid wordt behandeld, daar mag, ná de gedachtewisseling over de hulp aan gewonden en de zorg voor dooden, die voor de krijgsgevangenen niet achterwege blijven. De groote massa strijders, in onzen tijd op het slagveld gebragt, maakt het dringend noodig maatregelen te nemen tot bescherming van hen, die in 's vijands hand zijn gevallen. Wel is waar leven wij in geen tijd dat wij, ten aanzien van krijgsgevangenen, voor barbaarsche handelingen te duchten hebben, maar er blijft altijd eene soort verschil tusschen hetgeen van het eigenaardig welbehagen eener natie afhangt en hetgeen voorspruit uit de toepassing van vaste regels, welke berusten op de algemeene goedkeuring en de eerbiediging der diplomatie.

Er is dus te letten: 1°. op de behoorlijke vaststelling van maatregelen tot bescherming; 2°. op de sanctie van die maatregelen door eene overeenkomst tusschen alle beschaafde natien; 3°. op de erkenning der vereenigingen tot hulp aan de krijgsgevangenen, met zoodanige regten als aan het karakter van hare taak geëvenredigd zijn.

Eene werkelijk belangwekkende schets wordt door den redenaar gegeven van de behandelingen, door krijgsgevangenen ondergaan van oudsher af tot aan de conferentie van Brussel in Julij 1874, waar de grondbeginselen dezer aangelegenheid werden vastgesteld.

Dit onderwerp, waarover geen der aanwezigen verder het woord voerde, werd afgewisseld door de lezing en bespreking der rapporten over de regeling der renseignementen bij de legers te velde, door de heeren HEYFELDER en PILLOY.

Bij dien dienst bestaan nog vele leemten. De laatste wenschte dat een afzonderlijke diensttak ter zake wierd georganiseerd door het Roode Kruis. Om de registers naauwkeurig te maken en de identiteit der gewonden en dooden gemakkelijk te kunnen constateeren, wordt het middel aangeprezen, dat in Duitschland in gebruik is, bestaande in een koperen plaat, door den soldaat om den hals gedragen en voorzien van diens naam, zijn regiment, enz. Vol-

gens de militaire bepalingen, zegt de spreker, wordt aan de artillerie de zorg opgedragen de voorwerpen te verzamelen, welke op het slagveld zijn achtergebleven. Dit geldt voornamelijk de wapenen. Groot nut zou het hebben, als eene vereeniging vrijwilligers zich wilde belasten met het bijeenzoeken der zaken, waarvan de legerdienst geene notitie neemt.

Men gelooft, dat ook op dit gebied de vrijwillige hulp evenmin zal ontbreken als op dat der verpleging van de gewonden. Eenige regelen worden aan de hand gedaan, waardoor men het voorgestelde doel zou kunnen bereiken; ofschoon door anderen geene waarde wordt gehecht aan de instelling van informatie-bureaux, zoolang de soldaat — 't werd hierboven reeds gezegd — niet voorzien is van de plaat, waaruit zijne identiteit blijkt en die, behalve den naam, eenige aanwijzing bevat omtrent zijn oorsprong, geboorteplaats enz. Een der sprekers, tijdens den fransch-duitschen oorlog belast geweest met het vervoer van gewonden, zegt, dat het vermist raken van wel 1000 Duitschers voornamentlijk te wijten is aan de omstandigheid, dat de gewonden, die onderweg stierven, moesten worden verwijderd of achtergelaten, zonder dat eenig herkenningsteeken hem in staat stelde opgaaf van zoodanige dooden te doen. De voorzitter, Prince de Caraman Chimay, doet eenige mededeelingen omtrent de informatie-bureaux, welke in Zwitserland hebben gewerkt. Men moest die op het slagveld zelf oprigten, meende hij, en in gemeenschap stellen met een naburig bureau, dat vervolgens in betrekking moest staan met het centraal bureau van een naburig land. Elke regering moest, volgens hem, daartoe een speciaal personeel benoemen aan het digtst bij de plaats des gevechts gelegen diplomatiek agentschap. Onder het toezigt daarvan zou de correspondentie der krijgsgevangenen worden gecontroleerd enz., welk stelsel aan de strijdende partijen eene volkomene zekerheid zou kunnen geven ter voorkoming van indiscretie, en aan de correspondenten alle waarborgen van spoed en naauwkeurigheid.

Aangestipt werd nog de alarmfluit, aan de fransche soldaten bij den jongsten oorlog gegeven, om, ingeval van verwonding of afzondering, door dit middel hulp in te roepen. De zitting werd gesloten door de voorlezing van een verslag in het Engelsch van

een Amerikaanschen geneesheer, over de poging om verstikking door indompeling te genezen.

En hiermede eindig ik; ná 3 October heb ik geene zitting meer bijgewoond; eene ligte ongesteldheid, welke mij reeds een paar dagen had gekweld, noodzaakte mij Woensdag, 4 October, huiswaarts te gaan.

Er blijft mij nog over, bij de betuiging mijner erkentelijkheid voor de vereerende opdragt, om het Hood-comité te vertegenwoordigen, vriendelijk te verzoeken om welwillendheid en toegevendheid voor de vele leemten en gebreken, welke dit rapport aankleven. Bij den aanvang er van heb ik gewezen op de moeijelijkheid, welke voor mij als niet-deskundige in de behoorlijke uitvoering der opdragt was gelegen; — aan het slot geef ik de verzekering, dat, zoo het rapport het voorregt mist aan de verwachting te beantwoorden, mijn wil daarvan geenszins de schuld draagt.

Ten slotte mag ik zeer roemen de ontvangst, welke mij, als uw gedelegeerde, is te beurt gevallen, zoo van de verschillende autoriteiten als van de congresleden zelf. Ook heb ik de eer gehad in particulier gehoor bij den Koning te worden toegelaten, die mij de eer aandeed breedvoerig te spreken over de «Conférence géographique» te Brussel, waarin Z. M. een levendig belang stelt en van welke geleerde vergadering HD. voorzitter is. Ook aan 's Konings tafel had ik het voorregt te worden uitgenoodigd. Van 's Konings tafel tot 's Konings woord — il n'y a qu'un pas. Dat woord — het werd door HD. tegenwoordigheid bij de opening van het congres welsprekend vertolkt — is een hartelijke wensch voor het slagen der pogingen, door het congres ten bate der menschheid in het werk gesteld.

Met dien wenseh van ganscher harte instemmende heb ik de eer te zijn

De gedelegeerde van het Hoofd-comité der Nederlandsche Vereeniging tot hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog,

van Hardenbroek van Berg-Ambacht.

Huize Weldam bij Goor, 24 October 1876.

VERSLAG DER VIJFDE ALGEMEENE VERGADERING,

gehouden op Woensdag 3 October 1877, in het lokaal «Diligentia», te 's Gravenhage.

Voorzitter: Jhr. F. V. A. Ridder de Stuers. *Secretaris:* Dr. B. Carsten.

Op de presentielijst hebben geteekend: het eerelid der Vereeniging W. J. Knoop; de Voorzitter de Stuers; de heeren A. 't Hoen en A. J. Willems, Overschie; Jhr. Alberda van Ekenstein en Gratama, Groningen; S. Essenius Greeff en H. W. Fangman, Dordrecht; Mevr. van Wickevoort Crommelin en Mevr. May—Leemans, (vrouwen), 's Hage; Dr. Kips en Dr. Post, (mannen), 's Hage; Jhr. Pompe van Meerdervoort, Bergen-op-Zoom; Dr. Hesselink, Almelo; K. Oly, Schermer en omstr.; Jhr. W. E. Engelen, Leeuwarden; Bn. van Nagell, Lochem en Laren; van der Monde en Gualterie van Weezel, Overbetuwe; J. A. M. Haak, Wageningen; H. L. Verspijck, Maastricht; J. Baum, Harderwijk; Mascheck, Nijmegen; Dr. H. J. E. van Hoorn, Hoorn; van Sytzama, Dantumadeel; Tilman, 's Bosch; Dr. Brondgeest, Utrecht; Dr. Gori, Amsterdam; Armand Sassen en A. P. Scheltus, Breda; en D. Fyan, Bergschenhoek.

De leden van het Hoofd-comite: C. F. van Meurs, L. Mulder, Wm. Staring, D. C. A. van Hogendorp, H. Hardenberg en D. Polak Daniels.

De Voorzitter opent de Vergadering en heet de aanwezige dames en heeren hartelijk welkom. Toen hij twee jaren geleden het voorregt mogt smaken hier het voorzitterschap te bekleeden, heerschte er in Europa vrede en rust. Sedert zijn de omstandigheden aanmerkelijk veranderd, en de gevolgen daarvan zijn voor de Vereeniging van het Roode Kruis niet achterwege gebleven. Ten gevolge toch van de verwikkelingen in het Oosten van ons werelddeel werd ook de Nederlandsche Vereeniging wederom geroepen op verschillend gebied, en in onderscheidene landen,

hulp te verleenen. Het Hoofd-comité, daartoe uitgenoodigd, heeft al het mogelijke gedaan om de Nederlandsche Vereeniging een aandeel te verzekeren in de schoone roeping om hulp te verleenen aan zieken en gewonden. Zoowel aan hetgeen uit St. Petersburg als uit Constantinopel ten dien einde werd gevraagd, is voldaan. Aan beide zijden is hulp verleend en zoowel dus zij, die onder Rusland's vanen strijden, als zij die zich scharen onder de Halve Maan, kunnen gelijkelijk verzekerd zijn van de hulpvaardigheid en den steun van het Roode Kruis.

Riep alzoo de uitgebarsten Europeesche oorlog de Vereeniging tot een werkdadig optreden, ook in onzen eigen boezem, in onze Oost-Indische bezittingen, werd door haar niet stil gezeten. Ook voor dat doel werd veel gegeven, veel steun gevraagd. Het verslag van de werkzaamheden van het comité te Batavia over 1876 heeft uitvoerig vermeld, wat er verricht is. Een punt in dat verslag had spreker bijzonder getroffen, namelijk de wensch daar uitgesproken om lectuur te ontvangen voor de gewonde krijgers, daar dit vooral zoozeer kan strekken om hen op te beuren in hun smart en lijden. Die wensch heeft dan ook aanleiding gegeven tot de oproeping aan de comités, om lectuur te verstrekken.

Z. M. de Koning, die steeds zijne welwillende belangstelling aan het hoofdbestuur betoonde, gaf zijnerzijds last een belangrijken voorraad boeken tot bedoeld einde te verzenden. En ook zeer vele comités en particulieren bleven niet in gebreke hunne bijdragen daartoe af te zonderen. Zoowel voor hetgeen zij hebben gedaan in het belang van onze eigene krijgslieden in Oost-Indië, als voor hunne krachtdadige medewerking om te voldoen aan de uitnoodiging tot het verleenen van hulp in den Russisch-Turkschen oorlog, verzocht spr. de heeren en dames afgevaardigden den hartelijken dank van het Hoofd-comité te willen aannemen, en dien ook over te brengen aan de comités in hunne woonplaatsen.

De Voorzitter wenscht nu allereerst over te gaan tot de benoeming van 5 leden tot het nazien der rekening. Hij noodigt de heeren ENGELEN (Leeuwarden), MASCHECK (Nijmegen), POST ('s Gravenhage), VAN NAGELL (Lochem) en VAN HOORN (Hoorn) uit zich wel met die taak te willen belasten, zijnde de Penning-

meester bereid hun alle noodige inlichtingen te verschaffen.

Genoemde heeren verklaren zich bereid bedoeld onderzoek in te stellen, waartoe zij zich in een der aangrenzende lokalen vereenigen, terwijl inmiddels de algemeene Secretaris door den Voorzitter wordt uitgenoodigd het verslag uit te brengen.

I. Verslag van de verrigtingen van het Hoofd-comité en van den staat der Vereeniging.

(Dit verslag is geplaatst aan het hoofd dezer Handelingen.)

De *Voorzitter* dankt den Secretaris voor het uitgebragt volledig verslag.

II. Rekening en verantwoording van het geldelijk beheer van het Hoofdcomité in de jaren 1875/76 en 1876/77.

De heer VAN HOORN brengt, namens de Commissie met het onderzoek dezer rekeningen belast, rapport uit. De Commissie heeft met de meeste naauwkeurigheid de overgelegde bewijzen van ontvangsten en uitgaven nagezien, en bevonden, dat die volkomen met de opgaven sluiten, zoodat zij geene enkele aanmerking heeft te maken. Alleen wenscht zij nog de aandacht der Vergadering te vestigen op een verblijdend feit, bij het onderzoek gebleken. Op de rekening van 1875/76 is geboekt als ontvangen, ten behoeve van Atjeh, *f* 5325.33_5; uitgegeven voor dat doel *f* 5415. Werd belegd *f* 2597.33.

Op de rekening 1876/77 is geboekt als ontvangen voor Atjeh *f* 2645.51^5; voor den Russisch-Turkschen oorlog *f* 2715.— terwijl is uitgegeven voor Atjeh *f* 3504.80^5 en voor den oorlog in Europa *f* 6035.70.

In 't laatste jaar is dus meer uitgegeven dan ontvangen *f* 4180.— Men heeft echter dit tekort kunnen dekken door de contributiën der afdeelingen en de renten van het kapitaal der Vereeniging, zoodat de *f* 3600, in 1875/76 belegd, onaangeroerd konden blijven en niet behoefden te worden afgeschreven.

Voorts heeft de Commissie alle bewijzen van inschrijving op de Grootboeken aanwezig bevonden, en is haar gebleken dat de Vereeniging in den aanvang van dit jaar in 't bezit was van *f* 77000 in 2½ percents en 34000 in 4 percents inschrijvingen.

De Commissie stelt derhalve voor de rekening en verantwoording over beide jaren goed te keuren, met dankzegging aan

het Hoofdbestuur voor de uitnemende wijze, waarop de geldmiddelen zijn beheerd, en vooral voor de zeer zuinige wijze waarop dit is geschied. De wenk, voor twee jaren gegeven, om vooral zuinig te beheeren, is ten volle in acht genomen. Inzonderheid komt daarvoor dank toe aan den geachten Penningmeester der Vereeniging.

De *Voorzitter* dankt den rapporteur en de Commissie voor de genomen moeite, verzoekt den Penningmeester wel den dank hem gebragt te willen aannemen, en stelt voor de rekeningen goed te keuren. Daartoe wordt besloten.

III. Ontwerp van eene algemeene regeling der werkzaamheden van de Vereeniging.

Er worden geene algemeene beschouwingen gevoerd; achtervolgens komen de artikelen in behandeling.

Art. 1 wordt goedgekeurd aldus:

De comités trachten door alle gepaste middelen het getal der leden van de Vereeniging te vermeerderen.

Art. 2 luidt:

Het opleiden en vormen van ziekenverplegers en verpleegsters behoort tot eene der voornaamste zorgen van de comités.

Zij trachten ter plaatse, waar burger-ziekeninrigtingen of militaire hospitalen bestaan, met de besturen dier inrigtingen overeenkomsten aan te gaan, om de leden der Vereeniging, daartoe bestemd, aan het ziekbed onderrigt in het verplegen van zieken te geven.

De heer Post is bevreesd dat dit artikel aanleiding zal geven tot zwarigheden en wel van twee zijden, zoowel van den kant der ziekenverplegers en verpleegsters, die men eene opleiding wenscht te verschaffen, als van de zijde der bestuurders van de ziekeninrichtingen, waar dit zou kunnen geschieden. Theoretisch klinkt de bepaling beter dan zij, naar Spr. meent, in de werkelijkheid zal blijken te voldoen.

Wat in de eerste plaats aangaat de artsen, aan het hoofd van ziekeninrigtingen geplaatst, van deze zullen er, meent hij, weinigen gevonden worden, die zullen willen toestaan, dat de zieken gebruikt worden, om enkele uren aan de aanstaande

verplegers en verpleegsters onderwijs te verschaffen. In den regel toch kan zoodanige handeling niet gerekend worden te zijn in het belang der zieken zelf, voor wie toch in de eerste plaats dient te worden gezorgd. Op de ziekenzalen liggen zware en ligtere zieken. Waar en bij wie zal nu dat onderwijs moeten worden gegeven?

Maar ook van den kant der ziekenverplegers en verpleegsters vreest hij bezwaar. Spr. is zelf in de gelegenheid geweest over dit bezwaar te oordeelen. Hij is hier ter stede belast aan bedoelde personen les te geven. Hij heeft toen een ander middel gevonden om dit mogelijk te maken, namelijk heeft hij een verband laten aanleggen in vivo en enkele personen in de zaal laten komen.

Wat het mannelijke personeel nu betreft, daarvoor leverde deze maatregel geen het minste bezwaar op. Maar van den kant der verpleegsters werden bezwaren vernomen. Spr. gebruikt gewoonlijk voor dit onderwijs onnoozele miliciens. Maar nu is het toch gebeurd dat deze later op straat de dames-verpleegsters groetten. Vandaar acht Spr. in 't geheel de bepaling niet wenschelijk. De Directeuren van hospitalen zullen toch huiveren de zalen, waarin zwaardere zieken liggen, open te stellen en voor de verpleegsters is het onaangenaam. Spr. meent dat het veel practischer is de wijze van handelen geheel over te laten aan de personen, belast met het les geven.

De heer Gori wil geenszins de bezwaren, door den vorigen spreker opgesomd, ligt tellen, maar meent aan den anderen kant toch er op te moeten wijzen, dat in Amsterdam reeds plaats heeft wat hij minder practisch noemde. Daar worden in eene inrigting ziekenverplegers en verpleegsters toegelaten om les te nemen aan het ziekbed.

De heer Hardenberg wijst er op dat de tweede alinea aanvangt met de woorden: „Zij trachten" enz. Het is dus volstrekt geene verpligting die wordt opgelegd. Natuurlijk gaat het niet aan zware zieken te bezigen, maar men zou les kunnen geven bij ligte zieken. In elk geval is de bedoeling van het artikel juist de wijze van handelen zoo ruim mogelijk te laten en die te laten afhangen geheel van plaats en gelegenheid. Buitendien in verschillende steden geschiedt het reeds nu; in Bergen-op-Zoom o. a.

heeft Spr. zelf de zaak nagegaan en daar ging het goed. Veel hangt af van de vraag in hoever de geneesheer zelf ingenomen is met de zaak. Is hij werkelijk gezind, wil hij onderwijs geven, zooals het Roode Kruis dit wenscht, dan gaat de zaak van zelf. Maar heeft hij bezwaar, dan stuit men natuurlijk op allerlei moeijelijkheden.

De heer Post merkt op dat, gelijk het Hoofd-comité kan weten, hij een groot voorstander is van practische vorming. Alleen heeft hij gemeend te moeten wijzen op de bezwaren, die zich hier hebben voorgedaan.

Art. 2 wordt daarop onveranderd goedgekeurd.

Art. 3 luidt aldus:

De Comités stellen zich tot taak om, van de ten hunnen behoeve beschikbare gelden, successivelijk aan te schaffen en beschikbaar te houden, — hetzij in het geheel of ten deele, — het materieel, dat in de eerste dagen bij het optreden in tijd van oorlog allerdringenst noodig is, zooals:

draagbaren (brancards),	halsdoeken,
raderbaren,	paar sokken,
kribben,	pantoffels,
matrassen,	slaapmutsen,
hoofdpeluwen,	handdoeken,
stroozakken,	eetpotten,
bedlakens,	drinkkannen,
wollen dekens,	medicijnkopjes,
hemden,	waterpotten,
onderbroeken,	waterketels, enz,

Een en ander overeenkomstig de modellen daarvoor door het Hoofd-comité reeds aangewezen of later aan te wijzen.

Wijders eenige chirurgicale instrumenten en verbanden.

De afgevaardigde van *Over-Betuwe* vraagt waarom aan 't slot van dit artikel afzonderlijk zijn genoemd « chirurgicale instrumenten en verbanden »? Voor de comités, die buiten zijn, is het toch zeer wenschelijk ook daarvan modellen te bezitten. Bij instrumenten ontstaan immers ook dikwijs wijzigingen. Hij wenschte daarom deze wijziging in het artikel aan te geven, dat namelijk achter « waterketels,» gevoegd worde: « wijders eenige

chirurgicale instrumenten en verbanden» waarop dan volgen moet: «Een en ander overeenkomstig de modellen» enz.

De heer MASCHECK vraagt of het niet wenschelijk is de aanschaffing van goederen door de comités zelf niet verpligtend te maken? Hij althans gelooft dat de behoeften het best door het Hoofd-comité zullen gekend worden, en dat het dus dikwijls beter vrucht zal dragen het Hoofdbestuur fondsen te verschaffen, om daarover naar het beste weten te beschikken.

De heer POLAK DANIELS antwoordt dat, gelijkt het artikel luidt, het volstrekt geene verpligting is voor de comités zich eigen materieel aan te schaffen. Zijn er comités, die meenen, dat het beter is geld te zenden aan het Hoofd-comité, dit zal die gelden volgaarne gebruiken. Alleen is het artikel een leiddraad voor de comités, die wel een eigen materieel verlangen.

De heer MASCHECK herneemt dat de beschikbaarstelling tweeledig is, namelijk van gelden en van materieel. Indien echter het hebben van eigen materieel niet verpligtend is, dan heeft hij geen bezwaar tegen het artikel.

De heer POMPE VAN MEERDERVOORT zou niet gaarne het gesprokene door den afgevaardigde uit Nijmegen beamen. Vooral toch in kleinere plaatsen, maar ook in de grootere, is het moeijelijk in tijd van vrede het personeel, aan de comités verbonden, gaande te houden en het comité zelf levendig te houden. Daar, wáár in de comités dames zijn, doen deze daarvoor gewoonlijk hun best door het maken van verbanden enz. Maar als men nu, gelijk Nijmegen wil, in vredestijd niets doet dan alleen geld verzamelen om dit aan het hoofdbestuur te zenden, dan, vreest spreker, zullen de Comités spoedig dood gaan. Alleen door te arbeiden, door verbanden te maken, en te laten zien, welke de behoeften der Vereeniging zijn, houdt men in tijd van vrede de Comités bij elkaar. Door dit artikel zal men komen tot eene uniforme verbandverzameling, welke het Hoofd-comité moeijelijk zelf kan bijeenbrengen. Daarom wenscht spreker dit artikel te behouden zooals het luidt, en kan hij niet instemmen met het verlangen van Nijmegen, dat de comités alleen geld aan het Hoofd-comité zullen zenden.

Art. 3 wordt hierop, met de wijziging door Overbetuwe aangegeven, goedgekeurd.

Art. 4 wordt goedgekeurd als volgt:

De bepaling in art. 3 belet de Comités niet om ook nog andere voorwerpen, zooals ziekenwagens, ziekententen, keukenransels, keukenwagens, barakken tot verpleging van zieken, verbandransels enz. aan te schaffen, doch hiertoe wordt niet overgegaan, dan wanneer aan het bepaalde in gemeld artikel is gevolg gegeven.

Art. 5 luidt aldus:

Ten einde het Hoofd-comité bekend zij, over welk materiëel bij een opkomend oorlogsgevaar kan beschikt worden, zenden de comités aan hetzelve, op den 1 Junij van elk jaar, een gedetailleerden staat, aanwijzende het aanwezig materieel waarover beschikt kan worden, en wat sedert de laatste opgave is aangeschaft. Het jaarlijksch verslag van den toestand der inrigting, bedoeld bij de 6de alinea van art. 2 der statuten, wordt met de hierbedoelde opgaven tegelijkertijd overgelegd.

De heer Alberda wenscht eenige inlichtingen omtrent dit artikel, dat hem niet regt duidelijk is. Het schijnt dat het artikel uitgaat van het denkbeeld, dat er bij de comités aanwezig is een magazijn, waarvan men elk jaar den toestand moet opgeven. Nu meent spreker dat dit niet het geval behoorde te zijn. Trouwens bij het Hoofd-comité in den Haag heeft men zelfs het bestaande magazijn opgeruimd. Z. i. kan een magazijn bij de comités niet altijd beantwoorden aan de bedoeling. Het heeft veel kans om te verouderen. Wat bedoelt het artikel nu? Is de bedoeling dat er bij de comités geene opeenstapeling plaats hebbe van goederen, die kunnen verouderen, dan is hij tevreden. Anders heeft hij bezwaar tegen het artikel.

De heer Hardenberg antwoordt dat de bedoeling is, dat de comités van den staat van hun magazijn verslag geven.

In art. 3 is het aan de comités vrijgelaten zich eigen materieel aan te schaffen. Doen zij dit, dan hebben zij een magazijn, waarvan zij eenmaal 's jaars aan het Hoofdcomité verslag geven. Hebben zij geen magazijn, dan deelen zij dit eenvoudig mede.

De heer Alberda herneemt, dat hij art. 3 zoo had opgevat dat, zoodra er oorlog ontstond, bij de comités eigen materieel beschikbaar zou worden gesteld.

De heer HARDENBERG wijst daarentegen er op, dat art. 3 staat onder de paragraaf « voorbereiding in tijd van vrede » even als art. 5. Hebben de comités een magazijn volgens art. 3 dan geldt art. 5; hebben zij het niet, dan vervalt art. 5 voor hen. Het doel van art. 5 is alleen, dat men ten allen tijde wete over welk matericel de Vereeniging bij oorlogsgevaar dadelijk kan beschikken.

De heer ALBERDA blijft van meening, dat als er in de magazijnen veel materieel aanwezig is en er een lange vredestijd is, veel kans bestaat dat het materieel veroudert, zoodat men bij het uitbreken van een oorlog op zijne aanbieding wel eens het antwoord zou kunnen bekomen: dat kunnen wij niet gebruiken, er is eene andere uitvinding gedaan. Dit zou zeer nadeelig werken op het Roode Kruis en den gevers zeer onaangenaam aandoen. Daarom zou hij de voorkeur er aan blijven geven, dat de comités aanwezig hadden modellen van materieel die voortdurend in overleg met het Hoofdbestuur vernieuwd worden, naarmate er nieuwe uitvindingen op dat gebied worden gedaan. Breekt een oorlog uit, dan is ieder comité in staat materieel te maken naar die laatste modellen, en als dan ieder comité maakt wat hem bijzonder is opgedragen, dan zou men door verdeeling van arbeid onmiddellijk kunnen gereed zijn, zonder vrees te hebben dat het materieel verouderd of door mot bedorven is, gelijk het geval zijn zou als men in vredestijd alles in magazijnen gaat ophoopen. De magazijnen mogen nog zoo fraai zijn aangelegd en uitmunten door orde en sierlijkheid, als een oorlog uitbreekt, na een vredestijd van 10 jaar, zal het materieel veelal verouderd en niet meer bruikbaar zijn.

De heer HARDENBERG merkt op, dat het materieel bij voorkeur zal bestaan uit de voorwerpen aanbevolen in art. 3, voorwerpen die meerendeels ten allen tijde zullen kunnen gebruikt worden. Men mag dus aannemen, dat de comités met oordeel zullen kiezen en wel de voorwerpen die 't minst aan bederf onderhevig zijn. Maar bovendien acht hij de vrees van den heer ALBERDA overdreven. Als men toch nagaat hoeveel er in de magazijnen van het leger is opgestapeld, jaren lang, zonder aan bederf blootgesteld te zijn, dan gelooft Spr. dat er zooveel vrees voor onze magazijnen niet behoeft te bestaan.

De heer ALBERDA zal niet verder over de zaak disputeren. Hij heeft de opinie van zijn comité doen kennen. Zijne bezwaren zijn niet opgelost. In art. 3 is ook sprake van verbanden. Juist deze staan bloot aan veroudering. Na de ontvangen inlichting, dat elk comité vrijheid heeft zich te voorzien van materieel zal Spr. in zijn comité nooit voorstellen dergelijk magazijn op te rigten, maar wel door goede modellen van verbanden en andere artikelen trachten te blijven op de hoogte van den tijd, om desgevorderd dadelijk het Hoofd-comité te kunnen verheugen met eene groote hoeveelheid doelmatige middelen.

Art. 5 wordt hierop onveranderd goedgekeurd, evenals art. 6, aldus luidende:

B. *Bij het ontstaan van een oorlog, waarbij* NEDERLAND *onzijdig is.*

Art. 6.

In gevallen van oorlog waarin Nederland niet betrokken is, bepaalt en regelt het Hoofd-comité, in overleg met de betrokkene autoriteiten, de wijze waarop door de Vereeniging hulp zal worden verleend aan de zieke en gewonde krijgslieden behoorende tot de oorlogvoerende mogendheden.

Art. 7 luidt aldus:

Als beginsel wordt aangenomen, dat in de gevallen, in het laatstvoorgaande artikel aangewezen, geene maatregelen worden beraamd tot het verleenen van hulp bij het eerste treffen op het slagveld, waardoor het volgen van de strijdende partijen in de zoogenaamde eerste linie komt te vervallen.

De heer LODEWIJK MULDER stelt eene redactiewijziging voor, om namelijk te lezen: « geene maatregelen worden beraamd tot het verleenen van hulp in de zoogenaamde eerste linie der strijdende partijen.» Hij meent dat daardoor juister de bedoeling wordt uitgedrukt.

Dien overeenkomstig wordt besloten en het artikel aldus gewijzigd goedgekeurd.

Art. 8 luidt aldus:

De zorg der Vereeniging bepaalt zich alzoo in de eerste plaats tot het verleenen van hulp.

a door het oprigten van tijdelijke ambulances of lazaretten, liefst in daartoe te huren of beschikbaar gestelde gebouwen,

schuren, schoollokalen, kerken, enz. gelegen in of in de nabijheid van de tweede evacuatielinie, waarin de zieken en gekwetsten, die van de eerste verbandplaatsen, welke zich in de eerste linie bevinden, worden vervoerd, kunnen worden opgenomen en verpleegd;

b door post te vatten bij spoorwegstations of andere aanlegplaatsen van voer- of vaartuigen, langs welke de zieke en gekwetste krijgslieden van het oorlogstooneel worden vervoerd, ten einde eenige verkwikkingen uit te reiken, en zoo zij van die stations of aanlegplaatsen naar eene ziekeninrigting, aldaar of in de nabijheid, ter verpleging moeten worden overgebragt, daarbij behulpzaam te zijn door middel van raderbaren of gewone brancards;

c door het aanschaffen en inrigten van vaartuigen geschikt tot het vervoer van zieken en gekwetsten en van goederenwagens tot vervoer van materieel.

De heer Gratama vraagt of het sub *c* geschrevene niet op eene vergissing berust. Terwijl Holland onzijdig is, zouden volgens dit artikel wel vaartuigen aangeschaft kunnen worden tot ziekenvervoer maar niet wagens. Als Holland onzijdig is, gaat onze Vereeniging toch naar elders, waar veelal beter wagens zullen kunnen dienst doen dan vaartuigen. Hij stelt dus voor te lezen: « van voer- en vaartuigen. »

De heer Hardenberg ziet in die wijziging geen bezwaar.

De heer Gori vraagt, of het denkbeeld is de ambulances zelfstandig te doen optreden of ze te plaatsen onder het legerbestuur.

De heer Carsten antwoordt in laatstbedoelden zin.

De heer Gori heeft dan eene kleine aanmerking tegen de redactie. Sub *a* is sprake van ambulances die opgerigt worden « in of in de nabijheid van de tweede evacuatielinie. »

Dit zal moeten zijn: « tweede linie »

Immers zijn twee linien verbonden door de evacuatielijn.

De heer Hardenberg geeft die opmerking toe.

De heer Post merkt op, dat sub *a* sprake is van het inrigten van ambulances o.a. in kerken. Aangezien de statistiek bewijst dat kerken de slechtste lokalen zijn ter verpleging van zieken, stelt hij voor het woord *kerken* te schrappen.

De heer HARDENBERG merkt op, dat kerken alleen worden genoemd om gebezigd te worden in geval van nood.

De heer POST meent, dat men niettemin nu niet door de opneming er van in het artikel de aandacht op kerken moet vestigen. In tijd van nood wordt men er van zelf toe gedwongen.

De *Voorzitter* merkt op dat kerken toch zeer dikwijls gebruikt zijn.

De heer POST geeft in overweging het woord «desnoods» voor «kerken» te voegen.

De *Voorzitter* meent dat het beste is het artikel te laten als het is.

De heer BRONDGEEST maakt de opmerking dat sub *a* de inrigting van ambulances wordt gewenscht «liefst» in gebouwen, schuren, schoollokalen en kerken. De ondervinding nu leert dat de verpleging daar veel minder goede resultaten oplevert dan in tijdelijke ambulances of lazaretten. Daarom wenscht hij het woord «liefst» te laten vervallen.

De heer HARDENBERG heeft daartegen geen bezwaar.

Met de door het Hoofd-comité overgenomen drie wijzigingen, wordt het artikel alsnu goedgekeurd.

Artikel 9 luidt aldus:

Wordt tot het verleenen van de hierbedoelde hulp besloten, dan geeft het Hoofd-comité daarvan kennis aan de comités en rigt tegelijkertijd aan hen de navolgende vragen:

a. Welke personen, die zich bij het comité verbonden hebben tot eenigen dienst in oorlogstijd, zijn bereid om tot dien dienst naar de aan te wijzen standplaatsen te vertrekken, volgens de aanwijzing van het Hoofd-comité?

b. In welke betrekking wenschen zij werkzaam te zijn, hetzij als:

1. geneesheer,
2. heelkundige,
3. geestelijke,
4. administrateur,
5. correspondent,
6. ziekenverpleger,
7. ziekenverpleegster,
8. mindere bediende (in de keuken of voor huisselijken arbeid).

c. Wat is het bedrag der geldmiddelen, waarover ten behoeve van de Vereeniging dadelijk beschikt kan worden?

De afgevaardigde van *Overbetuwe* wenscht omtrent het laatste gedeelte van het artikel eenige inlichtingen te ontvangen. Wat moet worden verstaan onder de woorden: *bedrag der geldmiddelen?* Beteekent dat de geheele kas van 't comité of eene bijdrage, voor ieder ad libitum? Zoo het laatste de beteekenis is, dan zullen de comités vrijheid hebben het bedrag op te geven. 't Spreekt toch vanzelf dat het afhangt van de vraag waar oorlog wordt gevoerd, of er meer of minder sympathie bestaat om gelden te geven.

De heer POLAK DANIELS antwoordt, dat het Hoofd-comité de bepaling zóó opvat, dat het aan de prudentie der plaatselijke comités is overgelaten, welk bedrag zij willen schenken. Streng genomen zouden volgens het artikel alle geldmiddelen der plaatselijke comités ter requisitie zijn van het Hoofdbestuur en niet ter dispositie van de comités. Maar geschiedde dit dan zouden de comités niet volkomen aan hunne verpligtingen kunnen voldoen. Daarom moet de beschikbaarstelling van gelden overgelaten worden aan de prudentie van de plaatselijke comités.

De afgevaardigde van *Overbetuwe* verklaart, dat zijne opmerking alleen ten doel had eene toelichting op het artikel te bekomen.

De heer POLAK DANIËLS merkt nog op, dat het art. ressorteert onder de §, handelende over de gevallen dat Nederland onzijdig is

De heer POMPE VAN MEERDERVOORT stelt voor om van nr. 8 sub lett. *b:* het woord *mindere* vóór « bediende » te laten wegvallen. Hij behoeft daarvoor zeker geen verdere explicatie te geven.

Aldus gewijzigd wordt art. 9 goedgekeurd.

Art. 10 luidt aldus:

Inmiddels wordt door het Hoofd-comité een lid der Vereeniging gezonden naar de bevelvoerende generaals der oorlogvoerende legers, ten einde in overleg te treden omtrent de plaatsen, alwaar de hulp het doelmatigst kan verleend worden, waarvan het mededeeling doet aan de Ministers van Oorlog en van Marine.

Na deswegens te zijn ingelicht en na de ontvangst der opgaven, in art. 9 voorschreven, gaat het Hoofd-comité onmiddellijk over tot het zamenstellen van eene of meer ambulances, in overeenstemming met het bepaalde bij punt *a* van art. 8; — wijst de

personen aan, die daarbij werkzaam zullen wezen, en van waar het noodig materieel verstrekt zal worden.

Het handelt op gelijke wijze voor de aanwijzing der personen en het verstrekken van materieel voor de gevallen, bedoeld bij punt *b* van gemeld art. 8.

De *Secretaris* merkt op, dat in 't slot nog bijgevoegd moet worden punt *c* van art. 8.

De heer Gratama vraagt wat in de eerste alinea de bedoëling is van de mededeeling aan de Ministers van Oorlog en van Marine. Bestaat er eenig voorschrift dat die mededeeling moet geschieden?

De *Secretaris* antwoordt, dat de Statuten en het Kon. Besluit voorschrijven in tijd van oorlog met de bedoelde ministers in overleg te treden.

De heer Gratama herneemt, dat dit is voor 't geval dat Nederland zelf in oorlog verkeert. Maar hier bij dit artikel is Nederland neutraal en dan komt hem die mededeeling aan de genoemde ministers weinig van pas voor. Dan behoeven die ministers toch geen aanwijzing te doen waarheen de Vereeniging zich moet wenden. Vloeit de bepaling echter uit het Koninklijk Besluit voort, dan wil Spr. er in berusten.

De *Secretaris* merkt nog op, dat het eene eenvoudige mededeeling is aan de ministers, die het Kon. Besluit hebben onderteekend, en onder wie het Roode Kruis ressorteert. Het is eene beleefdheid.

Art. 10 wordt daarop onveranderd goedgekeurd, evenals artt. 11—14, luidende als volgt:

Art. 11.

Tegelijkertijd wordt door middel van de *Staatscourant* en andere dagbladen door het Hoofd-comité aan de ingezetenen kennis gegeven, dat de Nederlandsche Vereeniging werkdadig is opgetreden, tot het verleenen van hulp en bijstand aan de zieke en gekwetste krijgslieden van de oorlogvoerende legers, met het dringend verzoek, door milde geldelijke en materieele bijdragen de Vereeniging te ondersteunen.

Art. 12.

Worden in de hierbedoelde gevallen door het internationaal comité te Genève maatregelen genomen, om een middenpunt te vestigen van ontvangst, verdeeling en verzending van hulpmiddelen uit de neutrale landen aangeboden, dan tracht het Hoofd-comité, ongeacht de werkdadige hulp in de voorgaande artikelen omschreven, ook hieraan te voldoen.

C. *Bij het ontstaan van een oorlog waarin Nederland betrokken is.*

Art. 13.

Zoodra het leger en de vloot of een van beide, op voet van oorlog worden gebracht, treedt het Hoofd-comité in overleg met de Ministers van Oorlog en Marine; omtrent de meest doelmatige aanwending van de hulpmiddelen der Vereeniging.

Alsdan vervalt hetgeen hiervoren bij art. 7 is vastgesteld.

Art. 14.

Onmiddellijk wordt van het werkdadig optreden der Vereeniging, op gelijke wijze als bij art. 11 is voorgeschreven, aan de Nederlandsche natie in het algemeen en aan de comités in het bijzonder kennis gegeven, met uitnoodiging om de Vereeniging door ruime bijdragen in hare moeijelijke taak te ondersteunen.

Art. 15 luidt als volgt:

Gelijke opgaven als in art. 9 zijn voorgeschreven, worden, op ontvangst der kennisgeving in art. 14 bedoeld, dadelijk door de comités aan het Hoofd-comité gezonden, waarbij nu nog moet worden opgegeven:

a. welke personen genegen zijn het leger onmiddellijk te volgen, ten einde bij het eerste treffen met den vijand de gekwetsten van het slagveld op te nemen, hulp te verleenen en naar de eerste verbandplaats over te brengen;

b. dergenen, die zich aanbieden om in de militaire hospitalen en ambulances, onder het toezigt van den militairen geneeskundigen

dienst, hulp te verleenen, hetzij als geneesheer, ziekenverpleger of verpleegster, enz.

De heer Pompe van Meerdervoort merkt op, dat in art. 9, waar sprake is van 't verleenen van hulp aan 't buitenland, een onderscheid gemaakt wordt tusschen de betrekkingen, waarin zij, die dienst nemen bij het Roode Kruis, wenschen werkzaam te zijn. Hier in dit artikel, waar het 't binnenland geldt, wordt die onderscheiding niet gemaakt. Hij acht het wenschelijk die specialisering van betrekkingen in dit artikel te herhalen, daar het anders aanleiding zou kunnen geven tot moeijelijkheden.

De *Secretaris* ziet daarin geen bezwaar.

De heer Gori vraagt, of het de bedoeling is dat het personeel onder *a* genoemd zelfstandig optrede, dan wel onder leiding.

De *Secretaris* antwoordt: onder leiding in de hospitalen en op het slagveld.

De heer Mulder merkt op, dat het eerste woord van lett. *b* moet luiden: «degenen» en niet «*dergenen.*»

Met deze wijzigingen wordt art. 15 aangenomen.

Art. 16 wordt goedgekeurd als volgt:

Door het Hoofd-comité worden, na het gehouden overleg in art. 13 bedoeld, maatregelen beraamd:

a. Voor de zamenstelling van detachementen, bestemd om het leger te volgen en hulp te verleenen op het slagveld;

b. Idem voor de zamenstelling der detachementen, noodig in de gevallen aangewezen in punt *b* van art. 8;

c. Tot de aanwijzing der plaatsen waar tijdelijke ambulances en andere gelegenheden tot verpleging van zieken zullen worden opgerigt;

d. Idem der etablissementen, waar de personen, bedoeld in het laatste gedeelte van het voorgaande art. 15, werkzaam zullen zijn.

D. *Maatregelen in tijd van oorlog, hetzij Nederland er al dan niet in betrokken is.*

Art. 17 luidt:

Van het oogenblik dat bij de comités de kennisgevingen zijn

ontvangen, bedoeld in de artt. 9 en 14, mag er door hen niet beschikt worden over hunne gelden, middelen en diensten, dan volgens aanwijzing van het Hoofd-comité.

De heer van Nagell geeft in overweging dit art. over te brengen naar de vorige rubriek. De bepaling is zeer goed, als Nederland in den oorlog betrokken is.

De heer Pompe van Meerdervoort beaamt die opmerking. Anders zou het artikel in lijnregten strijd zijn met de vorige bepalingen, waarin wordt gezegd, dat in tijd van oorlog met het buitenland de comités vrijheid hebben niet alles af te staan.

De heer van Koetsveld meent dat men deze bepaling in art. 15 zou kunnen inlasschen. Ook hij erkent de juistheid van de opmerking.

De *Secretaris* ziet geen bezwaar art. 17 eenvoudig onder rubriek C te rangschikken.

De heer Brondgeest is er voor, het art. 17 afzonderlijk te houden, om de comités vrijheid te verschaffen.

Art. 17, aldus verplaatst vóór § D, wordt hierop aangenomen.

Artt. 18—21 worden goedgekeurd als volgt:

Art. 18.

Bij de zamenstelling van het personeel der ambulances en van afzonderlijke detachementen, zal het Hoofd-comité trachten, dat elke ambulance en elk detachement zamengesteld zij uit leden van een en hetzelfde comité en alleen dan, wanneer het noodige personeel niet te leveren is, leden van andere comités daarbij voegen.

Art. 19.

Bij elke ambulance en bij elke afzonderlijke vereeniging van leden, hetzij om het leger in detachement te volgen of bij spoorwegstations of andere plaatsen post te vatten, wordt het toezigt over de personen en het materieël, alsmede de administratie van gelden en goederen, aan een daartoe door het Hoofdcomité aan te wijzen lid der Vereeniging opgedragen, die deswegens aan het Hoofd-comité verantwoordelijk is, volgens een nader daartoe vast te stellen voorschrift.

Art. 20.

Ter bereiking van het doel der Vereeniging wordt een lid van het Hoofd-comité als gevolmagtigde afgevaardigd, ten einde het gebruik van hare hulpmiddelen te doen aansluiten aan den geneeskundigen dienst bij het leger te velde, en een ander lid om die aansluiting aan den geneeskundigen dienst bij de zeemagt in werking te brengen.

De benoeming dezer gevolmagtigden geschiedt door het Hoofd-comité, na overleg met de Ministers van Oorlog en van Marine. Beide Ministers worden uitgenoodigd van die benoemingen kennis te geven aan het leger en aan de vloot.

Is Nederland niet in den oorlog betrokken, dan geschiedt de kennisgeving der benoeming aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, met verzoek daarvan kennis te geven aan de oorlogvoerende mogendheden.

Art. 21.

De gemagtigden in het voorgaand artikel vermeld, regelen, na daartoe van de opperbevelhebbers vergunning te hebben ontvangen, met de chefs der staven en met die der militaire intendance en van den geneeskundigen dienst, de wijze waarop de Vereeniging, in overeenstemming met den dienst bij het leger, ten meesten nutte van de zieken en gekwetsten werkzaam kan zijn.

Alle personen, door het Hoofd-comité in dienst der Vereeniging naar het oorlogstooneel gezonden en dáár werkzaam, staan onder de bevelen dezer gemagtigden. Bij eene afzonderlijke instructie worden hunne werkzaamheden nader geregeld.

Art. 22 luidt aldus:

Het dagelijksch bestuur tracht de noodige localen te 's Gravenhage te bekomen tot verzameling, verpakking en verzending van de ontvangen voorwerpen en wendt zich daarvoor in de eerste plaats tot de Ministers van Oorlog, van Marine en van Binnenlandsche Zaken, met een beroep op art. 6 (2e zinsnede) van 's Konings besluit van den 19 Julij 1867, n°. 60.

Door het Hoofd-comité wordt eene commissie benoemd tot het

organiseren en beheeren van dit centraaldepôt en de daartoe verkregen lokalen.

Een lid van het Hoofdcomité is voorzitter van deze commissie.

De heer GORI vraagt, of het wel zaak kan geacht worden al het goed in één centraal magazijn te bewaren. Met het oog op de verdediging des lands ware het z. i. beter eenige magazijnen te bezitten, b. v. in de Utrechtsche linie en op andere belangrijke punten onzer defensie: Gorinchem, den Helder b. v.

De *Secretaris* meent dat het bezwaar van den spreker eenvoudig kan worden opgelost, door in het artikel de woorden te *'s Gravenhage* te schrappen.

De heer HARDENBERG merkt den heer GORI op dat het Roode Kruis toch wel nooit zooveel zal bezitten aan voorwerpen, dat op verschillende plaatsen centrale magazijnen zullen kunnen worden opgerigt.

De heer GORI antwoordt, dat dit niet bij voorbaat te bepalen is. Het kan gebeuren dat de werkzaamheden der Vereeniging zeer toenemen.

De heer HARDENBERG blijft dit betwijfelen.

De heer GORI handhaaft zijnerzijds zijne bedenking.

Met de door hem bedoelde wijziging wordt het artikel goedgekeurd.

Artt. 23—26 worden onveranderd goedgekeurd, luidende:

Art. 23.

Van de directiën der Spoorweg- en Stoombootmaatschappijen wordt vervoer tegen verminderde vrachtprijzen gevraagd.

Zoo ook zal men trachten bij de dagbladen vermindering van de advertentiekosten te bekomen.

Art. 24.

Laat het zich aanzien dat de oorlog van langeren duur zal zijn, dan waarvoor de geldmiddelen, in de eerste geestdrift bijeengebracht, reiken, dan zullen er nieuwe middelen beproefd moeten worden om de liefdadige hulpbronnen te onderhouden.

Art. 25.

Wanneer in de koloniën of in de bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen zich gedeelten van de land- of zeemagt op voet van oorlog bevinden, beslist het Hoofd-comité of- en in welke mate — de vereeniging hulp zal verleenen, met inachtneming der overeenkomsten, bedoeld in art. 7 van hare statuten.

Bijzondere bepalingen.

Art. 26.

Zoo bij algemeene rampen (watersnood, epidemiën als anderzins) werkdadige hulp tot- of het verstrekken van materieel voor de verpleging van hulpbehoevenden dringend noodig wordt geacht, zijn de comités bevoegd daartoe over te gaan, zoolang daarin niet door anderen wordt voorzien.

Het geheele ontwerp-reglement wordt hierop bij acclamatie aangenomen. (*Zie Bijlage a.*)

IV. Voorstel van het Hoofd-comité:

Het Hoofd-comité stelt voor, de speciale Vergaderingen van Afgevaardigden, ingevolge de 2de conclusie, aangenomen in de tweede Algemeene Vergadering, (*Handelingen II,* blz. 328) niet meer jaarlijks te houden, maar slechts in die jaren, waarin geene Algemeene Vergadering wordt bijeengeroepen.

Dit voorstel wordt zonder discussie aangenomen.

V. Voorstel van het Comité te Utrecht:

Het comité te Utrecht stelt voor het Hoofd-comité uit te noodigen met de Redactie van het Weekblad *Pro-Patria* eene overeenkomst aan te gaan, waarbij ruimte wordt beschikbaar gesteld voor alle door het Hoofd-comité voor de comités en het publiek bestemde mededeelingen.

De heer Brondgeest wenscht, als afgevaardigde van Utrecht, dit voorstel toe te lichten. Hij meent dat het zoo onschuldig is, dat het geene hevige discussiën behoeft uit te lokken. Niettemin acht hij 't wel van dat belang om wel te worden overwogen. Wat is de zaak? Tot nu toe zond het Hoofd-comité kleine mis-

sives aan de comités om dezen opmerkzaam te maken. Zeker is het dat die missives niet ter kennis komen van alle leden van de comités.

De Vereeniging nu mist z. i. een orgaan, waarin het Hoofdbestuur zich tot de geheele Vereeniging kan uiten. Hij acht het zaak dat eene Vereeniging als deze een dergelijk orgaan bezitte. Door nu in overleg te treden met de redactie van *Pro-Patria*, een blad hoofdzakelijk gewijd aan militaire belangen, zou men zich voor weinig kosten een orgaan kunnen verschaffen, dat alle mededeelingen en kennisgevingen der Vereeniging in zich bevat en tevens gemakkelijk is aan te schaffen. De comités zouden zich namelijk op het tijdschrift dienen te abonneren, hetgeen trouwens voor hen geene onereuse zaak kan geacht worden, daar de kosten van 't abonnement slechts *f* 4 per jaar bedragen. Heeft de Vereeniging een eigen orgaan, dan zal er een naauwere band bestaan tusschen het Hoofd-comité en de Zuster-comités. Verlangt het Hoofd-comité inlichting, zij vraagt die door het tijdschrift en hoort dan terstond de opinie der comités zonder over alle zaken correspondentie te behoeven te voeren. Hij acht het dus van belang voor de Vereeniging zich dit tijdschrift als orgaan te kiezen. Het is speciaal bestemd voor beoefenaars der krijgswetenschap. Juist onder hen is 't van belang dat de Vereeniging worde gekend.

De heer VAN HOORN vindt het doel, dat het comité Utrecht zich voorstelt, zeer prijzenswaardig, namelijk de verschillende comités bekend te maken met de verrigtingen van het Hoofdcomité. Utrecht zegt: dit geschiedt nu niet; het Hoofd-comité geeft wel bulletins uit, maar die komen niet alle in handen der leden. Daar is veel van aan. Maar Utrecht wil tevens dat de Vereeniging hebbe een orgaan, dat spreke tegen het Nederlandsch publiek. Stelt hij nu voor als orgaan te kiezen het meest gelezen dagblad in Nederland? Geenszins. Utrecht wil een klein plaatsje in *Pro-Patria* afgezonderd hebben voor het opnemen van mededeelingen, en de comités *f* 4 laten betalen voor een abonnement. Maar zal nu dat exemplaar van 't tijdschrift aan de leden verzonden worden, of zal 't daarmede niet juist precies gaan als thans met het bulletin? Spr. is dus, namens zijn comité, bepaald tegen het

voorstel. Wil men iets dergelijks, men verzoeke aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, het *Handelsblad* of het *Dagblad*, de mededeelingen op te nemen.

De heer VAN KOETSVELD vraagt, of de bulletins niet aan de redactien der dagbladen worden gezonden?

De heer CARSTEN antwoordt, dat geregeld voor de verzending aan de dagbladen wordt gezorgd.

De heer VAN KOETSVELD meent dat, als alle periodiek uitgegeven geschriften worden verzonden aan de dagbladen, die dit verlangen, andere mededeeling overbodig is. Dan heeft men de beste publiciteit. Hij moet trouwens verklaren, thans voor 't eerst van het bestaan van *Pro-Patria* kennis te hebben gekregen; het ligt echter zeker aan zijne onkunde in militaire zaken. Waar het doel der bulletins is: niet alleen de leden der comités maar ook het publiek tot belangstelling op te wekken, erlangt men op den bestaanden voet de grootste publiciteit.

De heer GRATAMA ziet in het voorstel van Utrecht twee zaken, die wel onderscheiden moeten worden. Utrecht wil 1°. bekendmaking aan de besturen der comités; 2°. bekendmaking aan het publiek. De sprekers hebben nu beide zaken te zaam genomen en komen dan tot het resultaat, dat het moeijelijk zal vallen op die wijze de comités te bevredigen. Spr. betwijfelt of de groote bladen de circulaires der Vereeniging wel anders dan als advertentie zullen willen opnemen. In dat geval zouden de kosten voor de Vereeniging vermeerderen, terwijl de kosten voor de opneming in *Pro-Patria* zeer weinig zouden zijn. Dat tijdschrift heeft reeds veel stukken opgenomen omtrent het Roode Kruis; ter belooning van den goeden wil van dat tijdschrift zou men nu daarin de circulaires kunnen laten opnemen; dan behoefden die niet te worden gedrukt. Voor de Vereeniging is het wenschelijk dat het militaire publiek, dat *Pro-Patria* leest, kennis neme van de handelingen van het Roode Kruis. Buitendien zal *Pro-Patria* zich wel leenen wetenswaardige stukken over het Roode Kruis op te nemen. Hij acht dus de opname in *Pro-Patria* beter dan in andere groote bladen.

De heer HAAK is zelf uitgever van een Weekblad. Daarom wil hij wel zeggen, dat hij geen reden ziet de comités te

noodzaken *Pro-Patria* te begunstigen, door daarop een abonnement te nemen. Het comité te Wageningen kent *Pro-Patria* niet. Wel daarentegen heeft Spr. altijd met genoegen in de vele couranten, die hij ontvangt, de stukken van het Roode Kruis opgemerkt en ze zelf in zijn blad overgenomen. Hij ziet volstrekt geen reden, dat *Pro-Patria* het orgaan der Vereeniging moet worden.

De heer Pompe van Meerdervoort begint met te verklaren, dat zijn comité het voorstel-Utrecht niet wenschelijk oordeelt. Hij acht het niet precies hetzelfde of een stuk, uitgaande van het Hoofdcomité, wordt opgenomen in een dagblad, dan wel als aanschrijving, dus als dienstzending, tot de comités wordt gerigt. Het karakter van het stuk verandert zoodoende geheel.

Wat de kwestie voor 't publiek betreft; terwijl men nu van de grootste bladen gewillig opname heeft van de bulletins zonder kosten, zou het een druk zijn, die op de comités werd gelegd, hen te noodzaken eene courant te nemen die weinig gelezen wordt.

De heer Gori meent dat de kwestie hier op neerkomt. Moet men van de zijde dezer Vereeniging *Pro-Patria* al dan niet steunen. Spr. nu is volstrekt niet tegen het blad, maar hij vindt dat het niet op den weg der Vereeniging ligt dit blad te steunen.

De heer Brondgeest wederlegt enkele geopperde bezwaren. De heer van Hoorn wees er op, dat er reeds zoovele couranten zijn die de mededeelingen opnemen. Maar al die couranten hebben eene bepaalde politieke kleur. Zij leveren geen neutraal terrein op. Beter acht hij 't een orgaan te kiezen bepaald bestemd voor krijgswetenschap. Als men iets vinden wil, zal men moeijelijk in *Rotterdammer* of *Handelsblad* gaan zoeken. Daarentegen is het gemakkelijk alles te vinden in één tijdschrift. Men heeft dan tevens een orgaan, waarin de leden en de comités zelf mededeelingen kunnen laten opnemen.

De heer Gori merkt op dat Pro-patria juist zijn bestaan vindt in het feit, dat het den algemeenen dienstpligt zooveel mogelijk bevordert. Juist daarom wilde men in de Vereeniging voor Krijgswetenschap het niet als orgaan aannemen.

De heer Brondgeest zegt gesproken te hebben van eene bepaalde *politieke* rigting.

De heer VAN HOORN heeft steeds geleerd, dat vrees eene slechte raadsvrouw is. De vorige spreker nu wil vrees aanjagen door te wijzen op de politieke kleur der bladen, waarin nu de mededeelingen gratis worden opgenomen. Alsof de Vereeniging conservatieve verbanden zal gaan leggen, als men de berigten leest in 't *Dagblad*, of wel liberaal zal gaan verplegen, als ze in de *N. Rott. Courant* worden opgenomen! Neen, de kleur doet hier niets ter zake. Men heeft gewezen op het onderscheid in 't voorstel-Utrecht, tusschen comités en 't publiek gemaakt. Maar thans worden de comités voldoende ingelicht en heeft men daarnevens, door de kostelooze opname in de bladen, de vereischte mededeeling aan het publiek.

De *Voorzitter* verklaart dat het Hoofd-comité bepaald tegen het voorstel-Utrecht is.

Het voorstel wordt hierop bij zitten en opstaan *verworpen*. Vier leden verklaarden er zich voor.

De *Voorzitter* zegt dat hiermede de punten aan de orde zijn afgedaan. Hij noodigt de heeren generaal VAN MEURS, STARING en MULDER uit de notulen dezer vergadering vast te stellen.

Deze heeren, in de vergadering tegenwoordig, nemen die taak op zich.

De heer BRONDGEEST betuigt uit naam der Vergadering dank aan het Bestuur voor zijne verrigtingen en speciaal aan den geachten Voorzitter, voor zijne uitmuntende leiding der vergadering.

De *Voorzitter* bedankt den Spreker en sluit daarop de vergadering.

De ondergeteekenden, daartoe door den Voorzitter van het Hoofd-comité uitgenoodigd, hebben bovenstaande notulen van de vijfde algemeene vergadering, gehouden te 's Gravenhage op den 3den October 1877, vastgesteld.

VAN MEURS.

STARING.

L. MULDER.

BIJLAGE *a*.

ALGEMEENE REGELING DER WERKZAAMHEDEN VAN DE NEDERLANDSCHE VEREENIGING TOT HET VERLEENEN VAN HULP AAN ZIEKE EN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG.

A. *Voorbereiding in tijd van vrede.*

Art. 1.

De comités trachten door alle gepaste middelen het getal der leden van de Vereeniging te vermeerderen.

Art. 2.

Het opleiden en vormen van ziekenverplegers en verpleegsters behoort tot eene der voornaamste zorgen van de comités.

Zij trachten, ter plaatse waar burger-ziekeninrigtingen of militaire hospitalen bestaan, met de besturen dier inrigtingen overeenkomsten aan te gaan, om de leden der Vereeniging, daartoe bestemd, aan het ziekbed onderrigt te geven in het verplegen van zieken.

Art. 3.

De comités stellen zich tot taak om, van de ten hunnen behoeve beschikbare gelden, opvolgend aan te schaffen en beschikbaar te houden, — hetzij in het geheel of ten deele, —

het materieel, dat in de eerste dagen bij het optreden in tijd van oorlog allerdringenst noodig is, zooals:

draagbaren (brancards),	halsdoeken,
raderbaren,	paar sokken,
kribben,	pantoffels,
matrassen,	slaapmutsen,
hoofdpeluwen,	handdoeken,
stroozakken,	eetpotten,
bedlakens,	drinkkannen,
wollen dekens,	medicijnkopjes,
hemden,	waterpotten,
onderbroeken,	waterketels, enz.

Wijders eenige heelkundige instrumenten en verbanden.

Een en ander overeenkomstig de modellen daarvoor door het Hoofd-comité reeds aangewezen of later aan te wijzen.

Art. 4.

De bepaling in art. 3 belet de comités niet om ook nog andere voorwerpen, zooals ziekenwagens, ziekententen, keukenransels, keukenwagens, barakken tot verpleging van zieken, verbandransels enz. aan te schaffen, doch hiertoe wordt niet overgegaan, dan wanneer aan het bepaalde in gemeld artikel is gevolg gegeven.

Art. 5.

Ten einde het Hoofd-comité bekend zij, over welk materiëel bij een opkomend oorlogsgevaar kan beschikt worden, zenden de comités aan hetzelve, op den 1 Junij van elk jaar, een gedetailleerden staat, aanwijzende het aanwezig materieel waarover beschikt kan worden, en wat sedert de laatste opgave is aangeschaft. Het jaarlijksch verslag van den toestand der inrigting, bedoeld bij de 6de alinea van art. 2 der statuten, wordt met de hierbedoelde opgaven tegelijkertijd overgelegd.

B. *Bij het ontstaan van een oorlog, waarbij* NEDERLAND *onzijdig is.*

Art. 6.

In gevallen van oorlog, waarin Nederland niet betrokken is, bepaalt en regelt het Hoofd-comité, in overleg met de betrokkene

autoriteiten, de wijze waarop door de Vereeniging hulp zal worden verleend aan de zieke en gewonde krijgslieden, behoorende tot de oorlogvoerende mogendheden.

Art. 7.

Als beginsel wordt aangenomen, dat in de gevallen, in het laatstvoorgaande artikel aangewezen, geene maatregelen worden beraamd tot het verleenen van hulp in de z.g. eerste linie der strijdende partijen.

Art. 8.

De zorg der Vereeniging bepaalt zich alzoo in de eerste plaats tot het verleenen van hulp:

a door het oprigten van tijdelijke ambulances of lazaretten, in daartoe te huren of beschikbaar gestelde gebouwen, schuren, schoollokalen, kerken, enz. gelegen in of in de nabijheid van de tweede linie, waarin de zieken en gekwetsten, die van de eerste verbandplaatsen, welke zich in de eerste linie bevinden, worden vervoerd, kunnen worden opgenomen en verpleegd;

b door post te vatten bij spoorwegstations of andere aanlegplaatsen van voer- of vaartuigen, langs welke de zieke en gekwetste krijgslieden van het oorlogstooneel worden vervoerd, ten einde eenige verkwikkingen uit te reiken, en, zoo zij van die stations of aanlegplaatsen naar eene ziekeninrigting, aldaar of in de nabijheid, ter verpleging moeten worden overgebragt, daarbij behulpzaam te zijn, door middel van raderbaren of gewone brancards;

c door het aanschaffen en inrigten van voer- en vaartuigen, geschikt tot het vervoer van zieken en gekwetsten en van goederenwagens tot vervoer van materieel.

Art. 9.

Wordt tot het verleenen van de hierbedoelde hulp besloten, dan geeft het Hoofd-comité daarvan kennis aan de comités en rigt tegelijkertijd aan hen de navolgende vragen:

a. Welke personen, die zich bij het comité verbonden hebben tot eenigen dienst in oorlogstijd, zijn bereid om tot dien dienst naar de aan te wijzen standplaatsen te vertrekken, volgens de aanwijzing van het Hoofd-comité?

b. In welke betrekking wenschen zij werkzaam te zijn, hetzij als:

1. geneesheer,
2. heelkundige,
3. geestelijke,
4. administrateur,
5. correspondent,
6. ziekenverpleger,
7. ziekenverpleegster,
8. bediende (in de keuken of voor huisselijken arbeid)?

c. Wat is het bedrag der geldmiddelen, waarover ten behoeve van de Vereeniging dadelijk kan worden beschikt?

Art. 10.

Inmiddels wordt door het Hoofd-comité een lid der Vereeniging gezonden naar de bevelvoerende generaals der oorlogvoerende legers, ten einde in overleg te treden omtrent de plaatsen, alwaar de hulp het doelmatigst kan verleend worden, waarvan het mededeeling doet aan de Ministers van Oorlog en van Marine.

Na deswegens te zijn ingelicht en na de ontvangst der opgaven, in art. 9 voorschreven, gaat het Hoofd-comité onmiddellijk over tot het zamenstellen van eene of meer ambulances, in overeenstemming met het bepaalde bij punt *a* van art. 8; — wijst de personen aan, die daarbij werkzaam zullen wezen, en van waar het noodig materieel verstrekt zal worden.

Het handelt op gelijke wijze voor de aanwijzing der personen en het verstrekken van materieel voor de gevallen, bedoeld bij punt *b* en *c* van gemeld art. 8.

Art. 11.

Tegelijkertijd wordt door middel van de *Staatscourant* en andere dagbladen door het Hoofd-comité aan de ingezetenen kennis gegeven, dat de Nederlandsche Vereeniging werkdadig is opgetreden, tot het verleenen van hulp en bijstand aan de

zieke en gekwetste krijgslieden van de oorlogvoerende legers, met het dringend verzoek, door milde geldelijke en materieele bijdragen de Vereeniging te ondersteunen.

Art. 12.

Worden in de hierbedoelde gevallen door het internationaal comité te Genève maatregelen genomen, om een middenpunt te vestigen van ontvangst, verdeeling en verzending van hulpmiddelen, uit de neutrale landen aangeboden, dan tracht het Hoofd-comité, ongeacht de werkdadige hulp, in de voorgaande artikelen omschreven, ook hieraan te voldoen.

C. *Bij het ontstaan van een oorlog waarin Nederland betrokken is.*

Art. 13.

Zoodra het leger en de vloot, of een van beide, op voet van oorlog worden gebracht, treedt het Hoofd-comité in overleg met de Ministers van Oorlog en Marine omtrent de meest doelmatige aanwending van de hulpmiddelen der Vereeniging.

Alsdan vervalt hetgeen hiervoren bij art. 7 is vastgesteld.

Art. 14.

Onmiddellijk wordt van het werkdadig optreden der Vereeniging, op gelijke wijze als bij art. 11 is voorgeschreven, aan de Nederlandsche natie in het algemeen en aan de comités in het bijzonder kennis gegeven, met uitnoodiging om de Vereeniging door ruime bijdragen in hare moeijelijke taak te ondersteunen.

Art. 15.

Gelijke opgaven als in art. 9 zijn voorgeschreven, worden, op ontvangst der kennisgeving in art. 14 bedoeld, dadelijk door de comités aan het Hoofd-comité gezonden, waarbij nu nog moet worden opgegeven:

a. welke personen genegen zijn het leger onmiddellijk te volgen, ten einde bij het eerste treffen met den vijand de gekwetsten

van het slagveld op te nemen, hulp te verleenen en naar de eerste verbandplaats over te brengen;

b. degenen, die zich aanbieden om in de militaire hospitalen en ambulances, onder het toezigt van den militairen geneeskundigen dienst, hulp te verleenen, hetzij als geneesheer, heelkundige, geestelijke, correspondent, administrateur, ziekenverpleger, ziekenverpleegster, bediende in de keuken of voor huisselijken arbeid enz.

Art. 16.

Door het Hoofd-comité worden, na het gehouden overleg in art. 13 bedoeld, maatregelen beraamd:

a. voor de zamenstelling van detachementen, bestemd om het leger te volgen en hulp te verleenen op het slagveld;

b. voor de zamenstelling der detachementen, noodig in de gevallen aangewezen in punt *b* van art. 8;

c. Tot de aanwijzing der plaatsen waar tijdelijke ambulances en andere gelegenheden tot verpleging van zieken zullen worden opgerigt;

d. Idem der etablissementen, waar de personen, bedoeld in het laatste gedeelte van het voorgaande art. 15, werkzaam zullen zijn.

Art. 17.

Van het oogenblik dat bij de comités de kennisgevingen zijn ontvangen, bedoeld in de artt. 9 en 14, mag er door hen niet beschikt worden over hunne gelden, middelen en diensten, dan volgens aanwijzing van het Hoofd-comité.

D. *Maatregelen in tijd van oorlog, hetzij Nederland er al dan niet in betrokken is.*

Art. 18.

Bij de zamenstelling van het personeel der ambulances, en van afzonderlijke detachementen, zal het Hoofd-comité trachten, dat elke ambulance en elk detachement zamengesteld zij uit leden van een en hetzelfde comité en, alleen dan wanneer het noodige

personeel niet te leveren is, leden van andere comités daarbij voegen.

Art. 19.

Bij elke ambulance en bij elke afzonderlijke vereeniging van leden, hetzij om het leger in detachement te volgen of bij spoorwegstations of andere plaatsen post te vatten, wordt het toezigt over de personen en het materieël, alsmede de administratie van gelden en goederen, aan een daartoe door het Hoofd-comité aan te wijzen lid der Vereeniging opgedragen, die deswegens aan het Hoofd-comité verantwoordelijk is, volgens een nader daartoe vast te stellen voorschrift.

Art. 20.

Ter bereiking van het doel der Vereeniging wordt een lid van het Hoofd-comité als gevolmagtigde afgevaardigd, ten einde het gebruik van hare hulpmiddelen te doen aansluiten aan den geneeskundigen dienst bij het leger te velde, en een ander lid om die aansluiting aan den geneeskundigen dienst bij de zeemagt in werking te brengen.

De benoeming dezer gevolmagtigden geschiedt door het Hoofd-comité, na overleg met de Ministers van Oorlog en van Marine.

Beide Ministers worden uitgenoodigd van die benoemingen kennis te geven aan het leger en aan de vloot.

Is Nederland niet in den oorlog betrokken, dan geschiedt de kennisgeving der benoeming aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, met verzoek daarvan kennis te geven aan de oorlogvoerende mogendheden.

Art. 21.

De gemagtigden in het voorgaand artikel vermeld, regelen, na daartoe van de opperbevelhebbers vergunning te hebben ontvangen, met de chefs der staven en met die der militaire intendance en van den geneeskundigen dienst, de wijze waarop de Vereeniging, in overeenstemming met den dienst bij het leger, ten meesten nutte van de zieken en gekwetsten werkzaam kan zijn.

Alle personen, door het Hoofd-comité in dienst der Vereeniging

naar het oorlogstooneel gezonden en dáár werkzaam, staan onder de bevelen dezer gemagtigden. Bij eene afzonderlijke instructie worden hunne werkzaamheden nader geregeld.

Art. 22.

Het dagelijksch bestuur tracht de noodige localen te bekomen tot verzameling, verpakking en verzending van de ontvangen voorwerpen, en wendt zich daarvoor in de eerste plaats tot de Ministers van Oorlog, van Marine en van Binnenlandsche Zaken, met een beroep op art. 6 (2e zinsnede) van 's Konings besluit van den 19 Julij 1867, n°. 60.

Door het Hoofd-comité wordt eene commissie benoemd tot het organiseren en beheeren van dit centraaldepôt en de daartoe verkregen lokalen.

Een lid van het Hoofd-comité is voorzitter van deze commissie.

Art. 23.

Van de directiën der Spoorweg- en Stoombootmaatschappijen wordt vervoer tegen verminderde vrachtprijzen gevraagd.

Zoo ook zal men trachten bij de dagbladen vermindering van de advertentiekosten te bekomen.

Art. 24.

Laat het zich aanzien dat de oorlog van langeren duur zal zijn, dan waarvoor de geldmiddelen, in de eerste geestdrift bijeengebracht, reiken, dan zullen er nieuwe middelen beproefd moeten worden om de liefdadige hulpbronnen te onderhouden.

Art. 25.

Wanneer in de koloniën of in de bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen zich gedeelten van de land- of zeemagt op voet van oorlog bevinden, beslist het Hoofd-comité of- en in welke mate — de vereeniging hulp zal verleenen, met inachtneming der overeenkomsten, bedoeld in art. 7 van hare statuten.

Bijzondere bepaling.

Art. 26.

Zoo bij algemeene rampen (watersnood, epidemiën als anderzins) werkdadige hulp tot- of het verstrekken van materieel voorde verpleging van hulpbehoevenden dringend noodig wordt geacht, zijn de comités bevoegd daartoe over te gaan, zoolang daarin niet door anderen wordt voorzien.

Aldus vastgesteld in de algemeene vergadering van den 3den October 1877.

De Voorzitter,
DE STUERS.

De Secretaris,
Dr. CARSTEN.

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris van het Hoofd-comité,
Dr. CARSTEN.

BIJLAGE X.

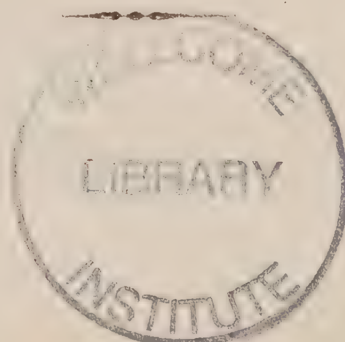
—

LIJST VAN VOORWERPEN behoorende tot de modellen-verzameling van het Hoofd-comité.

VOORWERPEN.	Stuks.	VOORWERPEN.	Stuks.
Houten toestellen tot het ophan-		Katoenen sokken . . . paren	1
gen van zweeftoestellen	4	Wollen slaapmutsen	1
Zweeftoestellen voor armen en		Katoenen »	1
beenen	3	» halsdoek	1
Zweeftoestellen om over kribben		Wollen gordels	1
te plaatsen	8	Katoenen »	1
Rektoestellen	1	Linnen voorschotten voor ver-	
Hellende vlakken	2	plegers	1
IJzeren krib met toebehooren		Tablier de secours	1
(Steenbergen)	1	Wollen wanten . . . paren	1
Luchtbedden met blaasbalgjes en		» bouffanten,	1
slangen	2	Katoenen zakdoek..	1
Luchtkussens	1	Handdoeken	1
IJszakken	2	Irrigateurs met gutta percha	
Linnen matraszakken	1	slangen	5
» kussenzakken	1	Lijfbogen van vertind ijzerdraad.	1
Hoofdkussen met veeren	1	Beenbogen » » »	1
Wollen dekens	1	Tinnen ondersteken	1
Molton dekens	1	Urinalen van aardewerk	1
Katoenen dekens	1	Spuwbakken	1
Linnen bedlakens	1	Lampetkan	1
» kussensloopen	1	Lampetkan en kom van vertind	
Katoenen bedlakens	1	ijzer	1
» kussensloopen	1	Waterkaraffen	1
Linnen hemden	1	Kameremmers (inodores)	1
Katoenen »	1	Losse deksels voor kameremmers	1
Linnen kabaaijen	1	Drinkbeker (compositie)	1
Katoenen »	1	Blikken kroesen met oor	2
Linnen onderbroeken	1	Caoutchouc kroesjes	2
Katoenen »	1	Eetbord (vertind ijzer)	1
Wollen »	1	Lepel, vork en mes	1
Flanellen hemden	1	Koffijmolens	2
Rood flanellen Nightingale	1	Koffijbrander	1
Wollen jassen	1	Suikerrasp	1
» pantalons	1	Koffijfiltreerkan	1
» borstrokken	1	Water- of melkkan	1
Katoenen »	1	Waterketel (vertind ijzer)	1
Linnen pantalons	1	Soeplepel » »	1
Wollen sokken . . . . paren	1	Schuimspaan » »	1

VOORWERPEN.	Stuks.
Vleeschvorken (vertind ijzer). .	1
Blikken bouillon zeef	1
Blikken emmers	1
Blikken gieters	1
Blikken lantaarn voor kaarslicht	1
Koperen id. voor olie (klein mod.)	1
Kandelaars.	1
Blikken etterbakjes	8
Weegschalen (bascule de famille).	1
Verbandzak met instrumenten .	1
Keukenrandsel	1
Verbandrandsel met bijbeh. veldfl.	2
Zakjes met verband (necessaires de campagne)	2
Pakjes met modellen van verband.	2
Flacon Phenal Boboeuf. . . .	1
Roode Kruis vlaggen	5
Oranje wimpels	1
Paket met ondergoed	1
Amputatie toestellen	5
» messen in kist. . .	1
Clysopompe in kistje	1
Troussen	5
Naalden, zijde enz. in kistjes .	3
Clysopompes	2
Subc. inject. spuitjes (caoutch.) .	4
» » (Neu Silber) . . .	2
Holle sondes (staal).	5
» » (Neu Silber). . .	8
Borststiletten	2
Stiletten (Neu Silber)	17
Stethoscopen	2
Boogzagen (met 3 losse zagen) .	1
Engelsche bladzaag	1
Vingerzagen	3
Bogen van Chassaignac . . .	2
Bistories (rechte hechten) . . .	5
Scalpellen (vaste hechten). . .	4
Zagen van Larrey	5
Gipsscharen	2
Tandsleutel	1

VOORWERPEN.	Stuks.
Tandtangen	3
Beentangen	4
Speldetangen	6
Resectiebeitels	9
Beenschrapers	10
Kogeltrekkers (Baudin) . . .	5
Bistories	4
Amputatiemes	1
Hamers (lood)	2
Onderschepnaalden en slagaderhaken	21
Troisquarts (1 regte en 1 kromme)	2
Sondes voor resecties. . . .	1
Trephines.	6
Trousse scharen	3
Verbandscharen.	5
Wondhaken (Neu Silber). . .	4
» (staal)	4
Pincetten (gewone)	4
» (slagader)	5
» (gekruiste)	3
Polyptangen	2
Korentangen	3
Lapiskokers (caoutchouc). . .	2
Kopsneppers (met 8 messen) .	7
Kogeltangen	4
Catheters (Neu Silber) . . .	7
Kettingzagen.	5
Veldtourniquetten	24
» van Assallini.	9
Raderbrancards	3
Onderstel met wielen voor veldbedden.	1
Draagbrancard (model min. v. O.)	1
» (Fransch en Duitsch)	2
» (Amst. model) .	1
» (van netwerk) .	4
» (Indisch model) .	3
» (Oostenrijksch) .	1
» (Badensch) . .	1
IJzeren kribben.	7

BIJLAGE XI.

REKENING

VAN

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN.

van 1 Julij 1875 tot 30 Junij 1877.

Uittreksel uit de Rekening van het **Hoofd-comité van**

	Ontvangsten.		
I.	Saldo van 't vorige dienstjaar	*f* 105	77
II.	Contributie	- 10	
III.	Giften	- 193	92
IV.	Giften ten behoeve der krijgslieden in Indië (Atjeh) . .	- 5,325	33
V.	Stortingen der comités	- 2,798	89
VI.	Renten van inschrijvingen in 's Rijks groot-boeken . . .	- 3,148	39
	Totaal . . .	*f* 11,582	31

Uittreksel uit de Rekening van het **Hoofd-comité van**

	Ontvangsten.		
I.	Saldo van 't vorige dienstjaar	*f* 522	12
II.	Contributie	- 10	
III.	Giften ten behoeve der krijgslieden in Indië (Atjeh) . .	- 2,645	51
IV.	Giften ten behoeve der krijgslieden in den oorlog tusschen Rusland en Turkije	- 2,715	
V.	Stortingen der comités.	- 2,368	36
VI.	Renten van de inschrijvingen in 's Rijks groot-boeken . .	- 3,251	35
	Totaal . . .	*f* 11,512	35

et Roode Kruis van 1 Julij 1875 tot 30 Junij 1876.

Uitgaven.		
Pensioenen	*f* 595	
Tractementen	- 680	38
Druk- en schrijfloonen, porto's, telegrammen en verschotten van verschillenden aard	- 1,772	48
Ondersteuning van de krijgslieden in Neêrlandsch Indië (Atjeh) en andere hiertoe betrekkelijke verschotten . .	- 5,415	
Aankoop van inschrijvingen in 's Rijks groot-boeken . . .	- 2,597	33
Saldo op 30 Junij 1876	- 522	12^{5}
Totaal . . .	*f* 11,582	31^{5}

et Roode Kruis van 1 Julij 1876 tot 30 Junij 1877.

Uitgaven.		
Pensioenen	*f* 400	
Tractementen	- 762	86
Druk- en schrijfloonen, porto's, telegrammen en verschotten van verschillenden aard	- 430	10^{5}
Ondersteuningen aan de krijgslieden in Indië (Atjeh) en andere hiertoe betrekkelijke verschotten	- 3,504	80^{5}
Ondersteuningen aan de krijgslieden in den oorlog tusschen Rusland en Turkije	- 6,035	70
Uitgaven voor de tentoonstelling te Philadelphia	- 26	
Uitgaven voor de tentoonstelling en het congres te Brussel.	- 238	74
Saldo op 30 Junij 1877	- 114	14
Totaal . . .	*f* 11,512	35

Voor eensluidende uittreksels,

De Penningmeester van het Hoofd-comité van het Roode Kruis,

D. POLAK DANIELS.

Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden, in tijd van oorlog.

Ingesteld bij 's Konings besluiten van 19 Julij 1867 N°. 60, (Staatsblad 1869 N°. 210) en 1 September 1870 N°. 21.

op 1 Januarij 1878.

EERE-LEDEN.

Henri Dunant;
C. W. M. van de Velde, Oud Zee-Officier;
W. J. Knoop, Luitenant-Generaal;
Gunther von Bützingslöwen.

HOOFD-COMITÉ.

Voorzitter: Jhr. F. V. A. Ridder de Stuers, Luitenant-Generaal, Adjudant-Generaal van Z. M. den Koning.

Secretaris: Dr. B. Carsten, Adjunct-Inspecteur voor het geneeskundig staatstoezigt voor Zuidholland.

LEDEN.

Onder-Voorzitter: C. T. van Meurs, Luitenant-Generaal;

Penningmeester: Mr. D. Polak Daniels, Lid van de Provinciale Staten van Zuidholland en van den Gemeenteraad;

Mr. J. A. Mutsaers, oud Lid van den Raad van State;

C. J. G. Baron van Hardenbroek van Bergambacht, Kolonel der dienstdoende schutterij en Lid van den Gemeenteraad;

H. Hardenberg, Generaal-Majoor;

Mr. D. C. A. Graaf van Hogendorp, Oud O. I. Hoofdambtenaar;

Jhr. Mr. J. A. Singendonck, oud Griffier van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

(*De bovengenoemden vormen de Commissie van dagelijksch bestuur*), voorts:

Mr. L. N. Graaf VAN RANDWIJCK, Grootmeester van het Huis des Konings;

J. J. VAN MULKEN, Luitenant-Generaal, Lid van den Raad van State;

Jhr. Mr. A. VAN DER GOES, Oud Kolonel der stedelijke schutterij.

Dr. C. E. VAN KOETSVELD, Predikant;

Jhr. F. DE CASEMBROOT, Schout-bij-nacht, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Dr. L. J. EGELING, Inspecteur voor het geneeskundig staatstoezigt voor Zuidholland;

L. MULDER, Oud Inspecteur van het Lager Onderwijs;

Jhr. Mr. H, J. VAN DER HEIM, oud Minister van Finantiën;

W. C. A. STARING, Referendaris bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid;

O. Baron VAN WASSENAER VAN CATWIJCK, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;

Dr. H. SLOT, Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Zeemagt.

SECTIËN.

1ste Sectie.

Geldelijke aangelegenheden.

Mr. J. A. Mutsaers, Voorzitter;
Leden: Jhr. Mr. A. van der Goes, Mr. D. Polak Daniels, O. Baron van Wassenaer van Catwijck.

2de Sectie.

Geneeskundige en hygienische aangelegenheden.

C. J. G. Baron van Hardenbroek, Voorzitter;
Leden: Dr. L. J. Egeling, Dr. H. Slot.

3de Sectie.

Vervoer- en verblijfmiddelen.

Generaal H. Hardenberg, Voorzitter;
Leden: Jhr. F. de Casembroot, J. J. van Mulken.

4de Sectie.

Binnen- en buitenlandsche aangelegenheden.

Mr. D. C. A. Graaf van Hogendorp, Voorzitter;
Leden: Mr. L. N. Graaf van Randwijck, L. Mulder, W. C. A. Staring.

5de Sectie.

Persoonlijke aangelegenheden van zieke en gewonde krijgslieden enz.

Jhr. Mr. J. A. Singendonck, Voorzitter;
Jhr. Mr. H. J. van der Heim, Dr. C. E. van Koetsveld.

COMMISSIE VOOR DE MODELLEN-VERZAMELING.

Generaal DE STUERS,	Lid en Voorzitter,
Generaal H. HARDENBERG,	»
C. J. G. Baron VAN HARDENBROEK,	»
Professor Dr. J. W. R. TILANUS,	»
Professor Dr. M. POLANO,	»
Doctor F. RIENDERHOFF,	»
Doctor M. W. C. GORI,	»
Doctor W. KROL,	»
Doctor B. CARSTEN,	» en Secretaris.

